ASKERİ TARİH BELGELERİ DERGİSİ

Eylül 1990 Yıl 39 Sayı 90

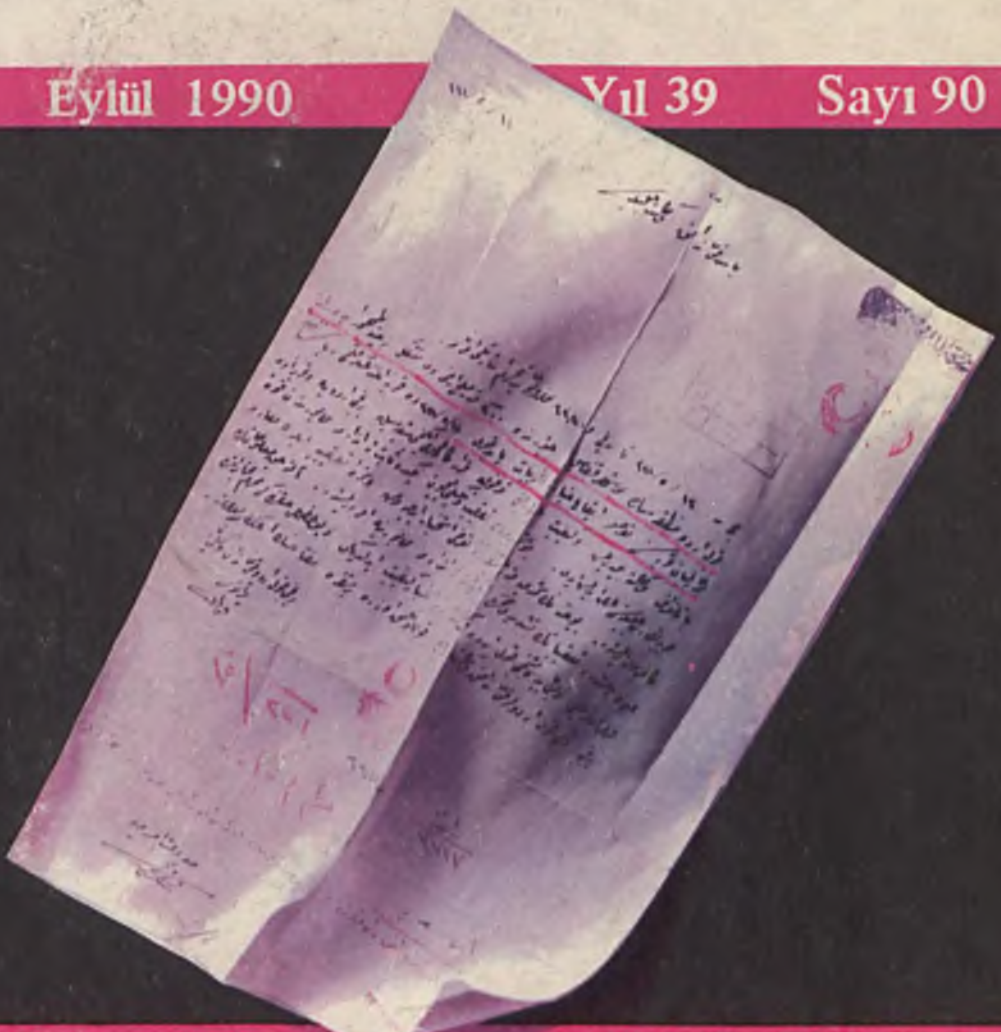

Gnkur. Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Bşk.

Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir. Yazan, yapana sadık kalmazsa, değişmeyen hakikat insanlığı şaşırtacak bir mahiyet alır.

ATATÜRK

ASKERİ TARİH BELGELERİ DERGİSİ

Eylül 1990 Yıl 39 Sayı 90

Gnkur. Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Bşk.

ANKARA
Genelkurmay Basımevi
1990

GNKOR ATASE BŞK.
KÜTÜPHANESİ
Giriş T :
Kayıt No 28.11.90

GENELKURMAY BASIMEVİ
YAYIN NUMARASI : '90/38

ÖNSÖZ

Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi'ndeki belgelerden derlenip oluşturulan Birinci Dünya Harbi'nde 6 ncı Ordu'nun 1914-1917 yılları arası Irak Harekâtıyla ilgili belgeleri kapsayan 90 No.lu Askeri Tarih Belgeleri Dergisi'ni yayınlamış bulunuyoruz.

1914 yılı Kasım ayından, 1918 yılı Kasım ayına kadar dört yıl sürmüş olan İran-Irak Cephesi Harekâtı'nın çeşitli muharebelerinde Türk birlikleri her cephede olduğu gibi sayısız kahramanlık örnekleri vermiş, iklim koşulları ve lojistik hizmetlerin imkânsızlıklarına rağmen, büyük fedakârlıklara katlanmışlardır.

Gerek asker, gerek bilim çevrelerinde ilgi ile karşılanacağını umduğumuz 6 ncı Ordu'nun Irak Harekâtı'nı yansıtan bu belgeleri daha önceki yayınlarda uyguladığımız yöntemle aslı ve bugünkü yazıya çevrilmiş şeklini beraber sunuyoruz.

Zor bir dönemi yansıtan bu belgelerin, Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşiv belgelerinden seçimini ve bugünkü yazıya çevirisini Em.Alb.Niyazi ARTAN, Tarih Uzmanı Nurşen GÖK, Tarih Uzmanı Nilgün AKGÜL yapmış ve Yayım Şubesi'nce yayına hazırlanmıştır.

Alâattin GÜVEN
Hv.Korgeneral
Gnkur.ATASE Başkanı

S U N U Ş

Osmanlı İmparatorluğu için Birinci Dünya Harbi'nin sadece bir yanını oluşturan IRAK Cephesi İngilizler tarafından iki amaçla açılmıştır. Bunlardan ilki Abadan Petrollerini korumak, diğeri de kuzeye çıkıp Ruslarla birleşerek, Türk kuvvetlerinin İran'a girip Hindistan'ı tehdit etmesini önlemekti.

Hint Denizi'nde kuvvetli bir devletin sahili bulunmamasını stratejisinin temel taşı yapmış olan İngiltere, Kahire-Kalküta Mihveri üzerinde bulunan Irak ve Filistin'e büyük önem vermiştir.

Sömürgecilik kervanını sonunda yakalayan Almanya eski İpek Yolunu demiryolu haline getirmeyi amaçlayan "Bağdat Demiryolu" projesiyle İngiltere'nin Mısır ve Basra bölgesindeki siyasi-iktisadi emellerini tehdit edecek boyutlara ulaştırmıştı. Almanların Irak'ta nüfuz tesisine çalışmaları karşısında İngilizler, Basra Körfezi adalarında üsler kurmak, körfezin başındaki Kuveyt Muhamara Şeyhlerini elde etmek, İbn-i Suut ile iyi ilişkiler kurmak ve Osmanlı Devleti aleyhine geniş bir propaganda siyaseti sürdürmek yolunu tutmuşlardı.

Ahvaz'daki petrol kaynakları, Abadan tasviyehaneleri, Irak petrol kaynakları da İngilizlerin Irak'a verdikleri önemin başında gelmekteydi. Osmanlı Devleti, Almanya ile işbirliği yaptıktan sonra (Birinci Dünya Harbi'nde Almanya'nın Osmanlı Devleti ile yaptığı savaş plânının esaslarından birini İngiltere'nin Hindistan yolunu kesmek oluşturmaktaydı) İngilizler için Basra Körfezi'ni ele geçirmek önemli bir sorun olmuştu.

İngilizlerin Irak'taki nüfuzlarını ve çıkarlarını korumak amacıyla Irak Cephesi'ne büyük önem vermelerine karşılık ordusunu seferber eden Osmanlı Devleti, bu cepheye karşı gerekli önemi vermemiş, bölgedeki 12 nci ve 13 ncü Kolorduları da Halep bölgesine ve Kafkas Cephesi'ne almayı düşünmüştü. Ancak gittikçe gelişen askeri ve siyasi olayların zorunluluğu karşısında, bölgede 13 ncü ve 18 nci Kolordulardan oluşan 6 ncı Ordu Komutanlığı kurulmuş, fakat, tertip ve tedbirlerin alınmasındaki gecikmeler nedeniyle, kuvvet üstünlüğü daima düşmanda kalmış, böylece yığınakların tertibinde hatalar, harbin sonuna kadar bir türlü düzeltilememiştir.

Irak, gerek stratejik, gerekse iklim koşulları nedeniyle büyük kuvvetlerin hareketlerine elverişli olmayan bir cepheydi. Yazın su sorunu birlikleri nehir kenarlarına bağlamakta idi. Göl ve bataklıkların bir çoğunun suları acı olduğundan kısıtlı bir şekilde yararlanılabilmekteydi. Merkezle esaslı bir irtibatı olmayan, ikmal kaynakları sınırlı olan, iklim bakımından da zorluklar gösteren Irak, deniz araçlarından daha fazla yararlanan İngilizlerin harekâtına daha elverişliydi.

Bu cephedeki kuvvetlerimiz bir yandan İngilizlerle, diğer yandan kuzeybatı İran'da Ruslarla, muharebe etmek üzere ikiye bölünmüştü.

İngilizler, bahsedilen amaçlarını gerçekleştirmek için 1914 Kasımı'nda, Hindistan'dan getirdikleri kuvvetleri Basra'ya çıkarmışlar ve kuzeye ilerlemişlerdi. Irak'taki zayıf Türk kuvvetlerini Şattülarap nehri boyunca çekilmek zorunda bırakmıştı. İngilizler 1915 Temmuz ayı sonuna kadar Dicle Nehri üzerinde Ammareye ve Fırat Nehri üzerinde Nasıriyye'ye kadar çıkmışlardı. Irak'ta kolay kazanılan başarılar, kuvvetli bir kolordudan ibaret olan İngiliz kuvvetlerini Bağdat'a doğru ilerlemeye sevk etmiş General Towshend komutasındaki takviyeli 6 ncı Tümen Kütülammare'deki zayıf Türk kuvvetini 28 Eylül 1915'te daha kuzeye atarak Bağdat'a doğru ilerlemişti. Ancak Türk kuvvetleri biraz kuzeyde Selmanpak'ta kuvvetli bir savunmaya geçerek Kasım 1915'te taarruzlarına devam eden İngiliz Kuvvetlerinin üçte birini kaybetmelerine neden olmuştur. Türk birliklerinin takibi karşısında Kütülammare'yi, Müstahkem Mevki haline getiren General Towshend yeni İngiliz kuvvetlerinin kendisini kurtaracağı ümidiyle bir kaç ay dayanıp muhasarayı yarmak için birkaç teşebbüste bulunduysa da, başaramamıştı. General Towshend bunun üzerine 18.000 kişilik kuvvetle 1916 Nisanı'nda Türklere teslim olmuştu. Fakat Başkomutan Enver Paşa Almanların isteğine uyarak, İran'ı Rus kuvvetlerinden temizlemeye karar verdiği için, Irak cephesindeki taarruzları devam ettirememiştir.

Cephedeki bu kuvvet kaydırma faaliyeti harekâtın aleyhimize dönmesinde etken olmuştur.

Nitekim 1916 Ağustos ayında 13 ncü Kolordu'nun İran harekâtına iştirak etmek üzere kolordu komutanının arzusu hilafına Hemedan'a kadar ilerletilmesiyle Irak bölgesinden uzaklaştırılması sonucu Kütülamere'nin geri alınmasından sonra devamlı takviyeler alan İngilizlerin mevcudu 95.000'ni bulmuştu. 1916 Aralık ayı sonlarında Irak cephesinde taarruza geçerek Kütülammere'yi tekrar geri almalarına neden olmuştu.

İngiliz Ordusu Kütülammare batısından Dicle'yi geçerek Bağdat yönünde ilerlemeğe başladığı zaman, İran'daki 13 ncü Türk Kolordusu'na geri çekilmesi emrinin verilmesinde geç kalınmıştır. İran cephesine kaydırılmış olan 13 ncü Kolordu, bu cepheden Hanikin doğrultusunda alınmış, bu suretle harekâtın başlangıcından beri yığınağın oluşturulmasındaki hatalar, kuvvetlerin yerinde ve zamanında kullanılmamasıyla devam etmiş ve böylece İran harekâtınından da olumlu sonuç alınamamıştır.

Bu cephedeki harekâtın karakteristik bir yönü de, mütareke yapıldıktan sonra İngilizlerin Musul halkına zulüm yapıldığı gerekçesiyle 8 Kasım 1918'de Musul'u işgal etmeleridir. Bilindiği üzere bu işgalin doğurduğu sorun, 16 Temmuz 1925'te Cemiyet-i Akvam (Milletler Cemiyeti)'ın Musul'un Irak'ın bir parçası olduğunu kabul etmesine kadar devam etmiştir.

Fehmi YILMAZ
Öğ.Kd.Alb.
1 nci As.T.Krl.Bşk.

İÇİNDEKİLER

NO. :	BELGENİN TARİHİ	ÖZETİ
2212	-	Irak Bölgesi harekât alanı krokisi.
2213	11 EKİM 1914	Irak Kumandanlığı'nca; Dicle sağ sahilinde düşman mevziine yapılan baskın hakkında, Kumandanlıklara ve çeşitli merkezlere verilen bilgi.
2214	24 ARALIK 1914	Basra Vali ve Kumandanı Süleyman Askerî'nin, Bağdat Valisi; ve Irak ve Havalisi Umum Kumandanı Cavit Paşa'ya kendisinin Harbiye Nezareti'nce mevcud kuvvetler Kumandanlığı'na tayin olunduğunu bildiren yazısı.
2215	21 MAYIS 1915	Başkumandan vekili Enver Paşa'nın Irak havalisi kumandanı Albay Nureddin Bey'e İngiliz birliklerinin faaliyetleri hakkındaki düşüncesi, Hüveyze'nin işgalinin gerekliliği ve emir-komuta da korunulması gereken disiplin hakkında yazısı.
2216	31 MAYIS 1915	Dicle Fırkası Kumandanı Halim'in Bağdat, Irak ve Havalisi Kumandanlığı'na; Arar, Sedre, Barbah ve Ebu Haşim Tepelerinin düşman tarafından işgal edildiğine dair raporu.
2217	31 MAYIS 1915	Düşmanın Dicle Tümeni'ne taarruz ettiği, Sol Yan Tümeni'nin Hüveyze tarafından gelecek düşmanı durdurarak gereğinde Dicle Fırkası'na yardım etmesi gerektiği hakkında.

NO. :	BELGENİN TARİHİ	ÖZETİ
2218	21 HAZİRAN 1915	Irak ve Havalisi Kumandanı Nureddin'in Sol Yan Kumandanlığı'na, Ammare yönünde çekilmekte olan Dicle Tümeni'ne yardım edilmesi gerekliliği hakkında yazısı.
2219	30/31 TEMMUZ 1915	Başkumandan Vekili Enver Paşa'nın Irak Kumandanlığı'na, Kütülammare'nin savunulması ve aşiretlerden yararlanılması gerekliliğine dair yazısı.
2220	27 AĞUSTOS 1915	Fırat Müfrezesi Kumandanı Galip'in Hille'de ortaya çıkan isyan belirtileri ve alınan önlemler hakkında Irak Kumandanlığı'na verdiği bilgi.
2221	5 EYLÜL 1915	Bağdat Mebusu Mehmet Şevket'in Necef'te İngilizlerle işbirliği yapan bir komite hakkında Irak Kumandanlığı'na verdiği bilgi.
2222	5 EYLÜL 1915	Acemi Paşa'nın Irak Kumandanlığı'na kendi kuvveti hakkında bilgi verdiği 5 EYLÜL 1915 tarihli telgrafının tercümesi ve bu konuda bir mütalâa yazısı.
2223	15 EYLÜL 1915	Irak Kumandanı'nın; Süvari Tugayı Kumandanlığı'na Ordu Emri.
2224	16 EYLÜL 1915	Başkumandan Vekili Enver Paşa'nın, Irak Kumandanlığı'na, Kütülammare doğusunda verilecek Meydan Muharebesine Fırat Müfrezesi'nin uygun bütün birliklerinin katılması gerekliliği hakkında emri.
2225	26 EYLÜL 1915	Irak ve Havalisi Umum Kumandanlığı'nın Süvari Tugayı Kumandanlığı'na, Tugay'ın

NO. :	BELGENİN TARİHİ	ÖZETİ
		Şeyhsaid'e ve daha sonra Zemzir'e yürüyüşe geçmesi hakkında emri.
2226	27 EYLÜL 1915	Benitemim'e çıkmış olan düşman kuvvetine baskın yapıldığı hakkında Başkumandanlık Vekâleti'ne verilen rapor.
2227	27 EYLÜL 1915	38.Tümen bölgesinde faaliyet göstermek istediği anlaşılan düşman kuvvetleri karşısında alınacak tavır hakkında Ordu emri.
2228	5/6 EKİM 1915	Başkumandan Vekili Enver Paşa'nın Siyale'ye hareket edeceği tahmin edilen İngiliz kuvvetleri karşısında Türk kuvvetlerinin bulunması gereken konuş üzerine Irak Kumandanlığı'na emri.
2229	8/9 EKİM 1915	Enver Paşa'nın, Irak Kumandanlığı'na Selmanpâk Mevzilerinin tahkimi ve Selmanpâk-Bağdat arasında yeni mevziler hazırlanması hususunda emri.
2230	10 EKİM 1915	38. Tümen Kumandanı Sadık'ın; Mehmed Paşa Ormanı civarında düşman kuvvetiyle yapılan müsademe hakkında Irak Kumandanlığı'na sunduğu rapor.
2231	23 EKİM 1915	Irak ve Havalisi Kumandanlığı'na; emir ve kumandanın kolaylaştırılması amacıyla toplanan aşiretlerden ve mücâhitlerden alaylar teşkil edileceğine dâir; Terim'de Mazhar Paşa Hazretlerine 23.10.1915 tarihli yazısı.
2232	24 EKİM 1915	Hz.İmam Hüseyinin alem-i şerefiyle, Kerbelâ'dan gönderi-

NO. :	BELGENİN TARİHİ	ÖZETİ
		len kılıcın Selmanpâk Türbe-i Şerifesi'nde yapılacak kabul töreninin düzenlenişi hakkında.
2233	14 KASIM 1915	Düşmandan ele geçirilen bir tayyarenin iniş sebepleri ve tamiri hakkında, tayyareci Üsteğmen Fazıl'ın Mevki Kumandanlığı'na bilgi veren yazısı.
2234	21 KASIM 1915	Irak ve Havalisi Kumandanlığı'nca, Başkumandanlık Vekâletine ve Mareşal Golç Paşa'ya genel durum hakkında bilgi veren bir rapor.
2235	24 KASIM 1915	Selmanpâk'taki düşmanı uzaklaştırmak için yapılacak taarruzlar hakkında Irak Kumandanı Nurettin'in; 24.11.1915 tarihli ordu emri.
2236	26 KASIM 1915	Irak Ordusu Kumandanı'nın, Diyâle'de Mazhar Paşa'ya; Rebize'den hareketle düşmanın yan ve gerilerinden vurulmaya çalışılmasına dair emri.
2237	26 KASIM 1915	Irak ve Havalisi Kumandanlığı'nın Selmanpâk muhârebelerine katılan er ve subaylara teşekkürü ve umum kuvvetler hakkında bilgi isteği.
2238	26 KASIM 1915	Irak Kumandanı Nurettin'in Müeyyib'deki Fazıl Paşa'ya; Selmanpâk'ta yenilen ve Aziziye'ye doğru geri çekilen düşmanın geri çekilme hattının Reşadiye ve Bağıle'de kesilmesini bildiren emir telgrafı.
2239	27 KASIM 1915	Irak ve Havalisi Kumandanlığı Kurmaylığınca, Başkumandanlığa ve Mareşal Golç Paşa'ya verilen, Selmânpak civarında

NO. :	BELGENİN TARİHİ	ÖZETİ
		düşmanın durumu ile ilgili raporu.
2240	29 KASIM 1915	Irak ve Havalisi Kumandanı Nureddin Bey'in; Başkumandan Vekili Enver Paşa'ya, Irak'ın genel durumunu ve Golç Paşa'nın kendi mevkiine tayininden duyduğu üzüntüyü bildiren yazısı.
2241	30 KASIM 1915	Irak ve Havalisi Kumandanlığı'nca Aziziye'den Küt'e çekilen düşmanın durdurulmasına dair, ordu emri.
2242	2 ARALIK 1915	Enver Paşa'nın; Nureddin Bey'e kendisinin eskisi gibi Irak Kumandanı olduğunu Golç Paşa'nın hiçbir suretle müdahale'de bulunamayacağını bildiren yazısı.
2243	8 ARALIK 1915	Kütülammare'de İngiliz Birlikleri Komutanlığı'na yapılan teslim ol çağrısı.
2244	15 ARALIK 1915	Irak Kumandanı'nın, kamuoyuna sunduğu, düşmana verilen zayiat ve General Tavzent'e Kütülammare'deki masum ahalinin korunması gerektiğini bildirildiği hususunu içeren tamim.
2245	17 ARALIK 1915	Kütülamare'de çekilebilen düşmanı takip eden ordumuzun, ileri yürüyüşüne devam edebilmek için Kütülamare'yi ele geçirme hazırlıkları ile ilgili Irak Ordusu Kumandanı'nın 17.12.1915 tarihli ve 49 numaralı ordu emri.
2246	25 ARALIK 1915	İngilizlerce Golç Paşa'ya yılbaşı hediyesi olarak gönderilen

NO. :	BELGENİN TARİHİ	ÖZETİ
		bir paket hakkında Başkumandanlık Vekâleti'ne verilen bilgi.
2247	26 ARALIK 1915	Daha evvel İngilizlere yapılan çağrıya rağmen Kütülammare halkının savaşın ağırlık merkezi haline getirilmesi üzerine siyasi yollara başvurulacağı hakkında Irak Kumandanı'nın Altıncı Ordu Kumandanlığı'na yazısı.
2248	16 OCAK 1916	Kütülammare kuşatmasını kaldırmak için orduda alınacak tedbirler ve yapılacak değişiklikler hakkındaki ordu emri.
2249	7 ŞUBAT 1916	Liman Von Sanders'in Osmanlı Ordusu'ndaki yetki ve görevlerini bildiren tezkere.
2250	10 MART 1916	Irak Grubu Kumandanı Halil'in; Küt ve Felahiye'de düşmana karşı başarıları nedeniyle 13. Kolordu birliklerine ve 51.,45., ve 52. Tümenlere teşekkürü ve 13. Kolordu'nun düşman karşısında alacağı durum hakkında emri.
2251	10 MART 1916	Felahiye Mahârebesi'nde fedakârlık gösteren 43. Alay'a padişah emriyle muharebe tarihinin yazıldığı bir kurdela; altın ve gümüş madalya verileceği ve fedakârlık gösteren diğer alaylara da aynı uygulamanın yapılacağını bildiren Irak Kumandanı Halil'in bir genelgesi.
2252	10 MART 1916	13. Kolordu Kumandanı Albay Ali İhsan'ın Cemaliyat Tepelerinin düşmandan temizlenmesi hususundaki Grup Kumandanlığı'na ordu emri.

NO. :	BELGENİN TARİHİ	ÖZETİ
2253	13 MART 1915	Altıncı Ordu Kumandanı tarafından, Kütülammare kuşatmasında her türlü imkânsızlıklara rağmen büyük cesaret göstererek düşmana karşı savaşan Irak Grubu subay ve erlerine teşekkür yazısı.
2254	29 NİSAN 1916	Başkumandan vekili Enver'in; General Tavsend'e Küt'deki eşya, evrâk, harp malzemeleri ve silahların tahrip edilmesine dair uyarısı.
2255	4 KASIM 1916	18. Kolordu Kumandanlığı'nın; erlere, Fransız, İtalya ve Alman ordularında olduğu gibi çelik başlık temin edilmesi hususunda 6. Ordu Kumandanlığı'na yazısı.
2256	23 KASIM 1916	Altın paranın tedavülden kaldırıldığı, 6. Ordu bölgesinde de kağıt para kullanılacağına dair 6 ncı Ordu Komutanının beyannamesi.
2257	14 OCAK 1917	Bağdat şehri üzerine gelecek uçakları uzaklaştırmak ve devlet dairelerine bomba atmalarına engel olmak için alınacak tedbirler hakkında.
2258	26 OCAK 1917	İngilizlerin Dicle cephesinde taarruza geçtikleri ve mevsim nedeniyle çok zayiat veren 6 ncı Ordu'ya takviye olarak sekiz bin ikmâl askerinin süratle gönderilmesi hususunda 6 ncı Ordu Kumandanı Halil'in Başkumandanlık Vekaleti'ne yazısı.
2259	11/12 HAZİRAN 1917	Başkumandanlık Vekili Enver Paşa'nın 6 ncı Ordu Kumandanlığı'na, Sonbaharda yapılması düşünülen büyük taarruz

NO. :	BELGENİN TARİHİ	ÖZETİ
		için, Von Falkenheim'in incelemelerde bulunmak üzere Ordu karargâhına hareket ettiği, gerekenlerin yapılmasına dair yazısı.
2260	11 HAZİRAN 1917	Enver Paşa'nın 6 ncı Ordu Kumandanlığı'na, Sonbahar'da Irak'ta yapılması düşünülen taarruzun idaresini General Falkenheim'in üstleneceği hususunda açıklaması.
2261	13 TEMMUZ 1917	Çölde yürüyüş yapacak olan birliklerin hareket tarzına dair talimat.
2262	20 TEMMUZ 1917	von Falkenheim'in; Altıncı Ordu Kumandanı Halil Paşa'ya Yıldırım Orduları Grubu Kumandanlığı görevini üstlendiğini bildiren yazısı.
2263	24 EKİM 1917	6 ncı Ordu Kumandanı Halil Paşa'nın; 13 ncü Kor. 18 nci Kolordu, Revandüz Grubu Menzil Müfettişliği, Riyaset Muavinliği, Birinci Şube ve Topçu Müfettişliği'ne Ordu emri.
2264	7 KASIM 1917	6 ncı Ordu Kumandanı Halil Paşa'nın; On üçüncü Kolordu Kumandanlığı'na Ayn-ı halid-deki su kaynaklarının nasıl kullanılacağını ihtiva eden emri.

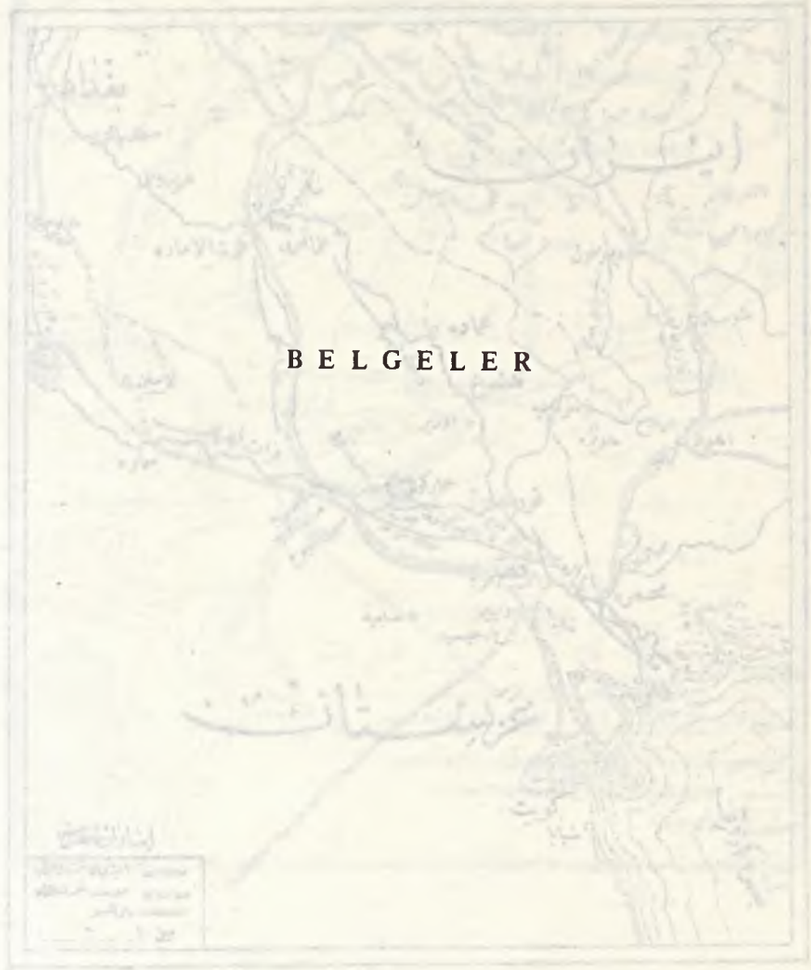

BELGELER

Belge No . : 2212

1-212
45
1-11

خطة عراقية دار الحركاتي قره كسيدر

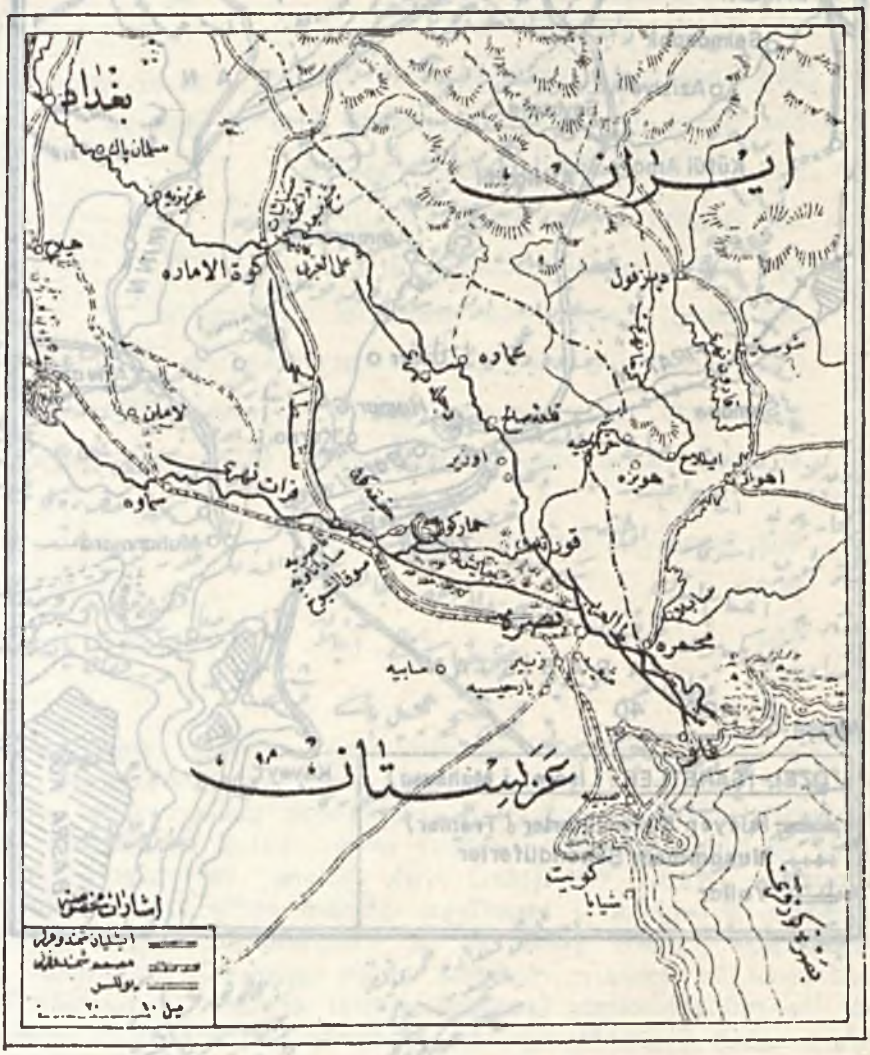

Belge No. : 2212

Hıtta-ı Irakiyye Dar-ül Harekâtı (Irak Bölgesi Harekât Alanı) Krokisidir.

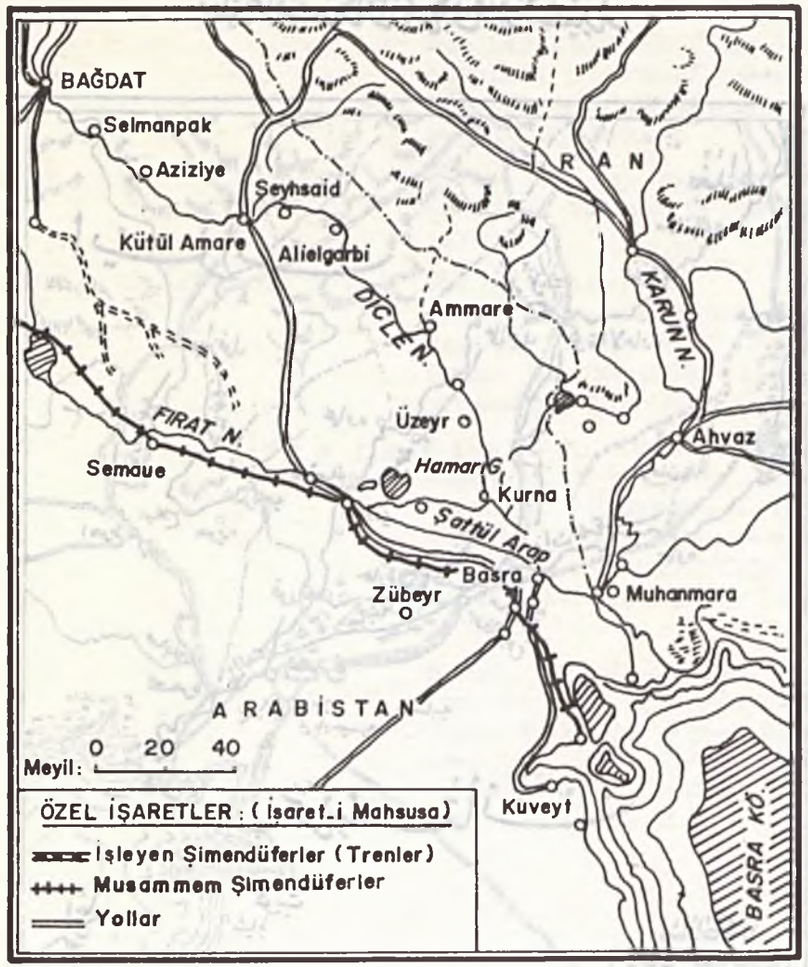

Belge No. : 2213

A 4-10481
D —
F 23-4

Belge No : 2213

Evrak : 2243 Selmanpâk

K. (Keşîdesi (gönderilişi) : 80 28.7.330 (11.10.1914)

Saat : 11 sonra (Saat 23.00)

590 Bağdat 13 ncü Kolordu Kumandanlığı'na

591 Fırat Müfrezesi Kumandanlığı'na

592 Bağdat Vilayeti'ne

593 Badre'de kaymakam İzzet Bey'e

594 Bakube'de mîrliva (General) Mazhar Paşa'ya

595 Delim'de mîrlivâ İzzet Paşa'ya

596 Bağdat'a millî Ajansda Rauf Bey'e

597 Haleb menzil müfettişliği'ne

598 Musul Kolordu Kumandanlığı Vekâleti'ne

599 Kerbelâ ve Divâniye Mutasarrıflıklarına

600 Bahzâ, Hille, Semâve, Cezîre Kaymakamlıklarına

601 Rebîze'de Otuz Sekizinci Fırka (Tümen) Kumandanlığı'na

602 Semâvede Acemi Paşa'ya

603

604

605

Dün gece Dicle'nin sağ sâhilindeki düşman mevziîne icrâ ettirilen baskın iki saat devam eden bir muhârebeyi intâc etmiştir (sonuçlandırılmıştır). Düşmandan seksen nefer maktûl (ölü) ve birçok mecrûh (yaralı) vardır. Sekiz top esteri mürd olmuştur. (Katırı ölmüştür.) Kırk tüfenk, on rovelver, kilitli cephane ve teçhizât-ı askerîyye iğtinâm etdik (Askerî donatım yağmaladık). Sekiz şehîd ve üç mecrûhumuz vardır. Düşman müfrezesi ve topları imdâdına gelen gemileri tarafından güç hâl ile mücahidînimiz (savaşanlarımız) elinden kurtulabilmiştir. Ale-s-sabah (sabahleyin) ileri kıtaâmız (birliklerimiz) üzerine düşman tayyaresinden atılan sekiz bomba hiçbir zarar vermemiştir. İşbu muhârebede Zenbûr aşîreti reisi Şeyh Acîl Bey ve

Şeyh Ümran ve rüfekâsı şayânı takdir (arkadaşları takdire değer) fedâkârlık göstermişlerdir.

Sol sâhilde süvarimiz tarafından tard edilen (uzaklaştırılan) düşman keşif kolları üç maktûl terk edmişlerdir.

Irak Kumandanı

Rebize Fevzi /28/29 Minh (De) Bağdat Hamdi Efendiye yazılmıştır.

28 Minh (De)

saat 5 evvel (saat 5.00) saat 11/20 sonra (saat 23.20)

imza (Hakkı) imza (Şükrü)

Arşiv : 4-10481

Klasör : 3607

Dosya : 19

Fihrist : 23-4

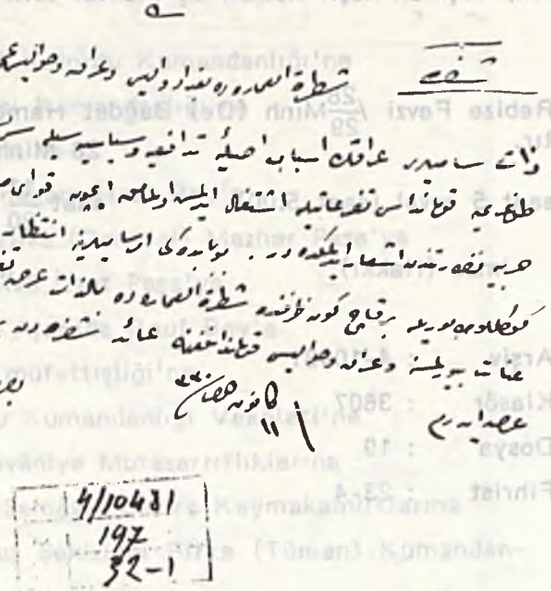

Şifre

Şatratulammare'de Bağdâd valisi ve Irak ve Havalisi Umum Kumandanı Câvîd Paşa Hazretlerine

Zât-ı, sâmîleri Irak'ın esbâb-ı asliyye-i tedâfüiyye (sizin, Irak'ın savunulması) ve siyâsiyyesiyle serbestçe meşgûl olabilmek ve kuvvetlerin doğrudan doğruya kumandası teferrüâtıyla iştigâl edilmiş olmamak içün kuvva-ı mevcûde kumandanlığına (mevcûd kuvvetlerin komutanlığına) bendenizin ta'yîn buyurulduğu Harbiye Nezâreti'nden iş'âr edilmektedir (bildirilmektedir). Bu bâbdaki emr-i sâmîlerine intizâr eder (Bu konudaki yüce emirleriniz beklenir). Bugün Bağdât'a vâsıl olan (ulaşan) gönüllü taburuyla birkaç gün zarfında Şatratulammare'de bi-z-zât arz-ı ta'zîmât edinceye kadar (şahsen saygılarımı sununcaya kadar) vaz ü hâlin (durumun) muhâfazasına inâyet buyurulmasına (yardımcı olunmasına) ve Irak Havâlisi Kumandanlığı'na âid şifreden bir sûretinin telgrafla emr-i irsâlini kemâl-i ihtirâmla (gönderilmesine emir buyurulmasını saygıyla) arz ederim.

11 kânûnuevvel 330 (24 Aralık 1914)

Basra vali ve kumandanı
Süleyman Askerî

Arşiv : 4/10481
Klasör : 3603
Dosya : 3
Fihrist : 32-1

نومرو سی	محل ورودی	تاریخی
١٤٧٤٤	حبیبه	٢٨ مایس ٢٤

عراق وجنوب شرقی مناطق ایرانلیلرنک بدیه

قوماندان وکیلنک اشعار اخیره سنده اکلادیغمز وجه صداع جناح قوای ناحیه منطقه سنده بولونمقده مقدر حبیبه ده، دهاً فرقه سی قوه سنک سائر اسکری موقعلری حول جناح قولی برجیسنه رجعتده صوکرا رجعت بالاده برقه حالا صوزه نک شمالی تپه موقعنده، اقرار گاه اشاغولنده کونه بله قطعات ایلریلرکوه الاره ده (اقوه ع) نزوندهلر. عشائر محاربه سنده قسم اعظمی غیبه. دشمن حول جناحیله تخلیه ایلدولسه برایکی موتور دولمه عسکر وطوپ قوتسنه برقاچ دوره ترقی نهرنه ناحیه یه طوغرو طوغسه نهر حوارینک عشائری تهیجه ایدیور. سول غانوطلری وبعضه قسمی قوه نه حوارینی هنوز بوطرفده رفعالیت یوقه. مهاجر برقوق قاروله ناحیه سی واطرافنه منقطع سنده تجمع ایلمکده. قوماندان وکیلی سوم حسلد هوله ده حکاف قابل اولمدیغندن شوحورت تحمیله ده و وکرخه اوزرنه کلوری قویلرنه انکلزلرک بازیه حرکاتنه مساعد اولاجق اجرای حرکات ایدیلمکده بولنیور. وکذلک سوحه ایدیلمکده قوتلر حول جناح نقلیه ایدرک بودفعه ده حول جناح قولی حال فعالیته اوغراده بولیور. انکلزلرک سیر سفائنه مساعد انزلرده ایلدرک اوزونه هاغلنه توقف ایدیلیور. حرکت اجرایه حکاف تحمیه انتیوم. بوحالده اکر احتمال قارشو وحله فرقه سنه حول جناح قولنک شمالی ده برقه ایلدولرک اورالره تخلیه یامینی وجنوبی جهتده روطه شمالنده قطعه الده بولنه بلسنی لزم کوریورم بودفعه ظرف اسباب تخلیه تاثیرلی عشائرک جمع وقطعاتک (اوزه ع) اولدیغی اکلاشیلاجق تعلیم وتربیسی اکمال اولنور. (والی) سی وجنی داخل اولدیغی حالده هوانده کی عشائرک هاغلنه (مایه جمعیت سی لم نزی) لاولیه صوزه نده اشعارک کی اکمیز برقاچ کونه اول وکیلکزه یازیلیم

نومرو سی	محل ورودی	تاریخی

بونلک یاپیله بلیسنده محمد بر (سالم) می وارد. قوماندان وکیلی علی جناب ایله امرا ودیه مقطعی آره سنده آهنک نام موجود وکل. شفقت مقدمی ایله بعض عشائر رؤسای وعلی بک معاونی وشاهانه سندن مشتکی. بونلرله تماسی برمدت تخفیف ایتسه اولمه ایچون علی بک قرارگاه ایله ناحیه ده بشقه برمحله بولنمسی بهاراتیسه ایدم. ومحاربه اخیره ده صوکرا محاربه ده رؤسای عشائر وسونلر وسائره نک عسکری کندیلرنده شکایتلرده بولنیلر. حیثیت ضبط وربط لزوم وارد.

باشقوماندان وکیلی

انور

Belge No : 2215

Numrosu : 14743 Numro : 640
Mahall-i Vürûdu (Geldiği yer) : Harbiye
Tarihi : 8 Mayıs 331 (21 Mayıs 1915)

Irak Havâlisi Kumandanı Mîralay (Albay) Nureddin Bey'e

Kumandan vekîlinin iş'ârât-ı ahîresinden (bildirdiği son haberden) anladığıma göre sağ cenâh (yan) kolu Nasıriye mıntıkasında; bundan muhtelit (karma) müfreze Hamisiye'de, Dicle Fırkası (Tümeni) Kurna'nın şimâlinde eski mevkiinde, sol cenâh kolu Bercasiye'ye ric'atinden (geri çekilmesinden) sonra ric'ata başlayarak hâlâ Hüveyze'nin şimâlinde Şeble mevkiinde; karargâh İstanbul'dan gönderilen kıtaât (birlikler) ile beraber Kütülammare'de (... şifre) nezdindeler (yanındalar). Aşâir (Aşiretler) ve mücâhidînden kısm-ı a'zamı (mücâhitlerin büyük bir kısmı) dağılmış düşman sol cenâhıyla Nahile'ye ilerlemiş bir iki motor ve dâhiline (içine) asker ve top konmuş birkaç duba Fırat Nehri'nden Nasıriye'ye doğru durmuş nehir civârındaki aşâiri tazyik ediyor. Büyük ganbotları ve bazı kısmı Kurna civârında henüz bu mıntıkada bir fa'aliyet yok. Mühimce bir kuvveti Karun Nasıriyesi ve Ahvaz mıntıkasında tecemmu etmekde (toplanmakta) kumandan vekîli mevsim hasebiyle (nedeniyle) çölde harekât kâbil (mümkün) olmadığından şu sûret-i tecemmu'dan (toplanma şeklinden) ve Kerha üzerinde köprü kurmalarından İngiliz'lerin yazın harekâta müsâid olan İran dahilinde icrâ-yı harekât edeceğini (harekâtda bulunacağını) ima ediyor. Ve kendisi de sevk edebileceği kuvvetle sol cenâhı takviye ederek bu defa da sol cenâh kolunu hal-i faaliyete idhâlde buluyor (faaliyete sokuyor). Ben İngiliz'lerin seyr-ı sefâine (gemi seferlerine) müsâid enhârdan (nehirlerden) ilerleyerek uzun hazırlığa tavakkuf eden (bağlı olan) böyle bir hareket icrâ edeceklerini pek tahmin etmiyorum. Maa-hazâ (Bununla beraber) herbir ihtimâle karşı ve Dicle Fırkası'nın sol cenâh kolunun Hüveyze'ye kadar ilerleyerek oralarda taharriyât (araştırmalar) yapmasını ve Hamisiye-Sahrıca Rota-Hüveyze hattının elde bulundurulmasını elzem (gerekli) görüyorum. Bu müddet zarfında esbâb-ı muhtelife te'sîriyle (çeşitli sebeplerin etkisiyle) dağılan aşâir tekrar cem (toplanıp) ve kıtaâtın ... (şifre) olmadığı anlaşılan ta'lîm ve terbiyesi ikmâl olunur (tamamlanır). ... (şifre)si dahi dâhil olduğu halde civârındaki aşâîrin heman mâ-beyn-i hümâyûn (padişah sarayı) ... (şifre) olan Hüveyze'nin işgâlindeki ehemmiyeti birkaç gün evvel vekîlinize yazmış idim. Bunun yapılabilmesinde muhikk (haklı) bir ... (şifre) mi vardır.

Belge No. : 2215

Kumandan vekîli Ali Bey ile ümerâdan (amirlerden) bazıları arasında âhenk-i tâm mevcûd değil. Müntefik mutasarrıfı ile bazı aşâir ve rüesâsı da (başkanları da) Ali Bey'in mu'âmele-i dürüst-ânesinden müştekî (katı tutumundan şikâyetçi). Bunlarla temâsı bir müddet tahfîf etmiş (hafifletmiş) olmak için Ali Bey'in karargâh ile Nasıriye'den başka bir mahalde bulunmasını ben emretmiş idim. Ve muhârebe-i âhireden sonra mücâhidîn ve rüesâ-yı aşâir ve mebûslar ve sâirenin Askeri Bey'den de şikâyetlerde bulundular. Sıkı bir zabt ü rapta (disipline) lüzum vardır.

Başkumandan vekili
Enver

Arşiv No. : 4/10471
Klasör No. : 3604
Dosya No. : 8 Dosyasına
Fihrist No. : 16-1

Numrosu :
Numro : 2273
Grub : 687
Kelimât (Kelimeler) : 20
Mahall-i Vürûdu (Geliş Yeri) : Meziple
Tarih : 18 Mayıs 331 (31 Mayıs 1915)

Bağdad Irak ve Havâlisi Kumandanlığı'na

1. Bugün şafakla muhârebenin başladığı ve bilâhire (sonra) Arar, Sedre, Barbah'ın, maalesef düşman tarafından işgâl edildiğini arz eylemiştim. Şimdi de Ebû Haşim tepeleri sükût etti (Düştü).

2. Muharebe zevâle (öğleye) kadar pek şiddetli devam etti. Zevâl de tarafeynden (iki taraftan) ateş kesildi.

3. Düşmanın üç direkli üç ve iki direkli bir, tek direkli bir ve üç motor ve üç top çeker nakliye sefînesi (gemisi) Dicle'de Barbah devresinde bir motoru Fırat'da Hüveyze'de biri tek diğeri çift direkli iki gambot Sevib'de duruyor.

4. İngiliz'lerle düşman aşâiri (aşiretleri) de görülmüştür.

5. Düşman meşhuflara makineli tüfenk vaz ederek (koyarak) ilerlemiştir.

6. Düşmanın iki tayyâresi kabl-ez-zevâl (öğleden önce) saat sekizde Basra istikâmetinden gelerek Sahrıca'ya kadar tahmînen dört bin metre yüksekden giderek avdet (geri dönmüş) ve Meziple'den geçerken üç bomba atmıştır. Ve tekrar Basra istikâmetine gitmiştir.

7. Aşâirimizden hiçbir faaliyet görülmedi.

8. Şimdiye kadar faidesi görülmeyen torpillerden yirmi altı tane suya ilkâ edildiği (bırakıldığı) halde hiçbir istifâde edilmemiştir.

9. Şimdiye kadar zâyiâtımız şehid, mecrûh, gâib (yaralı kayıp) altı zâbit (subay dört yüz yirmi iki asker üç toptan ibâret olduğu ma'rûzdur.

(Arz olunur).

Dicle Fırkası Kumandanı
Halim

Belge No. : 2216

Harb ceridesine geçmiştir. 8 Haziran 331/21 Haziran 1915)

Mecîd

Numro : 48

Arşiv : 4/10481

Klasör : 3604

Dosya : 9

Fihrist : 12-3

Belge No. : 2217

ONKUR ATASE Bşk. Kütüphanesi

Belge No : 2217

Tarih-i Tesvidi (Müsvette Tarihi): 18 Mayıs 331 (31 Mayıs 1915)

şifre

Ammare Telgrafhanesi Vasıtasıyla Sol Cenâh Kumandanlığına

Gayet Müsta'celdir (Aceledir).

1. Düşman Dicle Fırkası'na (Tümeni'ne) taarruz etmiştir. Daha iyi müdafaa için fırka'nın Şatra ve civarına çekilmesi emri verilmiştir.

2. Fırkanız Hüveyze tarafından gelecek düşmanı tevkîf edecek (durduracak) ve icabında Dicle Fırkası'na da yardım edecektir. Buna göre Ammare'nin şarkında (doğusunda) Maşrah Kanalı civarında bir mevzi intihabiyle (seçilmesiyle) işgal ve tahkîmi lâzımdır.

3. Atlı kataâtınız (birlikleriniz) vasıtasıyla Hüveyze istikâmetindeki düşmanla teması muhâfaza ediniz.

4. Yeni vaziyetinizi buraya ve Dicle Fırkası'na bildiriniz.

Şifre edilmiştir.

18 minh (De)

İmza

Numro : 88

Harp ceridesine geçmiştir.

8 Haziran 331 (21 Haziran 1915)

Arşiv No. : 4/10481

Klasör No. : 3604

Dosya No. : 9

Fihrist No. : 12-9

Belge No. : 2218

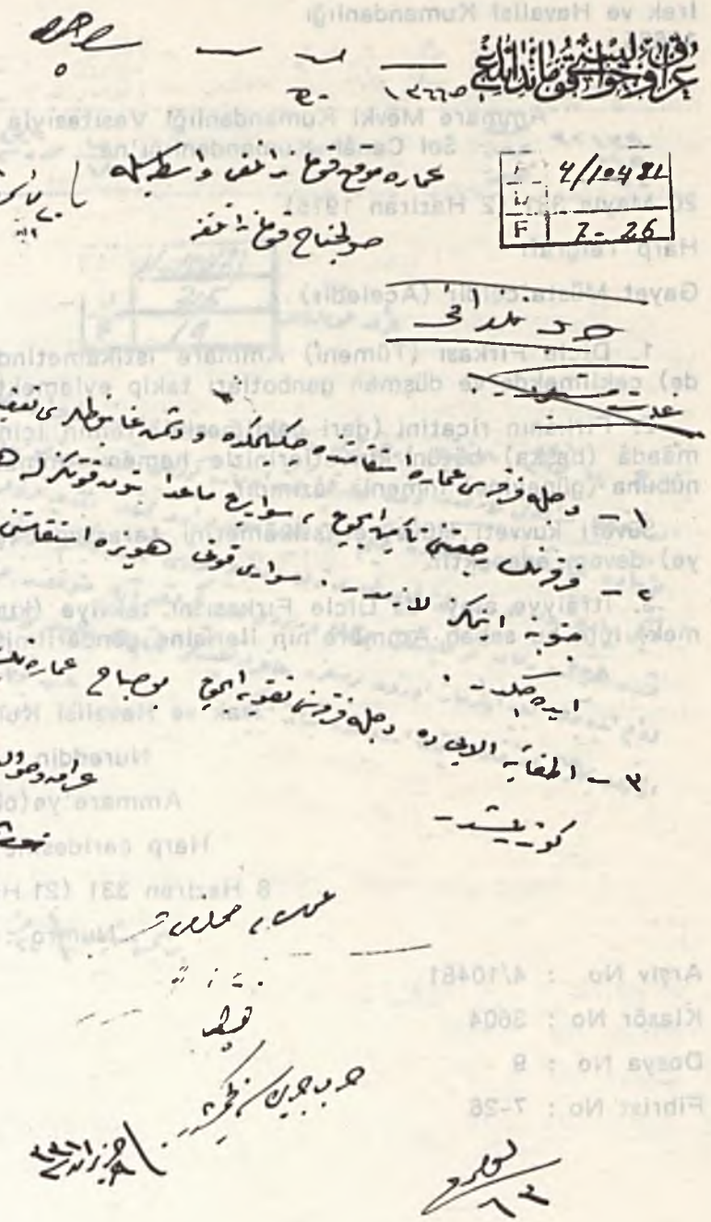

Belge No : 2219

Numro : 32139

Grub : 145

Kelimât (Kelimeler) : 50

Mahall-î Vürûdu (Geldiği yer) : Harbiye

Tarihi 17/18 Temmuz 331 (30/31) Temmuz 1915)

Irak Kumandanlığı'na

C. (Cevap) 16 Temmuz 331 (29 Temmuz 1915) bil-ihtiyâr (isteyerek) arazi terkine ve arazi-i mukaddesinin tahliyesine taraftar değilim. Kütülammare mevziinin müdafaası (savunulması) lâzımdır. Vakit oldukça Kütülammare gerisinde müteâkib mevâzi (takibeden mevziler) hazırlamalıdır. Bu esnada Tak Keramsib hattı da tahkîm olunabiliyor (sağlamlaştırılabiliyor). Size buradan muhtelif nizâmiye fırkalarından (tümenlerinden) iki piyâde alayı olarak altı taburlu bir Türk nizâmiye fırkası göndereceğim. Bunların vürûduna (gelişine) kadar herhalde zaman kazanmalısınız bunların vürûdu engeç iki aya mütevakkıftır. (bağlıdır).... Harbin ne kadar devâm edeceği tayin olunamaz uzun bir sefere hazırlanmalısınız aşâirin (aşiretlerin) halinden nevmîd (ümitsiz) olmayınız. Onlardan be-heme-hâl (mutlaka) istifâde etmek arzusunda sebât ediniz.

Başkumandan vekili

Enver

Cevap yazılmıştır. Hıfzı (saklanması) /21 minh (De)

Birinci Şube'ye/22 Minh

Arşiv No : 4/10481

Klasör No : 3605

Dosya No : 12

Fihrist No : 19

Belge No. : 2220

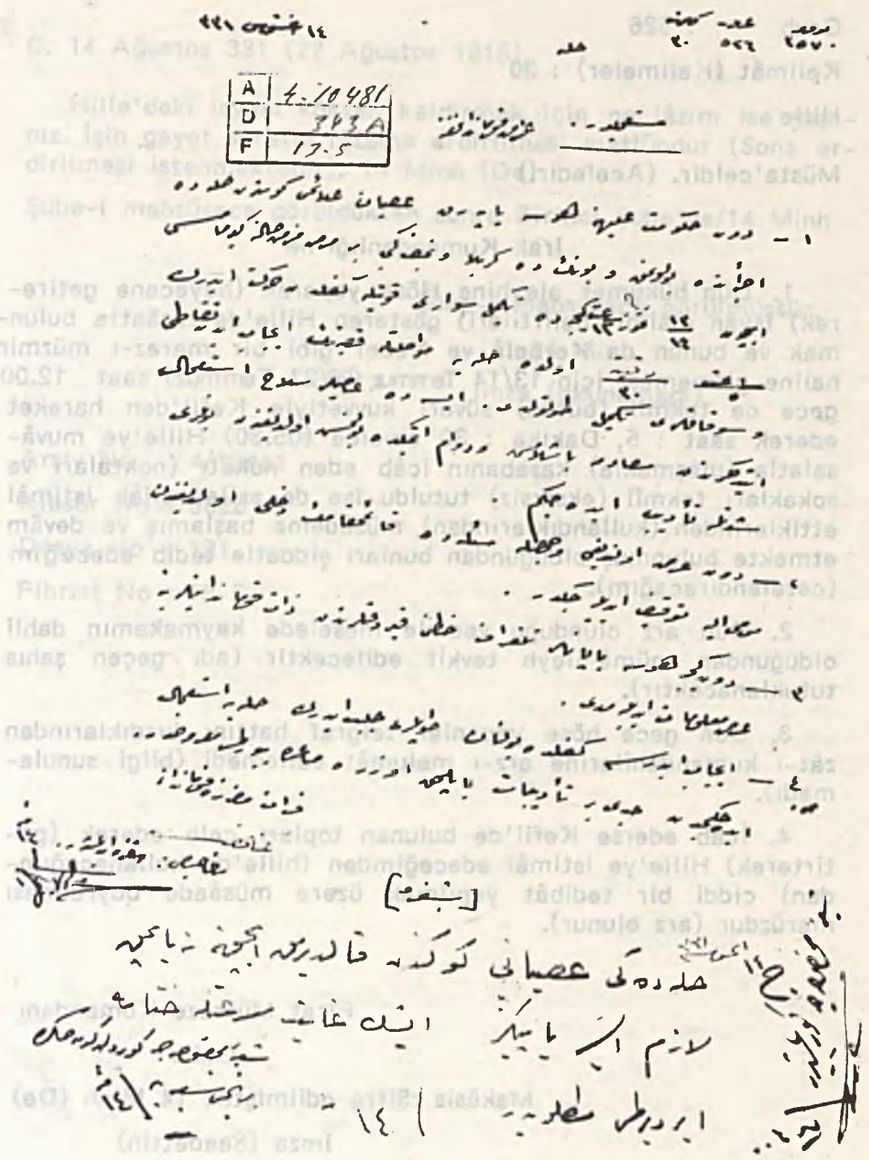

Belge No : 2220

Numro : 3570 14 Ağustos 331 (27 Ağustos 1915)

Grub : 526

Kelimât (Kelimeler) : 30

Hille

Müsta'celdir. (Aceledir.)

Irak Kumandanlığı'na

1. Dün hükümet aleyhine Höse yaparak (heyecana getirerek) isyân alâimi (belirtileri) gösteren Hille'de icrâatta bulunmak ve bunun da Kerbelâ ve Necef gibi bir maraz-ı müzmin haline gitmemesi için 13/14 Temmuz (26/27 Temmuz) saat 12.00 gece de tekmîl (bütün) süvari kuvvetiyle Kefil'den hareket ederek saat : 5, Dakika : 30 evvelde (05.30) Hille'ye muvâsalatla (ulaşmakla) kasabanın icâb eden nukâtı (noktaları ve sokakları tekmîl (eksiksiz) tutuldu ise de asiler silâh istimâl ettiklerinden (kullandıklarından) müsâdeme başlamış ve devâm etmekte bulunmuş olduğundan bunları şiddetle tedîb edeceğim (cezalandıracağım).

2. Dün arz olunduğu vecihle meselede kaymakamın dahli olduğundan mümâ-ileyh tevkif edilecektir (adı geçen şahıs tutuklanacaktır).

3. Dün gece höse yapanlar telgraf hattını kırdıklarından zât-ı kumandânîlerine arz-ı malumât edilemedi (bilgi sunulamadı).

4. İcab ederse Kefil'de bulunan topları celb ederek (getirterek) Hille'ye istimâl edeceğimden (hille'de kullanacağımdan) ciddi bir tedibât yapılmak üzere müsâade buyrulması marûzdur (arz olunur).

Fırat Müfreze Kumandanı

Galib

Makâsis :Şifre edilmiştir. 14 Minh (De)

imza (Saadettin)

Belge No. : 2220

(Şifre)

C. 14 Ağustos 331 (27 Ağustos 1915)

Hille'deki isyanı kökten kaldırmak için ne lâzım ise yapınız. İşin gayet süratle hitâma erdirilmesi matlûbdur (Sona erdirilmesi istenmektedir). 14 Minh (De)

Şube-i mahsûsaca görüldükten sonra Birinci Şube'ye/14 Minh

Şube-i mahsusaca görülmüştür.

14 Minh

imza (okunamadı)

Arşiv No : 4/10481

Klasör No : 3628

Dosya No : 121

Fihrist No : 13-5

Numro : 26906 23.6.331 (5.1915)

Grub : 454

Kelimât (Kelimeler) 45

Tekrârı

Bağdad

Irak Kumandanlığı'na

İngilizlerle muhâbere ve para celb edip (haberleşip para isteyerek) ifsâd (kargaşalık) yolunda sarf etmek üzere Necef'de bir komite bulunduğunu ve bunun başlıca erkânı (ileri gelenleri) Meclis-i Umûmi-yi Vilayet Azâsından (Vilayet Genel Meclisi üyelerinden) Seyid Sadık ile Seyid Nasırkemûne ve Seyid Hasan eş-şehîd ve Nizâm-ül-Ülemânın kardeşi Ali Ağanın oğulları Şeca ve Abdullah ve Seyid Hacı Razî'nin oğlu Kerîm ve kahveci Abbas bir Necm-ül-Halâvî ve Şâmiye'de Mehmed Hüseyin el-Hindî ile oğlu Abdül Hüseyin nâm ceyşler (isimli askerler) olduğunun tahkîk eyledim.

Bunlardan a'reci (topal) Sadık'ın bu hali Necef'te pek müştehir (meşhur) olduğundan Necef'e Muvâsalatımızda (varışımızda) Şâmiye'ye savuştuğunu işittim. Necefliler, merkûmu (adı geçeni) Necef'den tard ettik (uzaklaştırdık) diyorlar. Tedâbir-i ihtiyâtiye ve mümküneye bakmak (gerekli önlemlerin alınabilmesi) için bu komiteyi ve isimlerini kaza kaymakamına ayrıca da Fırat müfrezesi kumandanına da beyân ettiğim ma'rûzdur (bildirdiğimi arz ederim).

Bağdat Meb'ûsu

Mehmet Şevket

Memleketin bu heriflerden tathîri (temizlenmesi) te'emmül edilmek üzere (İyice düşünülmek üzere) Şu'be-i Mahsûsaya/24

Hille Kaymakam vekili Asımî Bey tarafından Ta'kibât-ı lâzıme ifâ edilmekte (gerekli inceleme yapılmakta) olduğundan hıfzı (saklanması)/31 Ağustos 331 (13 Eylül 1915)

Arşiv No : 4-10481
Klasör No : 3628
Dosya No : 121
Fihrist No : 3-33

A	4/10481
D	289
F	2

[illegible]

[illegible] Mehmed Emin'e yazdım. Hücumun [illegible] lazım vardır. Vaktinde [illegible]. Zaten bir [illegible] hücum [illegible] ve [illegible] [illegible] [illegible]

24 Ağustos 331 (6.9.1915)

Acemi Paşa'nın/23 Ağustos 331 (5Eylül 1915) Tarihli Telgrafnâmesi Tercemesidir.

Irak Kumandanlığı'na

Emriniz mûcibince Akif Bey vâsıtasıyla Mehmet-ül-Asımî'ye yazdım. Hecin Süvari Alayı'nın süratle hareketine lüzum vardır. Muvâsalatına muntazarız (Gelmesini bekliyoruz). Bizimle berâber olan Hecin Süvari Kuvveti dört yüz bedevî aşâirden ve şâvilerden "yani koyunculur" Ez-zafiye ve Ez-ziyâd mevcuddur. Vasatlarında (ortalarında) bulunuyoruz. Rüesâ (Reisler) çadırlarıyla berâber bulunuyorlar. Aşâirin bakıyyesinden (geri kalan aşiretlerden) her reis maiyyetinde yirmi kadar nefer (er) vardır. Bugün bunların mikdârı hakkında kat'i (kesin) birşey denilemez. Kuvvetin vusûlünde (gelişinde) bin midir, beş bin midir anlaşılır. İlk kuvvetin muvâsalatında Cenâb-ı Hakkâ mütevekkilen azm-i kat'î ile (Tanrı'ya sığınarak kesin bir kararla) Semave'den hareketle düşman üzerine atılacağız. O vakit aşâîrin miktârını arzedeceğiz. (Bildireceğiz) Akif Bey'den on beş gün evvel iki yüz lira geldi. Zât-ı devletleri paraya derece-i ihtiyâcımızı masârif-i zarûriyetimizi (paraya olan ihtiyacımızı ve zorunlu masraflarımızı) takdîr buyuracakları için bu bâb'da (konuda) ilhâhu tasdikini (zorla onaylanmasını) arzu etmem.

Acemi el Mansur

Acemi Paşa'nın kuvveti hakkında doğru ma'lûmat istihsâli (bilgi toplanması) mümkün olamıyor. Şimdi de dört yüz ile beş bin arasında mütehavvil (değişiklik) göstermekde ve iki yüz lirayı paradan saymamaktadır. Halbuki zannıma ve hakîkini ketm ettiğine göre (sandığıma ve gerçeği sakladığına göre) iki yüz kişi ve yüz hecini (devesi) bile yoktur. Kime sorsak mühim cevaplar geliyor. Yanındaki süvari bölüğünün yüzbaşısını mâkine başına çağırıp konuşmak yâhud Semave Kaymakamı vâsıtasıyla hakikî (gerçeği) anlamak lâzımdır./24 Minh (De)

Belge No. : 2222

Şube-i Mahsûsaya :

Bekir Satkı Efendi

Süvari yüzbaşıyla görüşdüm.

24 Ağustos 331 (6 Eylül 1915)

Arşiv No : 4/10481

Klasör No : 3607

Dosya No : 18

Fihrist No : 2

Belge No. : 2223

Belge No : 2223

Irak ve Havalisi Kumandanlığı — Makasis

Erkânı-ı Harbiyesi — 2.7.331 (15.9.1915)

Şube : 1

Süvari Livâsı (Tugayı) Kumandanlığı'na

Ordu Emri (7)

1. Düşman kısm-ı küllîsi (büyük kısmı) Şeyh Saidde'dir. Kuvveti bir süvari ve üç piyâde alayı dört ile beş batarya top, küçük harp motorları ve istimbot ve nakliye gemilerinden ibârettir. Üç dubada üç kıt'a on ikilik topu vardır. Motor ve ganbotlarının silâhı yedi buçuk santimetrelik birer kıt'a top ile mitralyözden ibarettir.

2. Dicle'nin sol sâhilinde dün akşama kadar düşmandan eser görülmemiştir. Bu sabah sağ sahilde bulunan bir düşman süvari alayının himâyesiyle motorları Şeyhsaid'den ilerlemeye başlamıştır.

3. Süvari alayımız Zemzir'den otuz beşinci fırka Cephesi ilerisine çekilerek keşfiyâta devam edmektedir. Otuz Sekizinci Fırka (Tümen) süvari bölüğüyle cephesi ve sol cenâhının (yanının) keşfine devâm ve düşman motorlarına fırsat zuhûrunda (çıktığında) ateş etmekle berâber motorların gerisinde nakliye vapurları mevcud olup olmadığını görmeğe çalışacaktır.

4. Düşman gemilerinden açılacak top ateşi mevzîlerimizi keşif maksadıyla olacağından topla mukâbele edilmemesi mercûdur (karşılık verilmemesi rica olunur) ateş devam ettiği müddetçe mevzilerde tahaffuz (koruma) ve sükûnetin devamı matlûbtur (talep edilmektedir).

5. Fırkalar ihtiyatlarında (yedeklerinde) bir miktar topçu bulunduracaktır. Bugün Burhaniye vapuruyla serî ateşli topçu taburu Bağdad'dan hareket edeceğinden fırkalar münâsib mahallerde fazlaca amplasmanlar ihzâr etmeleri (hazırlamaları) matlûbdur.

6. Muharebe başladığı zaman Makasis Kalesi civarında bulunacağım.

Irak Kumandanı

Belge No. : 2223

Arşiv No : 4/10481

Klasör No : 3606

Dosya No : 17

Fihrist No : 14

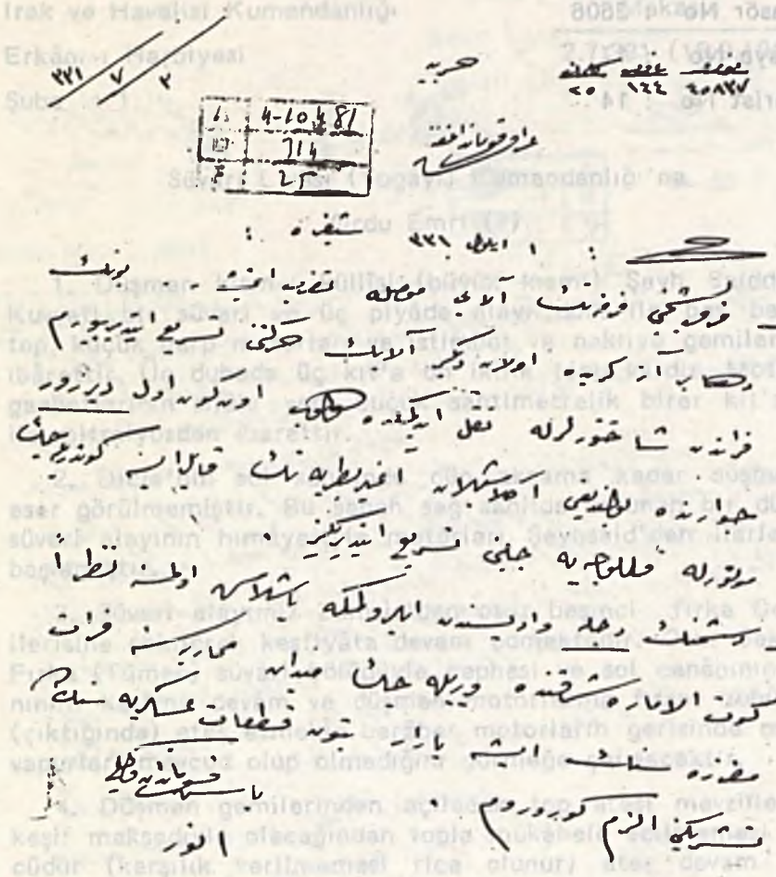

Numro : 45837 3.7.331 (16.9.1915)

Grup : 144

Kelimât (Kelimeler) : 25

Harbiye

Irak Kumandanlığı'na

C: (Cevap) 1 Eylül 331 (14 Eylül 1915) Şifre :

1. Kırk beşinci Fırka'nın alayı Musul'a takarrüb etmiştir (yaklaşmıştır). Bunun daha biraz geride olan diğer alayın hareketini tesri ettiriyorum (çabuklaştırıyorum). Fırat'tan şahturlarla nakl edilmekte olup on gün evvel Dîrzor civarında bulunduğu anlaşılan ağır bataryanın kâbil ise gönderilecek motorla Fellüc'ye celbini tesrî ettiriniz.

2. Düşmanın Dicle vadisinden ilerlemeye başlamış olmasına nazaran Kütülammâre şarkında verilecek meydan muhârebesine Fırat müfrezesinin işe yarar bütün kıtaâ-ı askeriyesinin (askeri birliklerinin) de teşrîkini elzem (katılmasını gerekli) görüyorum.

Başkumandan Vekili

Enver

İkinci madde zaten tasavvur edilmin Hecin Alayı'nın heman tahrîki (hareket ettirilmesi) ve müfrezenin Hille'de tecemmu'u (toplanması) emri verilmiş idi.

Erkân-ı Harbiye'ye 3 Minh (De)

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3606

Fihrist No : 25

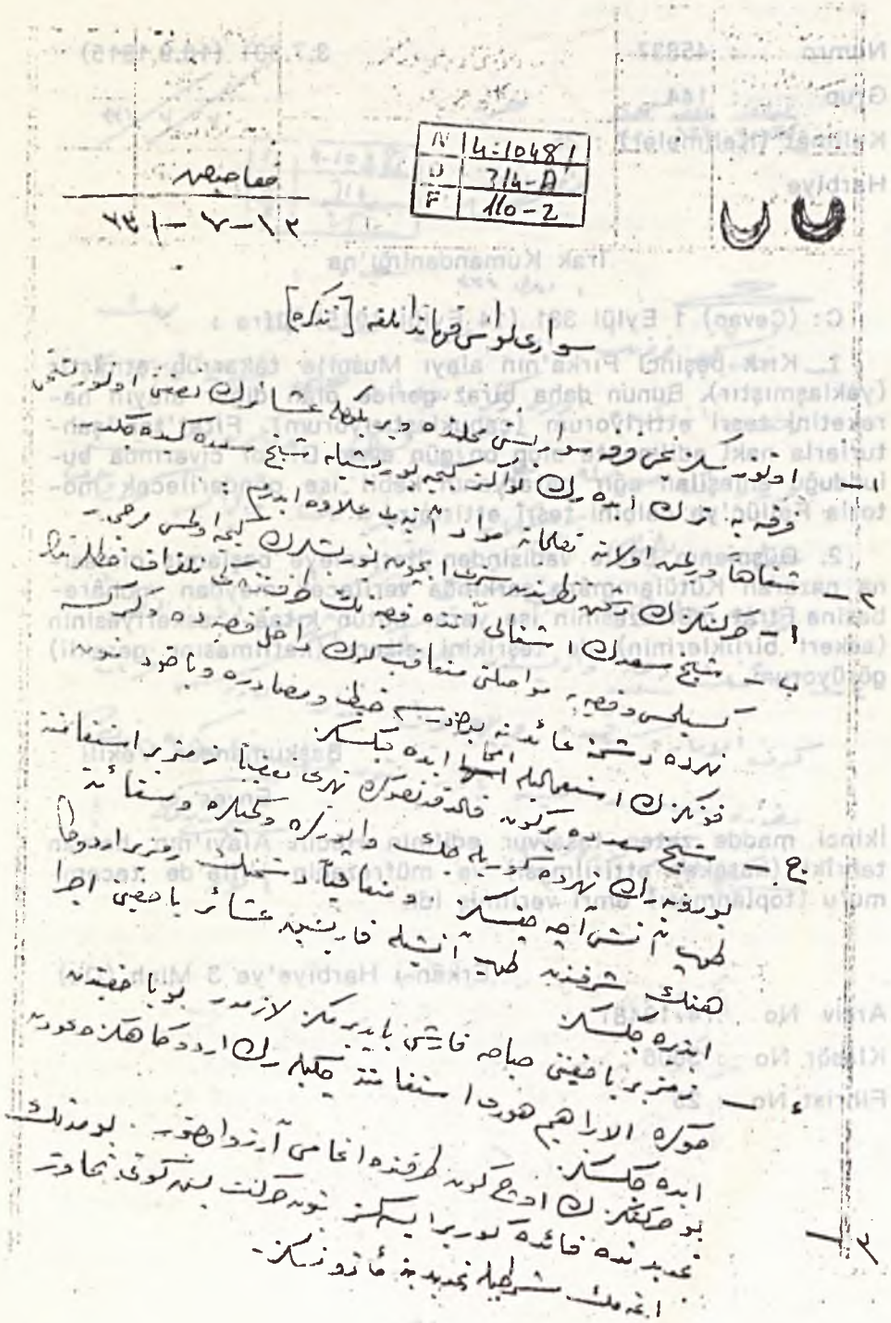

Irak ve Havalisi Umum Kumandanlığı — Makasis

Erkân-ı Harbiyesi — 13.7.331 (26.9.1915)

Süvari Livası (Tugayı) Kumandanlığı'na "Tezkere"

1. Otuz sekizinci Fırka (Tümen) süvarisi mahallinde ve bir bölükle aşâirin nısfını (aşiretlerin yarısını) otuz beşinci Fırka'ya terk ederek Livanız gece yürüyüşüyle Şeyhsaid'e gidecektir.

2. Şifâhen verilmiş olan talimata mevadd-ı âtîyeyi (aşağıdaki maddeleri) ilave ederim :

a. Hareketinizin düşman nazarından setri (gizlenmesi) için yürüyüşlerin gece olması müreccahtır (tercih edilmelidir).

b. Şeyhsaid'in işgali anında kasabanın tarafeynindeki (her iki tarafındaki) telgraf hatlarının kesilmesi ve kasabaya muvâsalatı müteakip gerek dahil-i kasabada (kasaba içinde) ve gerekse nehirde düşmana ait ne bulunursa zapt u müsâdere (alınacak) veyahut bütün kuvvetinizin isti'mâliyle (kullanılmasıyla) imha edeceksiniz.

c. Şeyhsaid'de bir gün kaldıktan sonra nehri takîben Zemzir istikâmetine yürüyerek nehirde görülecek vapurlara ve gemilere ve sefâine top ateşi açacaksınız ve müteâkiben düşmanın/Zemzir ordugâhının şarkından top ateşiyle karışık aşâir baskını icra ettireceksiniz.

e. Zemzir baskınını sabaha karşı yaptırmanız lâzımdır. Bu baskından sonra El-ibrahim-huri istikâmetine çekilerek ordugâhınıza avdet edeceksiniz (döneceksiniz).

3. Bu hareketenizin üç gün zarfında itmâmı (tamamlanması) arzu olunur. Bu müddetin temdîdinde (uzatılmasında) faide görür iseniz bütün hareket beş günü tecavüz etmemek şartıyla temdîdine mezunsunuz.

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3607

Dosya No : 20

Fihrist No :110-2

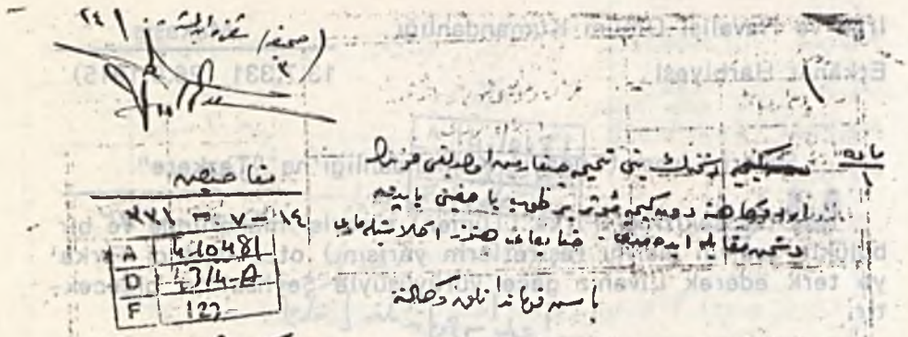

Sahife : 3 Şifre edilmiştir. /24

imza (okunamadı)

Irak ve Havalisi Umum Kumandanlığı

Erkân-ı Harbiyesi

Madde : 1. Düşmanın Benitemim'e çıkarmış olduğu kuvvetinin ordugâhına dün gece müessir bir top baskını yaptık. Düşman mukâbele edemedi.

Zayiâtı henüz anlaşılamadı.

Makasis

14.7.331 (27.9.1915)

Başkumandanlık Vekâleti'ne

2. Bugün öğleden evvel beş buçukta Dicle'deki düşman on beş harp ve nakliye gemileri ve ağır toplarını hâmil müteaddit (taşıyan birçok) dubaları ve birçok yelkenli sefâini ile cephemize takarrüb ederek (yaklaşarak) dün Benitemim mevkiine çıkarmış olduğu kuvveti takviye ile beraber mevzilerimize nehir ve karadaki topları ile bombardımana ve piyadesiyle de taarruza başladı. Muharebe öğleye kadar şiddetle ve öğleden sonra akşama kadar dahi fâsılalı surette devam etti.

3. Fırka (Tümen) süvarilerimiz fâik (üstün) düşman süvarilerini tardettiler. Topluca görülen dnüşman süvarileri müessir top ateşlerimizle dağıtıldı.

4. Düşmanın nehrin sol sahilinde daha ziyade faâliyeti görüldü ileri karakollarımız üç dört misli fâik düşman kıtaâtı ile müsâdeme ederek (çarparak) iki saat sonra geriye aldırıldı. Düşman piyadesinin mevzilerimize takarrübü müessir top ateşlerimizle menedilerek ve akşama kadar vukû bulan ilerlemek teşebbüsleri akim (sonuçsuz) bırakılarak mevzilerden dört beş kilometre ileride tevakkufa (durmaya) mecbur edildi.

5. Düşman ağır toplarıyla top ve tarassud (gözleme) mevzilerimizi bularak şiddetli ateş altına aldı. Bir tahrib danesi Doğan Gambotu'na isabet etti. Gambot tamire muhtaç ise de hareket kabiliyetini muhafaza etmektedir.

Belge No. : 2226

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3607

Dosya No : 20

Fihrist No : 127

Belge No. : 2227

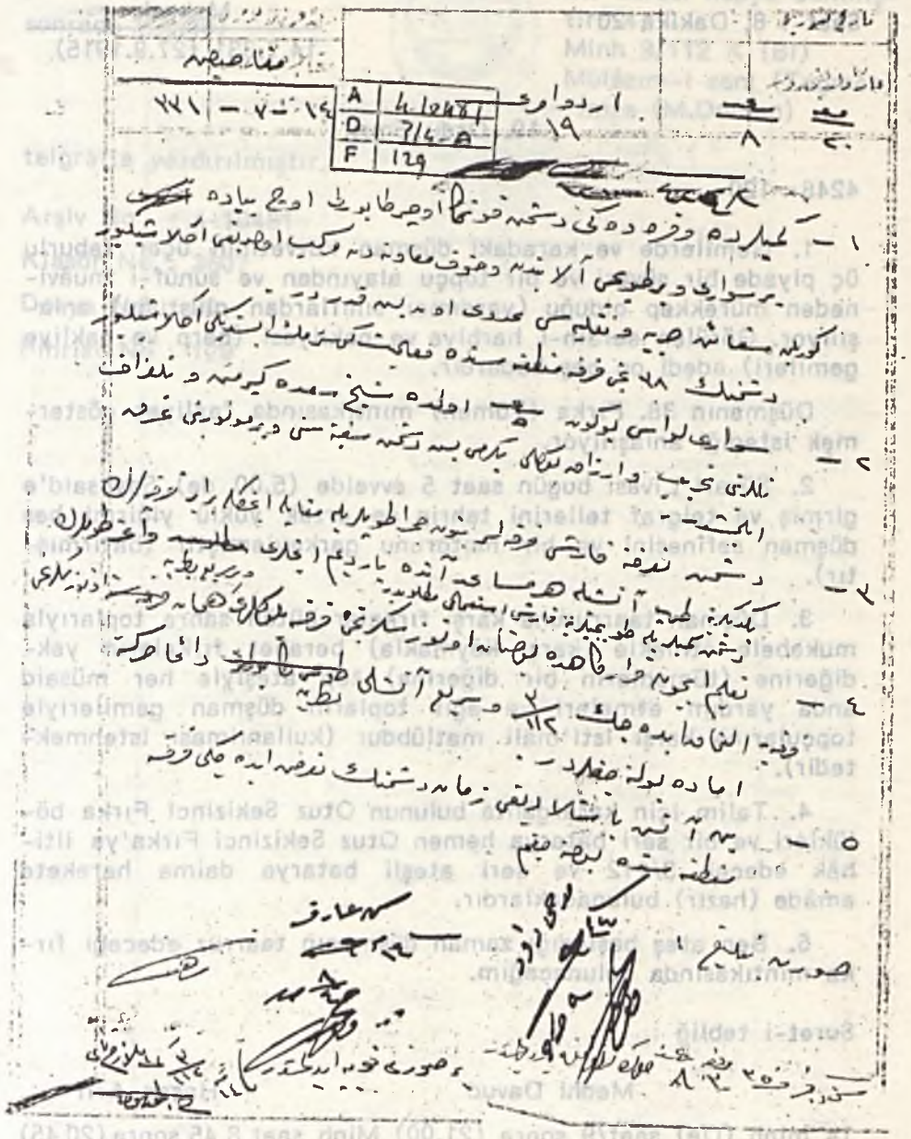

Saat : 8, Dakika 20

Makasis
14.7.331 (27.9.1915)

19. Ordu Emri

4248 120

1. Gemilerde ve karadaki düşman kuvvetinin üçer taburlu üç piyade bir süvari ve bir topçu alayından ve sunûf-ı muâvineden mürekkep olduğu (yardımcı sınıflardan oluştuğu) anlaşılıyor. Görülen sefâin-i harbiye ve nakliyesi (harp ve nakliye gemileri) adedi on beş kadardır.

Düşmanın 38. Fırka (Tümen) mıntıkasında faaliyet göstermek istediği anlaşılıyor.

2. Süvari Livası bugün saat 5 evvelde (5.00 de) Şeyhsaid'e girmiş ve telgraf tellerini tahrip ve erzak yüklü yiğirmi beş düşman sefînesini ve bir motorunu garkeylemiştir (batırmıştır).

3. Düşman taarruzuna karşı fırkalar bütün sahra toplarıyla mukabele etmekle (karşı koymakla) beraber fırkaların yekdiğerine (tümenlerin bir diğerine) top ateşiyle her müsaid anda yardım etmeleri ve ağır topların düşman gemileriyle topçularına karşı isti'mâli matlûbdur (kullanılması istenmektedir).

4. Talim için karargâhta bulunun Otuz Sekizinci Fırka bölükleri ve bir seri batarya hemen Otuz Sekizinci Fırka'ya iltihâk edecek 3/112 ve seri ateşli batarya daima harekete amâde (hazır) bulunacaklardır.

5. Ben ateş başladığı zaman düşmanın taarruz edeceği fırka mıntıkasında bulunacağım.

Suret-i tebliğ :

Medhi Davud — Hasan Arif

14 minh (De) saat/9 sonra (21.00) imza — Minh saat 8.45 sonra (20,45) imza

Müstakil 35. Fırka saat 8 dakika 30 sonrada (20.30) telgrafla yazdırılmıştır.

Bir sureti kopya edilmiştir/14
Minh 3/112 K (BI)
Mülâzım-i sani (Teğmen)
İmza (M.Dursun)

Arşiv No : 4-10481
Klasör No : 3607
Dosya No : 20
Fihrist No : 129

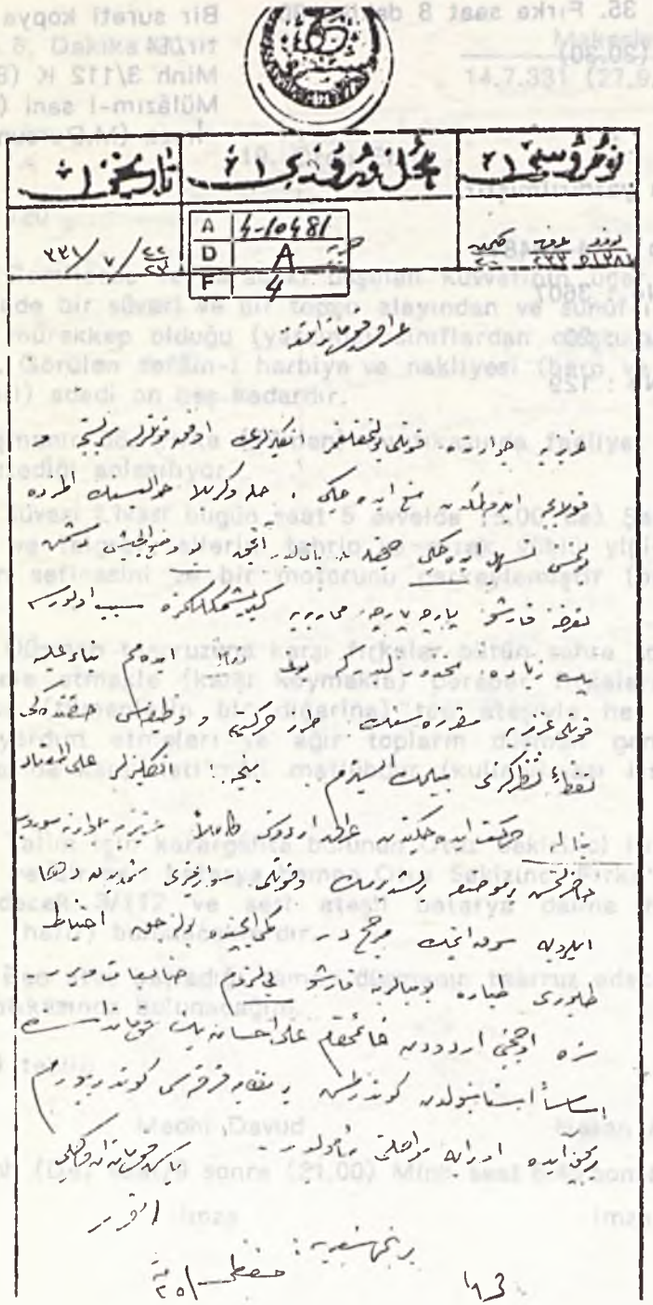

Numro : 51387

Grub : 233

Kelimât (Kelimeler) : 20

Mahal-İ Vürûdu (geldiği yer) : Harbiye

Tarihi : 22/23.7.331 (5/6.10.1915)

Irak Kumandanlığı'na

Aziziye civarında kuvvetli bulunmaklığımız İngilizleri ufak kuvvetlerle serbestçe ve kolayca ilerlemekten men edeceği Hille ve Kerbela havalisinin elimizde bulunmasını teshil edeceği cihetle hisbanlıdır (kolaylaştıracağı için hesaplıdır). Ancak bu vaz'ül-ceyş (konuş) düşman taarruzuna karşı parça parça muharebeye girişmekliğimize sebep olursa pek ziyade mahzurludur ki bunu tegafül (görmemezlik) edemem binâenaleyh (bundan dolayı) kuvvetli Aziziye Müfrezesi'nin tarz-ı hareketi ve vazifesi hakkındaki nokta-i nazarınızı (görüşünüzü) bilmek isterim. Bence; İngilizler ale-l-mu'tâd (alışıldığı üzere) Siyal'e hareket edeceğinden Irak Ordusunu Kâmilen (tamamen) Aziziye civarına sürüp hazırlanmış bir mevzie yerleştirmek ve kuvvetli süvarimizi şimdiden daha ileriye sevk etmek müreccahtır (daha uygundur). Gemi içinde bulunacak ihtiyat (yedek) taburu tayyare bombalarına karşı bî-lüzûm (gereksiz) zayiat verir. Size üçüncü ordudan kaymakam (yarbay) Ali İhsan Bey kumandasında esasen İstanbul'dan gönderilmiş bir nizamiye fırkası (tümeni) gönderiyorum, birbuçuk ayda oraya muvâsalatı memûldur (ulaşması umulmaktadır).

Başkumandan Vekili

Birinci Şubeye: Enver

(Hıfzı (saklanması) 25 minh (De)

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3614

Dosya No : 58

Fihrist No : 4

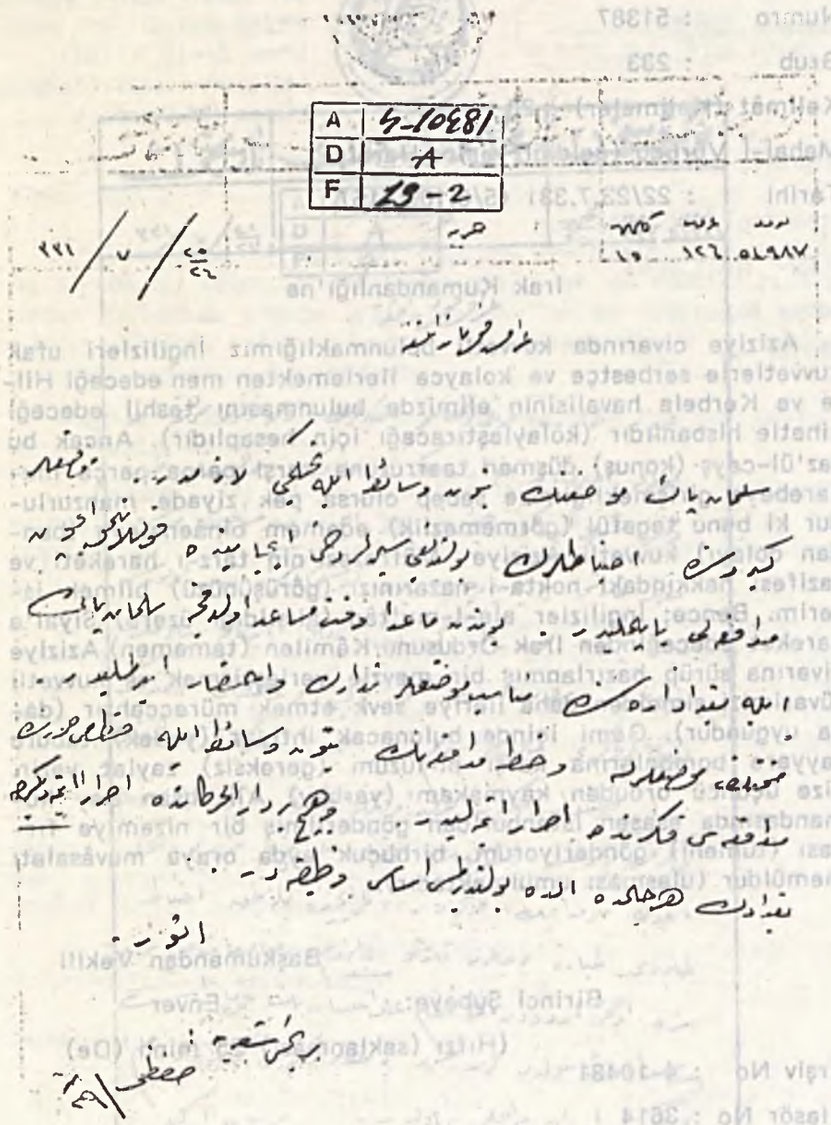

Numro : 126

Kelimât (kelimeler) : 15

Mahall-i Vürûdu : Harbiye

Tarihi : 25/25.7.33 (8/9.10.1915

Irak Kumandanlığı'na

Selmanpak mevziinin bütün vesait ile tahkimi lazımdır. Mevziler gerisinde ihtiyatların (yedeklerin) bulunduğu siperler dahî icabında kullanılmak için müdafaalı yapılmalıdır. Bundan mâ-adâ (başka) vakit müsait oldukça Selmanpak ile Bağdat arasında münasip mevziler tedarik ve ihzâr edilmelidir (hazırlanmalıdır). Muhtelif mevzilerle ve hatt-ı müdâfaanın bütün vesait ile kati surette müdâfaası fikrinde ısrar etmelidir. Ve hiçbir Dâr-ül harekâtta (harekât alanında) ısrar etmediğinden Bağdat'ın her halde elde bulundurulması esas vazifedir.

Enver

Birinci Şubeye :

Hıfzı (saklanması)/29 minh (De)

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3614

Dosya No : 58

Fihrist No : 19-2

TELEGRAMME تلغرافنامه

دولت علیهٔ عثمانیه تلغراف اداره‌سی

ADMINISTRATION DES TELEGRAPHES DE L'EMPIRE OTTOMAN

L'Etat n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie — دولت تلغراف معاملاتندن دولایی مسئولیت قبول ایتمز

[1080]

Retransmission ou Expédition		تکرار کیده ویا سوق			RECEPTION				اخذ		
سوق نومرسی No d'expédit.	کیده‌جک مرکز Transmis à	Date تاریخ		مأمور شناسی Signature de l'employé	مأمور انتخابی Signature de l'employé	Date تاریخ		واسطه مرکزی Reçu de	نومرو No d'ordre
		ساعت H. — M.	دقیقه	A l'exception	5-1	0681			
				D	A				
				F	22-27				

De _____ Pour _____ مورده _____ کمی

N° _____ Mots _____ Date _____ H. _____ M. _____ تاریخ _____ کلمات عدد _____ نومرو

Voie _____ Indic. Eventuelles _____ اشارت عدده _____ طریق

بلك آنك نه قوتنده بیلمشدر. او آماده دشمن بر طوبه طوپ تخنا ایکی طوپ ساده وایکی بلوك سواری ایله اولاد طوپرغی قشله ایدرك کرتر طوپ آتشی ایچنده و بو طوپ آتشنده یکانه بر نفر خفیف جرح و اولمشدر.

٤ — ایشبو معاوده ایدوکی بلوکده دن معلومدر علی افندی بر نفر ادیب جوان مجروح و بر نفر شهید اولمشدر. الاعلمه بلوکده دن بر نفر ایکی جوان یاره لنمشدر.

٤ — دشمن طوپچی ایله یاده وسواری عزیزیه نك درت کیلومتره شمالنده کی تپه‌نك کرده‌سنه یوقیه آلمشدر وایکی سواری دستهسی عزیزیه نك آلتی کیلومتره شمال شرقیسنده معاوده برنده کی مفرزه‌ی دچار طوپ ذرمشدر.

٥ — معاوده اشغال سنده محمد پاشا اوریانه طوغری ایدرك لسان ایکی دشمن طوپ غلاصی واپوری عزیزیه رجعت ایتمشدر.

٦ — منفاقیا لوا مرتاشا قدسی جوارنه چیقاسه و بر بلوك دشمن تمامی محافظه ایلمشدر.

٧ — لوا امام تاج الدین ده بر بلوك ترك ایله کرخ حکمده بوقسمت عدم مساعده‌سنه دولایی بو کیجه اردوکاه عودت ایلیه‌جکدر.

٨ — دشمنده بر مقدار اسلحه و اشیا اغتنام ایلمشدر.

٩ — سواری لواسی قوماندانی رایورینی محمد پاشا قدسی حکمده ده بلدرمشدر. فقط معاوده‌نك مدا دقتلرینه واز هیچ رزمانه قدر اتیا مشدر.

[illegible] ٢٨ [illegible]

٢٨ فرقه‌جه‌ماندانی
صادره

TELEGRAMME تلغرافنامه

دولت علیهٔ عثمانیه تلغراف اداره‌سی

ADMINISTRATION DES TELEGRAPHES DE L'EMPIRE OTTOMAN

L'Etat n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie — دولت تلغراف معاملاتندن دولایی مسئولیت قبول ایتمز

[1080]

Retransmission ou Expédition		تکرار کیده ویا سوق			RECEPTION				اخذ		
سوق نومرسی No d'expédit.	کیده‌جک مرکز Transmis à	Date تاریخ		مأمور شناسی Signature de l'employé	مأمور انتخابی Signature de l'employé	Date تاریخ		واسطه مرکزی Reçu de	نومرو No d'ordre
		ساعت H. — M.	دقیقه	A	5-1	0681			
					22-26				

De _____ Pour _____ مورده _____ کمی

N° _____ Mots _____ Date _____ H. _____ M. _____ تاریخ _____ کلمات عدد _____ نومرو

Voie _____ Indic. Eventuelles _____ اشارت عدده _____ طریق

عادهٔ قوماندانه

١ — دون کیجه عزیزیه استقامتنه کوندرلن سواری لواسی عزیزیه نك شمالنده کیلومتره کی محمد پاشا اوریانه جوارنده کی قاشلاقلرده بولونان علی الصباح بو طوپ طوپ آتشی آتماره رشه لیماره‌سی لوا اوزرینه یاپلان یاپلدقده بو طوپ قوتلری محله اولدیغی حالده اکلاشیلدی و بو سبب محمد پاشا قلعه‌سنی بر بلوکله اشغال ایتدکده محکمه متاق قوتلری عزیزیه‌ی دشمن قوتلری کشف وتعقیب ایلمك اوزره ایلریلمشدر.

٢ — لوانك پیشداری اولدیغی الای ٦٤ دن اوچنجی بلوك محمد پاشا اوریانه تقریبا درت کیلومتره شمالنده بر دشمن سواری بلوکنه تصادف ایتدکده اره‌لرنده معاوده باشلاندی. بو دقیقه قدر آتشه تعالیندن محکمه دشمن رجعت باشلادیغی بلوکه آتی شدتله تعقیب ایلمشدر. بو تعقیبده قوتلرینك مرتفعی اکلاشیلان دشمن سواری بلوکی قوماندانه تقریبا یوز الی یوز ده قلیچ دشمانیله سلام ویرمك تسلیم اولمك اوزره اوزرینه اغلار ایتمشدر. معاقب بلوك تسلیم قبول ایدرك آتشه آیرده دها اولمك دشمنك خط چیقنی قطع ایلمك اوزره یاپلدقده کوزیلیور الاعلمه ده ایکنجی بلوك بو تسلیم کیفیتنده جرأت اولمیلدقده دشمن تقریبا جمعی ایلمشدر. بو سبب آتشه کسمسه اولدیغی بلوکده تکرار آتشه آچمق مجبور قالمشدر. دشمن سواری بلوکی بو صورتله قرار احیا ایلدکجه عزیزیه قدر تعقیب ایلمه و بو بلوکده

TELGRAFNÂME

Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye Telgraf İdaresi

Saat 6.10 sonra (18.10)

Mahreci (çıkışı) : Beyza

Vürûdu (gelişi) : 6.30

Numro : 96

Kelimât (Kelimeler) 200 :

Irak Kumandanlığı'na

1. Dün gece Aziziye istikâmetine gönderdiğim Süvari Livası (Tugayı) Aziziye'nin sekiz Kilometre garbindeki (batısındaki) Mehmed Paşa ormaniyle civarındaki kamışlıklarda bu gün ale-s-sabah (sabahleyin erkenden) pusu kuracağı esnada düşman tayyaresi Liva üzerinde tayerâne (uçmağa) başladığından pusu kurmak mümkün olmayacağını geç anlamış ve bu sebeple Mehmet Paşa Kalesini bir bölükle işgal ettikten sonra mütebâki (geri kalan) kuvvetiyle Aziziye'de düşman kuvvetlerini keşif ve taciz eylemek üzere ilerlemiştir.

2. Livanın pîş-dârı (öncüsü) olan 31. Alay'dan üçüncü Bölük Mehmet Paşa Ormanının takrîben (yaklaşık) dört kilometre Şimâl-i şarkîsinde (kuzey doğusunda) bir düşman süvari bölüğüne tesadüf ettiğinden aralarında müsâdeme (çarpışma) başlamıştır. Beş dakika kadar ateş teâtisinden (karşılıklı ateşten)), sonra düşman ric'ate (geri çekilmeğe) başladığından pîş-dâr bölüğü onu şiddetle takip eylemiştir. Bu takipten kurtulamayacağını anlayan düşman süvari bölüğü kumandanı takrîben yüz elli metreden kılınç ve şapkasıyla selâm vererek teslim olmak arzusunu izhâr etmiştir (göstermiştir). Muakkib (Takip eden) bölük teslimi kabul ederek ateş kesmiş ise de daha evvelce düşmanın hattı ricatini kat eylemek (geri çekilme hattını kesmek) üzere yanından gönderilen 33. Alaydan İkinci Bölük bu teslim keyfiyetinden (durumundan) haberdar olmadığından düşmana takarrüble (yaklaşarak) hücum eylemiştir. Bu sebeple ateş kesmiş olan pîş-dâr bölüğü de tekrar ateş açmaya mecbur kalmıştır. Düşman Süvari Bölüğü bu suretle firara icbâr edildiğinden (zorlandığından) Aziziye'ye kadar takip edilmiş ve bu bölükten pek az nefer kurtarılabilmiştir. O esnada düşman bir batarya top tahminen iki tabur piyade ve iki bölük süvarisi ile livayı çevirmeğe teşebbüs ede-

rek kesretli (çok) top ateşi etmiş ve bu top ateşinden yalnız bir nefer hafif mecrûh olmuştur (yaralanmıştır.)

3. İşbu müsademede 31. Alay 3. Bölük'ten Mülâzım (Teğmen) Ali Efendiyle bir nefer (er) üç hayvan mecrûh ve bir nefer şehit olmuştur. 33. Alay 2. Bölük'den bir neferle iki hayvan yaralanmıştır.

4. Düşman topçusu ile piyadeve süvarisi Aziziye'nin dört kilometre şimâlindeki (kuzeyindeki) tepenin gerisinde mevzi almış ve iki süvari takımıyla Aziziye'nin altı kilometre şimâl-i şârkîsinde müsâdeme yerindeki maktûl (ölü) ve mecrûhlarını defaâtle (birçok defa) toplattırmıştır.

5. Müsâdeme esnasında Mehmet Paşa Ormanına doğru ilerleyen iki düşman motoruyla Galas vapuru Aziziye'ye ricat etmişlerdir.

6. Müteâkiben Liva Mehmet Paşa Kalesi civarına çekilmiş ve bir bölük düşmanla teması muhafaza eylemiştir.

7. Liva İmam Tacettin'de bir bölük terk ettikten sonra mevziin adem-i müsaâdesinden (elverişsizliğinden) dolayı bu gece ordugâha avdet eyleyecektir (geri dönecektir).

8. Düşmandan bir miktar esliha (silah) ve eşya iğtinâm edilmiştir (alınmıştır).

9. Süvari Livası Kumandanı raporunu Mehmet Paşa kalesi'nden 4.42 sonra da (16.42 de) yazmıştır. Fakat müsâdemenin mebde ve münteâsına (başlama ve bitimine) dair hiçbir zaman kaydetmemiştir.

38 nci Fırka Kumandanı

Sadık

Birinci Şube'ye/28 Minh/27 Eylül 331 (10 Ekim 1915)

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3614

Dosya No : 58

Fihrist No : 12-26, 12-27

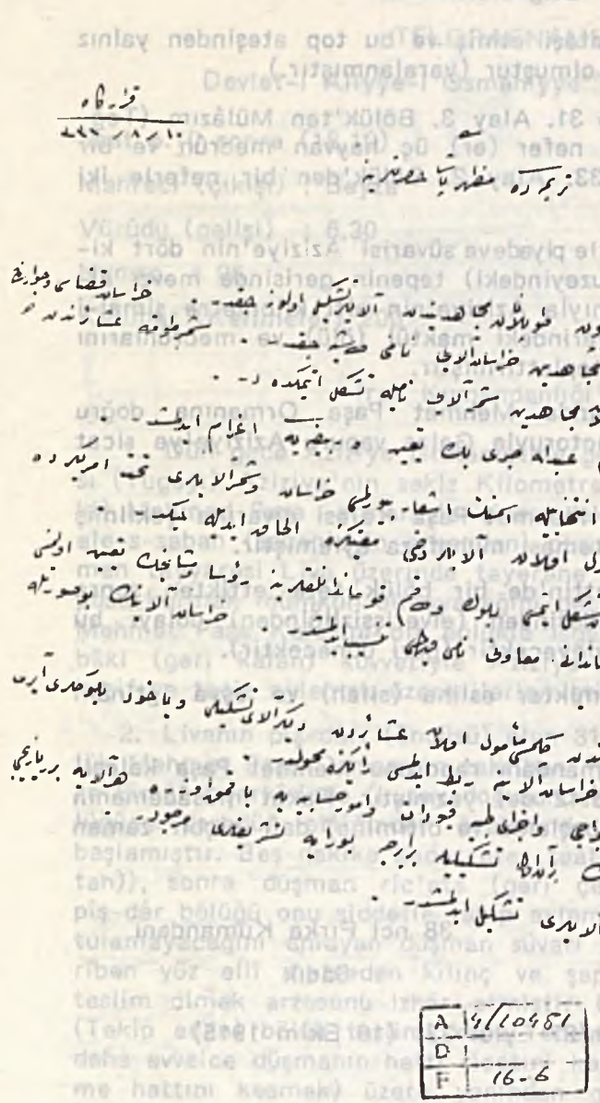

Irak ve Havalisi Kumandanlığı — Karargâh

Erkân-ı Harbiyesi — 10/8/331 (23.10.1915)

Şube-i Mahsusa

Terim'de Mazhar Paşa Hazretlerine

1. Emir ve kumandanın teshîl (kolaylaştırılması) ve tanzîmi için toplanan mücahidînden alaylar teşkîl olunacaktır. Horosan kazası ve civarında nezdindeki toplanmakta olan mücâhidîn Horosan Alayı namını taşıyacaktır. Şamartoka aşâirinden (aşiretlerinden) ve Aziziye civarında toplanmış olan mücâhidîn Şamar Alayı namiyle teşekkül etmektedir.

2. Şamar Alayı Kumandanlığı'na Kaymakam (yarbay) Abdullah Sabri Bey tayin ve Rebiza'ya izâm edilmiştir (gönderilmiştir).

3. Horosan Alayı'na bir alay kumandanı intihabiyle (seçilmesiyle) isminin işâr buyurulması (bildirilmesi) Horasan ve Şamar alayları taht-ı emrinizde (emriniz altında) bulunacak ve badehû teşekkülü memûl olan (tasarlanan) alaylar dahi maiyyetinize ilhâk edilecektir (katılacaktır).

4. Her bölüğün müstakilen birer kabileden teşekkül etmesi bölük ve takım kumandanlıklarına rüesâ (reisler) ve meşâyihin (şeyhlerin) tayin olunması ve en ehemmiyetli reislere alay kumandanı muavini namı verilmesi tensip edilmiştir (Uygun görülmüştür). Horasan Alayı'nın bu suretle sürat-i teşkîline himmet buyurulması (çalışılması)

5. Salahiye'den ve Kerkük taraflarından gelmesi memûl olan (umulan) aşâirden diğer alay teşkili veyahut bölümleri ayrı olmak üzere bunların da Horasan Alayı'na rapt edilmesi reyinize muhavveldir (Bağlanması onayınıza bırakılmıştır).

6. Her iki alay umûr-ı sıhhiyesi (sağlık işleri) bir eczacı ve eczâ-yi tıbbiye (ilaçlar) kuyudat ve umûr-ı hesabiyeye (kayıt ve hesap işlerine) bakmak üzere her alaya birer yazıcı göndereceğim. Horosan Alayı'nın biran önce teşkiliyle beraberce buraya teşrifleri mercûdur (Rica olunur).

7. Cezire'de Zübeyd ve Delim Alayları teşkil edilmiştir.

ONKUR ATASE Bşk. Kütüphanesi

Belge No. : 2231

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3608

Dosya No : 22

Fihrist No : 16-6

Belge No. : 2232

A	4/10481
D	
F	34-1

Belge No : 2232

Numrosu : 2128

Karargâh

11.8.331 (24.10.1915)

1. 12.8.331 (25.10.1915) günü Hazret-i İmam Hüseyin Efendimizin Alem-i şerîfiyle (kutsal sancağıyla) Kerbela'dan gönderilen seyfin (kılıcın) merâsim-i kabuliyesi Selmanpâk Türbe-i şerîfesinde icra edilecektir.

2. Kıtaât (Birlikler) saat 4 sonrada 1 numrolu krokide gösterilen muayene nizamını almış bulunacaktır. Arazi üstünde kıtaâtın mevkilerine erkân-ı harbiyeden (kurmaylıktan) işaretler vaz olunacaktır (konulacaktır).

3. Küçük ağırlıklar yüklü ve büyük ağırlıklar ile cephane Taburu ve hafif cephane kolları yüksüz bulunacaktır.

4. Otuz Beşinci Fırka'nın (Tümen'in) geçit hareketini sevkitay Komisyonu temin edecektir. Köprüden dahi istifade olunabilir.

5. Dakika : 30 saat; 3 sonrada (saat 15.30 da) Alem-i Şerîf hükümet konağı civarında sahile çıkacaktır. 35.nci/Fırka mısıkasıyla (mızıkasıyla) Talim Bölüğü azîmet ve avdette (gidiş ve gelişte) beraber bulunacaktır.

6. Alem-i Şerîfi istikbâl (karşılama) için ümera ve atlı zâbitan (subaylar) "cümlesi yaya olarak" 2 numrolu krokide gösterilen vaziyeti almış bulunacaklardır. Sancağın türbeye muvâsalatını (varışını) ve teslimini müteâkıb heyet-i zabitan kıtalarına iltihâk edeceklerdir (Birliklerine katılacaklardır).

7. Sancağın Ordu Cephesine muvâsalatında muayene ve duadan sonra resmi geçit yapılacak ve geçen kıtaât ordugâhlarına gidecektir. Büyük ağırlıklar resmi geçite iştirak etmeyecektir.

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3608

Dosya No : 22

Fihrist No : 34-1

Belge No. : 2233

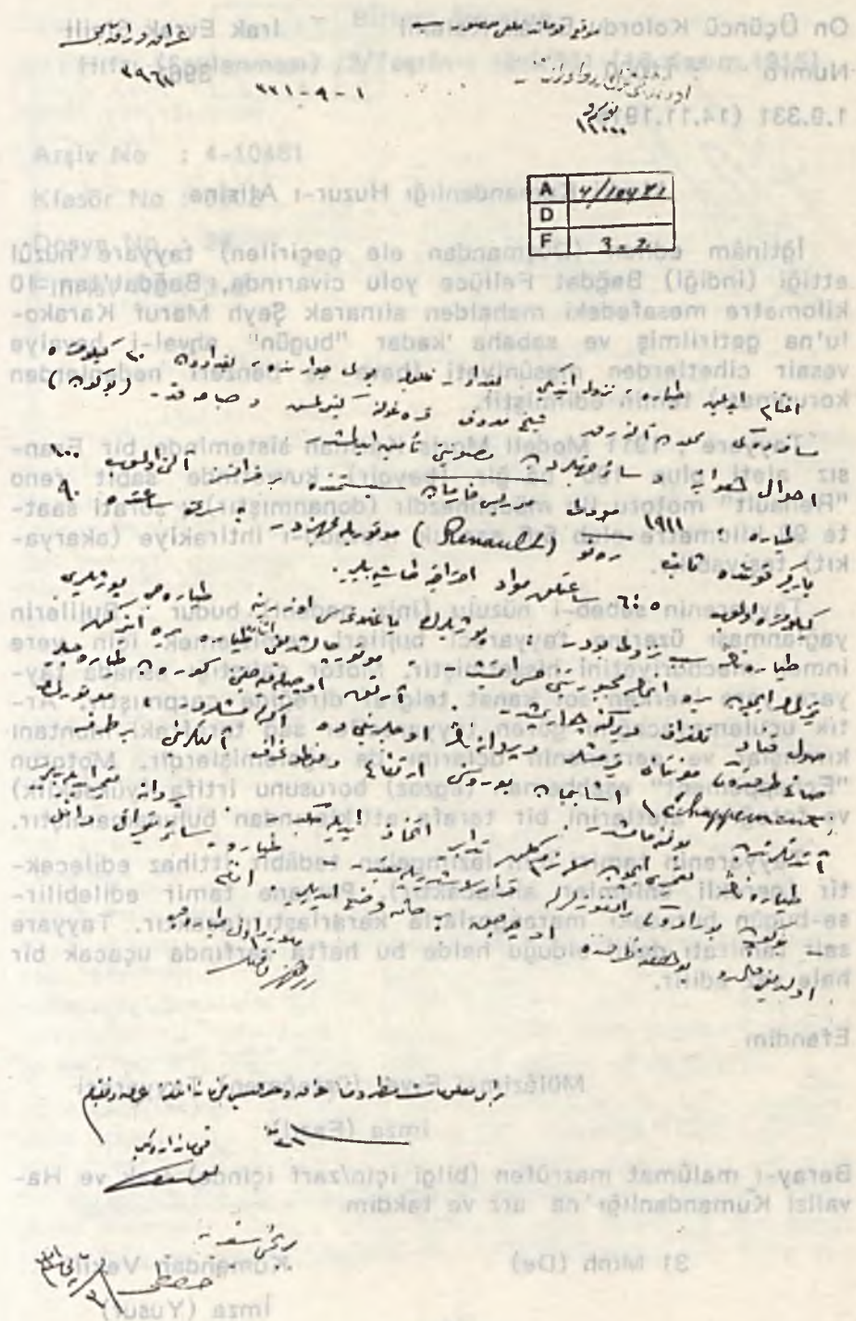

Belge No : 2233

On Üçüncü Kolordu Evrak Kalemi — Irak Evrak Sicili

Numro : 11000 — 3961

1.9.331 (14.11.1915)

Mevki Kumandanlığı Huzur-ı Alisine

İğtinâm edilen (Düşmandan ele geçirilen) tayyare nüzûl ettiği (indiği) Bağdat Fellüce yolu civarında, Bağdat'tan 10 kilometre mesafedeki mahalden alınarak Şeyh Maruf Karakolu'na getirilmiş ve sabaha kadar "bugün" aḥval-i havaiye vesair cihetlerden masûniyeti (hava ve benzeri nedenlerden korunması) temin edilmiştir.

Tayyare ; 1911 Modeli Moris Karman sisteminde bir Fransız aleti olup 100 bâ-ğir (beygir) kuvvetinde sabit reno "Renault" motoru ile mücehhezdir (donanmıştır) ; sürati saatte 90 kilometre olub 5:6 saatlık mevadd-ı ihtirakiye (akaryakıt) taşıyabilir.

Tayyarenin sebeb-i nüzulu (iniş nedeni) budur : Bujilerin yağlanması üzerine tayyareci bujileri temizlemek için yere inmek mecburiyetini hissetmiştir. Motor çalıştığı esnada tayyare yere inerken sol kanat telgraf direğine çarpmıştır. Artık uçulamayacağını gören tayyareciler sağ taraftaki montanı kırmışlar ve pervanenin uçlarını da eğelemişlerdir. Motorun "Echappement" eşabbeman (egzoz) borusunu irtifa (yükseklik) ve fotoğraf aletlerini bir tarafa attıklarından bulunamamıştır.

Tayyarenin tamiri için lâzımgelen tedâbir ittihaz edilecektir (gerekli önlemler alınacaktır). Pervane tamir edilebilirse-bugün buradaki marangozlarla kararlaştırılacaktır. Tayyare sair tamiratı dahil olduğu halde bu hafta zarfında uçacak bir hale vaz edilir.

Efendim

Mülâzim-i Evvel (üsteğmen) Tayyareci

imza (Fazıl)

Beray-ı malûmat mazrûfen (bilgi için/zarf içinde) Irak ve Havalisi Kumandanlığı'na arz ve takdim

31 Minh (De) — Kumandan Vekili

İmza (Yusuf)

Belge No. : 2233

Birinci Şube'ye

Hıfzı (Saklanması) /3/Teşrîn-i sânî/331 (16.Kasım.1915)

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3603

Dosya No : 26

Fihrist No : 3-2

Belge No. : 2234

Belge No : 2234

Irak ve Havalisi Kumandanlığı — Şifre edilmiştir.

Erkân-ı Harbiyesi — İmza (okunamadı)

8.9.31 (21.11.1915)

Şube : 1

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine

Halep telgrafhanesi vasıtasıyla Müşir (Mareşal) Golç Paşa Hazretlerine

Şifre

1. Dicle sol sahilinden Selmanpâk hattının on kilometre mesafesine tekarrüb ettiği (yaklaştığı) dün arz olunan düşman kuvveti ile ileri karakollarımız sıkı temastadır. Bu gün gurub-ı şemste (güneş batarken) cephemizde düşmanın harp gemileri ve karadaki kuvveti gerisinden vapur ve yelkenli on yedi sefînesi (gemisi) görünmüştür. Sağ sahilde ve ilerideki piyademize gemilerinden ve sol sahilden elli dakika top ve makineli ateş edilmiştir; Üç şehidimiz vardır.

2. Birinci Hecin Süvari Alayı'yla sol sahildeki aşâir (aşiretler) Diyale'ye diğer Hecin Süvarı Alayı civarına gönderilerek cümlesi Mirliva (Tuğgeneral) Mazhar Paşa'nın kumandasına verilmiştir. Bu kuvvet, Diyale geçitlerini muhafazaya (korımuya) ve Dicle ile Nehrivan kanalı arasında ordu sol cenahını (yanını) keşif ve tarassuta (gözetlemeye) memurdur.

3. Bugün uçan düşman tayyarelerinden birisi ıskat ve iğtinâm (düşürülerek ele geçirilmiş) ve tayarecisi olan bir İngiliz Binbaşısı yüzünden hafifçe mecrûh (yaralı) olduğu halde esir edilmiştir. Tayyare tamirle istimâle salihtir. (tamirle kullanılabilecektir). Tayyarecide bulunan haritada, tahkîmâtımızın tekmîl tafsilâtıyla tersîm (bütün ayrıntısıyla çizilmiş) ve şapiroğrafla tabedilmiş (basılmış) olduğu görülmüştür.

4. Hiçbir işe yaramayan aşair (aşiretler), bu gün yekdiğeriyle (birbiriyle) bir sirkat (hırsızlık) yüzünden muharebe etmişlerdir. Tarafeynden mecrûh ve maktûl vardır (iki taraftan da yaralı ve ölü vardır). Bu sebeple Şamarliler dağılmış yalnız şeyhi kalmıştır. Cezire civarındaki Zübeyd aşâirinin bir kısmı yanımızda ve ekserisi düşman tarafında kalmışlardır. Elde ka-

Belge No. : 2234

lanlardan imkân dairesinde istifade edebilmek için mücahidinin asker gibi kanuna tabi olacaklarını tebliğ ettim.

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3609

Dosya No : 26

Fihrist No : 33-6

Belge No. : 2235

A	4/10481
D	
F	39. 4

Belge No : 2235

Şube 1 Ordu Emri Numro (28) Karargâhdan saat 3 dakika 45

11.9.331 (24.11.1915)

1. Doşman Kuvâ-yı asliyyesi (aslî kuvvetleri) Dicle'nin sol sahilinde "Deriye" ve "Hammaş" arasındadır.

Selmanpâk hatt-ı muüstahkeminin bazı aksâmında (kısımlarında) bulunan düşman kuvveti bir livâ (Tugay) tahmin olunmaktadır "Düşman Livâları dört taburludur" Ganbotları Deriye devresindedir.

2. Selmanpâk hatt-ı Müstahkeminin bir kısmı bizde ve bir kısmı düşman elindedir.

3. Ordu Selmanpâk hattındaki düşmanı tardretmek (uzaklaştırmak) üzere taarruza devam edecektir. Taarruz öğleden evvel saat 5.30'da başlayacaktır. Kolordular kendilerine evvelce vermiş olduğum mıntıkalara taarruz edeceklerdir.

4. Süvari Livâsı Ordu sol cenâhında (yanında) taarruza iştirak edecek ve Nehrivan istikâmetiyle Huşumüssaid tepelerini keşfe tarassud edecektir (gözetleyecektir).

5. Menardaki ağır topçu düşman gemilerini, Kuseybe'deki ağır topçu Deriye grubuna ateş edeceklerdir.

6. Ordu ihtiyâtı Telelsur hattında Şimaldeki (kuzeydeki) mezarlık tepesi gerisinde bulunacak ve topçusuyla Deriye grubuna ateş edecektir.

7. On Üçüncü Kolordu bütün topçusunun ateşini henüz düşman elinde bulunan nikat-ı istinâdiyeden (direnme noktalarından) en mühim gördüğü nikat-ı İstinâdiye üzerinde temerküz ettirecektir (toplatacaktır).

On Sekizinci Kolordu dahî bütün topçu ateşini Deriye grubuna ve bilhassa 11,12 numrolu nikat-ı istinadiyeye tevcih edecektir (yöneltecektir).

8. Kolordu Kumandanlarıyle bil-umum (bütün) kumanda heyetinden işbu taarruzun icrâsında fevkâlade şiddet talep ederim.

Irak Kumandanı

İmza (Nureddin)

Belge No. : 2235

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3609

Dosya No : 26

Fihrist No : 39-4

Belge No. : 2236

Belge No : 2236

Irak ve Havalisi Kumandanlığı — Kuseybe Karargâhı'ndan

Erkân-ı Harbiyesi — 13.9.31 (26.11.1915)

Telgraf — Saat 10 Dakika : 20 evvel (10.20)

müstaceldir (Aceledir)

Diyale'de Mazhar Paşa Hazretlerine

1. Mağlûp düşman münhezimen ricat etmiştir (bozguna uğrayarak geri çekilmiştir). Ordu takip etmektidir.

2. Bütün aşâiri müstacelen kemal-i faâliyet ve süratle (aşiretleri süratle hareket ettirerek) bizzat başlarında bulunarak Rebize istikâmetinden hareketle düşmanı gerilerinden ve yanlarından urmağa (vurmaya) çalışınız.

Irak Kumandanı

İmza (Halil)

Saat 11 dakika 45 evvel (saat 11.45)

Bağdat İnzibat Zabiti (Subayı) Rıfat Efendiye

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3609

Dosya No : 27

Fihrist No : 11-24

A	4/10481
D	
F	41-1

Irak ve Havalisi Kumandanlığı

Erkân-ı Harbiyesi — Karargâh

13.9.331 (26.11.1915) saat dakika

Emr-i Yevmî (Günlük emir)

Cephane Depo Kumandanlığı'na

1. Selmanpâk meydan muharebelerinde ümera (üssübay) ve zâbitân (subay) silah arkadaşlarımın, bil-umûm (bütün) asker evlâdlarımın gösterdikleri fedakârlıkları takdir ve cümlesine teşekkür ederim. Rütbe-i şehâdeti ihrâz eden (şehitlik mertebesine erişen) arkadaşlarımızın ruh-ı şeriflerine fatiha ithâf etmelerine rüfekadan (arkadaşlardan) rica ederim.

2. Kumandanlar mükâfata lâyık olanların defterini serîan tanzim (süratle düzenleyecek) ve irsâl edeceklerdir (Göndereceklerdir).

3. Bugün be-heme-hâl umum kıtaâtın muhtasar (mutlaka bütün birliklerin kısaltılmış) birer kuvve-i umûmiyyelerini (umumi kuvvetlerini) isterim.

4. Şehit ve mecrûh (yaralı) ve zâbitân isimleriyle efrâd miktarını heman bildirmeğe Kolordu ve müstakil kıtaât kumandanları mecburdurlar.

5. Şehit ve mecrûh olan efradın silahları menzile teslim olunacak ve teslim edilen miktar kolordulardan bana bildirilecektir.

6. Menzil Selmânpâk konağı önünde bulunacaktır.

7. Kolordu ve Fırka karargâhlarının filama ve fenerle daima gösterilmesi lâzımdır.

8. Emir ve raporların süratle vusûlunu (ulaşmasını) her kıta kumandanı tanzim edecektir. Kolordular ile Süvari Livâsı (Tugayı) kendi karargâhlarıyla Ordu Karargâhı arasında gece ve gündüz atlı muhabere postaları bulunduracaklardır.

9. Erkân-ı Harbiye (Kurmay) Yüzbaşısı Halit Bey On Üçüncü Kolordu Erkân-ı Harbiyesine tayin edilmiştir. Hemen iltihâk etsin.

10. On Sekizinci Kolordu Karargâhı geldiğinden muvakkaten mezkûr (geçici olarak adı geçen) Kolorduya fırkalardan (tümenlerden) alınan zâbitân iade olunacaktır.

Irak Kumandanı

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3609

Dosya No : 26

Fihrist No : 41-1

Belge No. : 2238

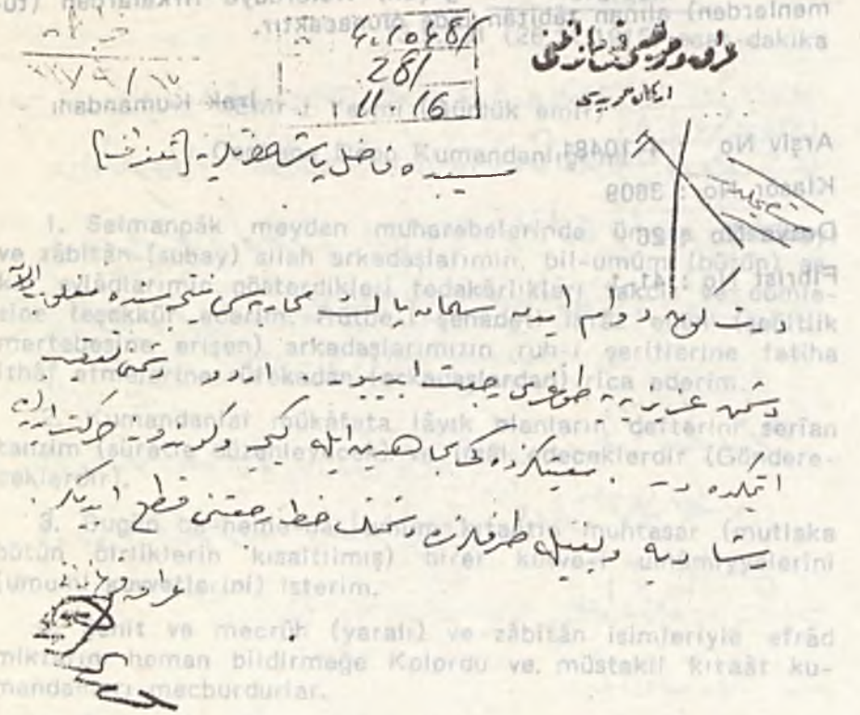

Belge No : 2238

Irak ve Havalisi Kumandanlığı — Karargâh

Erkân-ı Harbiyesi — 13.9.331 (26.11.1915)

Müstaceldir. (Aceledir.

Müeyyib'de Fazıl Paşa Hazretlerine "telgraf"

Dört gün devam eden Selmânpak muhârebesi neticesinde mağlup olan düşman Aziziye'ye doğru ricat ediyer (geri çekiliyor). Ordu düşmanı takip etmektedir. Maiyyetinizdeki mücahidîn (savaşanlar) ile gece gündüz hareket ederek Reşadiye ve Bağile taraflarında düşmanın hatt-ı ricatini katediniz (geri çekiliş hattını kesiniz).

Irak Kumandanı

İmza (Nurettin)

Saat : 11 Dakika : 45 evvel (11.45)

Bağdad inzibatı Rıfat Efendiye

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3609

Dosya No : 27

Fihrist No : 11-16

ATASE Bşk. Kütüphanesi

Belge No. : 2239

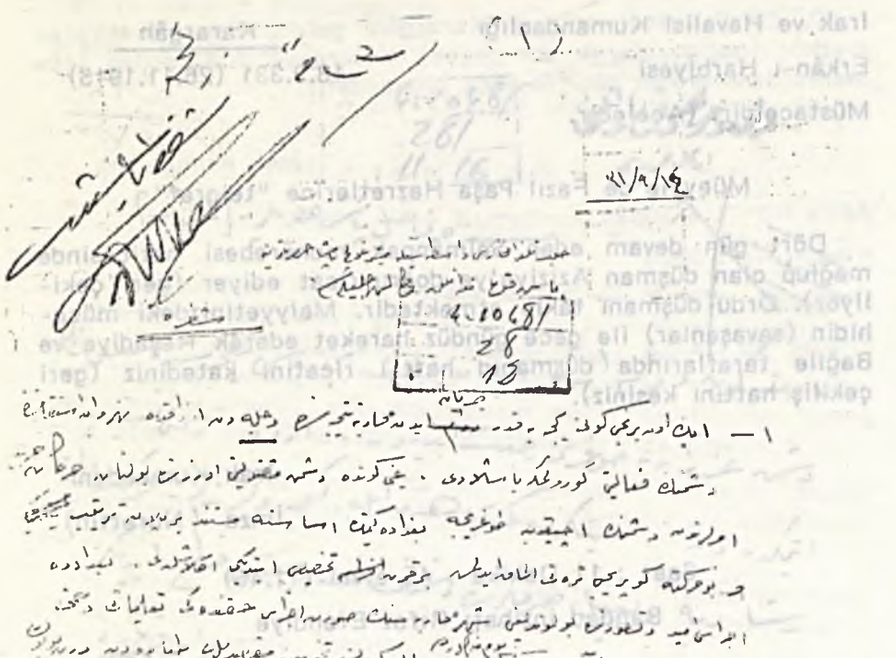

Belge No : 2239

23 Minh (De)

Gece Şifre
Edilmiştir.

imza

Irak ve Havalisi Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiyesi

14.9.31 (27.11.1915) Şifre

Halep Telgrafhanesi vasıtasıyla Müşir (Mareşal) Golç Paşa Hazretlerine
Başkumandanlık Vekâlet'i Celilesine

Ayın on birinci günü geceye kadar cereyan eden muharebe neticesinde Dicle'den uzakta Nehrivan istikâmetinde düşmanın faaliyeti görülmeğe başladı. Aynı günde düşman maktûlini (ölüleri) üzerinde bulunan harekâtı harbiyye emirlerinden düşmanın açıktan doğruca Bağdad'a gitmek esasına müstenid (dayanan) bir plân tertip ve bu harekete köprücü treni ilhâk edilmiş (katılmış) bir kuvvet tahsis ettiği anlaşıldı. Bağdad'da icrası ümit ve tasavvurunda bulunduğu şehir muharebesinin suret-i icrâsı hakkındaki talimatı dahi elde edildi. Yevm-i mezkûrda (anılan günde) Diyale Köprüsü'nü tahrip maksadıyla tayyareden dört büyük bomba attı. Gemileri ve bir kısım kuvvetiyle cepheden bizi işgâl ediliyordu.

Binaen-aleyh 11/12 (23/24) gecesi nısf-ül leylden (gece yarısından) sonra ordunun vaziyetini tebdil ettim (değiştirdim) Düşmanın her türlü harekât-ı muhtemelesine mukâbele (olası hareketlerine karşılık verecek) ve Diyale geçitlerini muhafaza edecek bir vaziyet aldırdım. On İkinci günü düşmanda görülen faaliyetin ricatini setr (çekilişi gizlemek) maksadıyla yapıldığı anlaşıldığından derhal üstüne atıldım. Selmanpâk civarında temas ettiğimiz kuvvetiyle hafif bir müsâdeme vukû buldu (çarpışma meydana geldi). Gece seyrek top ve tüfek ateşi teâti edilmiş ise de ileriye sürülen kıtaâtla (birliklerle) düşman mevzilerini işgal ettik. Bir Süvari Livâsı (Tugayı) ve bir Piyade Livâsı ile bir topçu taburundan ibaret olduğu anlaşılan cephemizdeki düşman 12/13 gecesi Aziziye istikâmetinde ricat ettiğinden (geri çekildiğinden) Hecin Alaylarıyla takviye edilmiş olan Süvari Livâsı'na bir Cebel takımı vererek takibe memur ettim. Düşman kuvveti; kısmen vapurla ve kısmen karadan Aziziye istikâmetinde ricat etmektedir. Ordu cephesini bu günlük Selmanpâk mevzi-i aslisinin 5:6 kilometre ilerisine kadar sürdüm.

Belge No. : 2239

Arşiv No : 4-10481
Klasör No : 3609
Dosya No : 27
Fihrist No : 12

Irak ve Havalisi Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiyesi

14.0.31 (27.11.1915)

Şifre

Halep Telgrafhanesi vasıtasıyla Müşir (Maraşal) Goltz Paşa
Hazretlerine
Başkumandanlık Vekâleti'ne Celilesine

Ayın on birinci gündüz saatlerine kadar cereyan eden muharebede Dicle'den uzakta Nehriyen istikâmetinde düşmanın faaliyeti görülmeye başladı. Ayın günde düşmen mıntıkalarını (bölüleri) üzerinde bulunan hareket hacıyye emirlerinden düşmanın açıktan doğruca Bağdad'a gitmek esasına müstenid (dayanan) bir plan tertip ve bu hareketa köprücü trenı ihtiyac edilmiş (katılmış) bir kuvvet tahsis ettiği anlaşıldı. Bağdad'da icrası ümit ve tasavvurunda bulunduğu zanlı muharebesinin sureti icrası hakkındaki talimatı daha elde edildi. Yevm-i mezkûrda (anılan günde) Diyale Köprüsü'nü tahrip maksadıyla tayyareden dört büyük bomba atılı. Gemileri ve bir kısım kuvvetiyle cephede bizi ilgilendiriyorlar.

Binaen-aleyh 11/12 (28/29) gecesi nisf-ü layden (gece yarısından) sonra orduunun vaziyetini tadil ettim (değiştirdim). Düşmanın her türlü hareket-i muhtemelesine mukabele (olası hareketlerine karşılık vereceğ) ve Diyale geçitlerini muhafaza edecek bir vaziyet aldırdım. On ikinci gündüz düşmanda görülen faaliyetin ricatini ser (çekilişi gizlemek) maksadıyla yapıldığı anlaşıldığından derhal düşüne atıldım. Selmanpak civarında temas ettiğimiz kuvvetiyle hatt-ı müşâdeme yuku bulup (yarışma meydana geldi). Gece saat 10 ve 11'ek atışı tatbik edilmiş ise de ilerlemiş sürülen kıtaatla (birliklerle) düşman mevzilerini ilgal ettik. Bir Süvari Livası (Tugayı) ve bir Piyade Livası ile bir topçu taburundan ibaret olduğu anlaşılan cephemizdeki düşman 12/13 gecesi Azizıye istikâmetinde ricat ettiğinden (geri çekildiğinden) Hecin Azizıyye takviye edilmiş olan Süvari Livası'na bir Cebel takım vererek takibe memur ettim. Düşman kuvvetı, kısmen vapurla ve kısmen kadan Azizıye istikâmetinde ricat etmektedir. Ordu cephesini bu gündüz Selmanpak mevzi-i ıslahına 5/6 kilometre ilerisine kadar sürdüm.

Belge No. : 2240

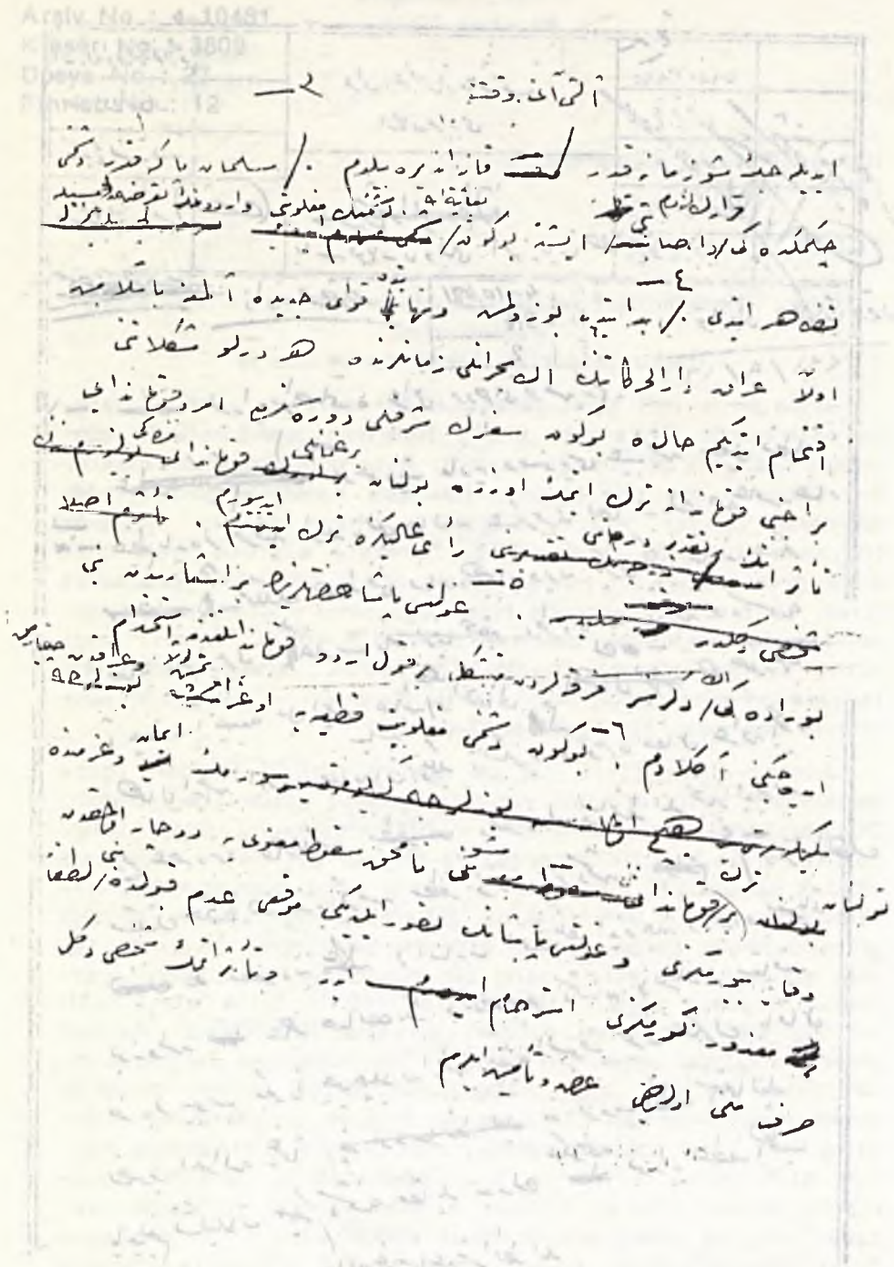

16 Minh (De)

Irak ve Havalisi Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiyesi

(Şifre) Şifre Edilmiştir.
imza

Başkumandan Vekili Enver Paşa Hazretlerine

Zata mahsustur (kişiye özeldir) Karargâh "Mehmet Paşa Vusûlü"(varışı) 16.9.331 (29.11.1915)

1. Buraya muvâsalatımda (geldiğimde) Irak'ı ber-vech-i âti (aşağıdaki gibi) bulmuş idim :

a. Mevcûdiyyet-i maddiye ve maneviyyesini kaybetmiş sefil kıtaât,

b. Azim (Büyük) paralar sarfıyle toplandığı halde askerimizi yağma ederek dağılmış aşâir (aşiretler)

c. Memleketin her tarafını fesat ve heyecana veren yirmi bini mütecâviz (aşkın) asker bakâyâ ve firarileri,

d. Hükümet memurlarını tahkir (hor görmeye) ve tarda (kovmaya) başlamış ve düşmana açıktan açığa meyletmiş hain asi bir ahali,

e. Her sûretle ihmal edilmiş umûr ve muâmelât-ı siyasiyye ve mülkiyye ve askeriyye (siyasi, mülki ve askeri işlemler)

f. Bunlara mukabil (karşılık) Irak için drub (çeyrek) asırdan beri hazırlanmış ve her türlü vesâit ile teçhiz edilip (vasıtalarla donaltılıp) memleketin kalpgâhına kadar girmiş muzaffer ve mağrûr bir düşman

2. Bir karargâhın bile mefkudiyyetine (yokluğuna) ve esâreti nimet telakki(kabul) edecek derecede maneviyâtı bozulmuş âciz zâbitanın (askerin) ve hususiyle düşmandan ve urbandan (Araplardan) müteâkib darbeler yiyip ve mükerreren (defalarca) çırçıplak olmuş bakıyyet-üs-süyuf (kılıç artıkları) cüzi askerin nâ-kabil-i tasvir ahvaline (tasviri mümkün olmayan haline) rağmen bu vesaitin istimâliyle (vasıtaların kullanılmasıyla) yaptığım teşkilât ve en gayr-i müsâit şerait ile düşmana mukâbele ederek (uygunsuz şartlarla düşmana karşılık ve-

rerek) hükümetçe buraya atf-ı ehemmiyet edilecek (önem verilecek) şu zamana kadar altı ay vakit kazandırabildim.

3. Selmanpâka kadar düşmanı çekmekteki kararın lüzum ve isâbeti işte bugün bi-inayet-i Allah (Allahın yardımıyla) düşmanın mağlûbiyyeti ve ordunun taarruza geçmesiyle tezahür etti (ortaya çıktı).

4. Bidâyette (Başlangıçta) bozulmuş ve nihayette kuvâ-yı cedide (sonuçta yeni kuvvetler) almağa başlamış olan Irak dâr-ül harekâtının en buhranlı zamanlarında her türlü müşkilâtını iktihâm ettiğim (gögüslediğim) halde bugün seferin şerefli devresinde emir ve kumandayı bir ecnebi kumandana terk etmek üzere bulunan bir Osmanlı kumandanındaki teessürâtın takdir-i derecâtını re'y-i âlinize terk ediyorum (üzüntünün derecesini takdirinize bırakıyorum).

5. Golç Paşa Hazretlerinin bir işarından beni buradaki en değersiz fırkalardan müteşekkil (tümenlerden oluşan) bir kolordu kumandanlığında istihdâm edeceğini (kullanacağını) anladım.

6. Bugün düşmanı mağlûbiyyet-i katiyyeye (kesin yenilgiye) uğratmış olan ve Irak'tan çıkarmak, sürmek iman ve azminde (inanç ve kararında) bulunan bir Türk kumandanını şu na-muhik sukut-ı maneviye dûçâr olmaktan vikâye buyurmanızı (haksızlıkla maneviyâtının sarsılmasını önlemenizi) ve Golç Paşanın tasavvur eylediğini mevkii adem-i kabulde (kabulsüzlükte) beni lütfen mazûr görmenizi istirham eder ve teessüratımın şahsı değil sırf milli olduğunu arz ve temin eylerim.

Arşiv No : 4-10481
Klasör No : 3610
Dosya No : 33
Fihrist No : 2

Irak ve Havalisi Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiyesi

Ordu Emri Numro "35"

(Kataniye) civarındaki karargâhtan
17.9.31 (30.11.1915)saat 10,dakika 15 evvel(10.15)

1. Düşmanın muhtelif (karma) bir yürüyüş kolu Aziziye' den Küt'e ricat ediyor (çekiliyor). Süvari keşif kolları Zerdarülhamise'de görülmüştür. İğtinâm ettiğimiz (ele geçirdiğimiz) motordan başka mevcut olan dört motorun üçü Aziziye'den şarka (doğuya) doğru hareket etti. Birisi henüz Aziziye civarındadır.

2. Ordu Aziziye istikâmetinde hareket edecektir. b-18. Kolordu birbirine yakın iki kol ile 17.9.31 (30.11.1915) saat 12 Zevalde (saat 12.00'de) hareket edecektir.

c. On Üçüncü Kolordu aynı suretle ve On Sekizinci Kolordu'yu takiben hareket edecektir.

d. Sağ sahil Müfrezesi aynı zamanda hareket ederek Telelsari'ye gidecek ve orada emre intizâr (emri bekleyecek) ve Aziziye'nin karşı sahilinde Ordu ile tesis-i muhâbere edecektir (bağlantı kuracaktır).

h. Süvari Livası düşmanı takipte ve teması muhafaza eylemekte devamlı beraber düşman yürüyüş kolunu tevakkufa icbâr edecektir (durmaya zorlayacaktır). Mazhar Paşa aşâyiri (aşiretleri) Süvari Livâsı'nın taht-ı emrine (emri altına) ve rilmiştir.

v. Sağ ve sol sahildeki aşâyir ordunun yanlarının ilerisinde hareketle düşmanı taciz (tedirgin edecek) ve yanlarına ateş baskınları yapacaktır.

4. Ben 18.Kolordu ile bereberim.

Madde 3. Süvari Livâsı düşmanı tevkif ettiği (durdurduğu) takdirde 18 nci Kolordu derhal taarruz edecektir. Sağ sahil Müfrezesi; Mehmet Paşa Kalesi'nin cenûbunda (güneyinde) iğtinâm olunan motorun muhafazası için bir manga asker gönderecektir. 18. Kolordu, 13 ncü kolordu ve Süvari Livasına düşmanın Aziziye civarında lağım tertibatı yapmış olması melhûz (olasılığı) bulunduğundan nazarı dikkati celp ederim (dikkatinizi çekerim).

18.Kolordu

13. "

Süvari Livası (Tugayı)
Sağ Sahil Müfreze
Mazhar Paşa
Abdülmecit Bey
Şube

Arşiv No : 4-10481
Klasör No : 3610
Dosya No : 33
Fihrist No : 3.-

Belge No. : 2242

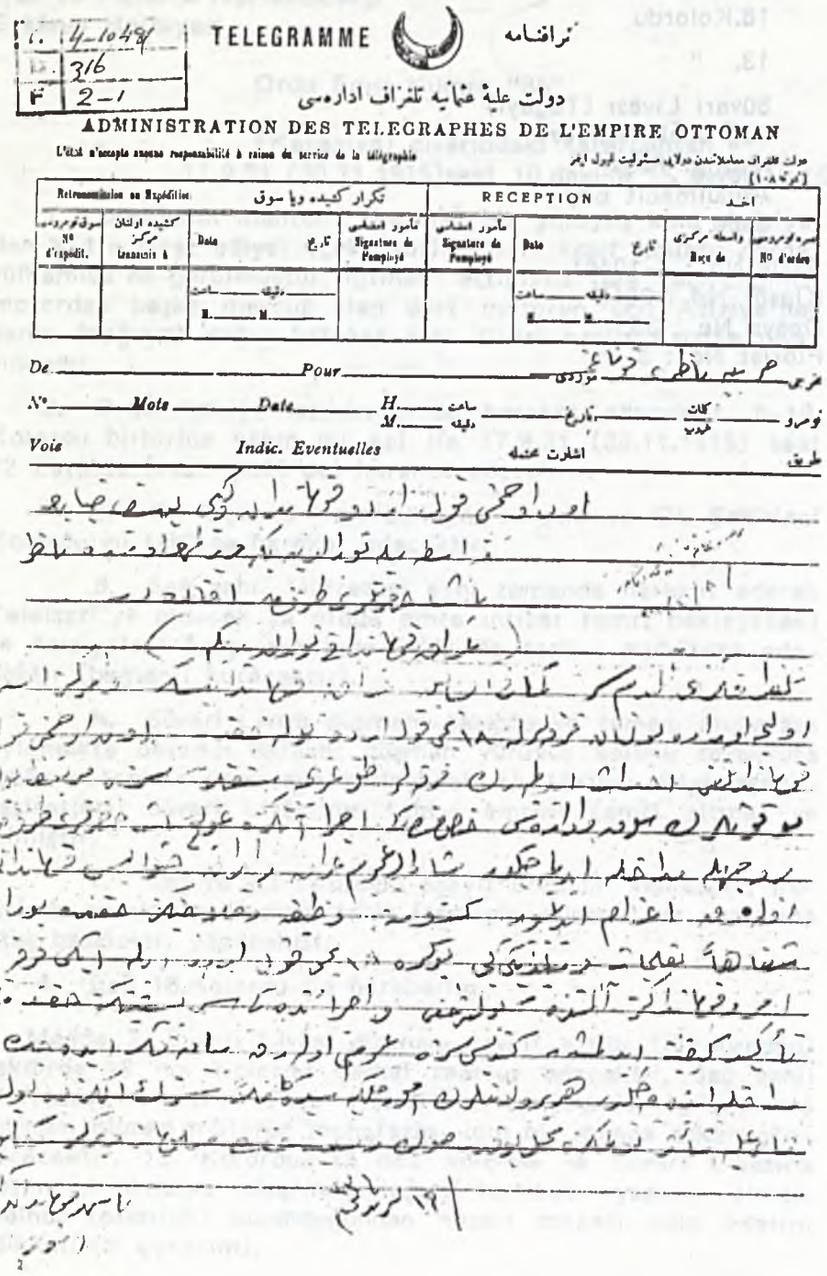

TELEGRAMME

تراقنامه

دولت علیهٔ عثمانیه تلغراف اداره‌سی

ADMINISTRATION DES TELEGRAPHES DE L'EMPIRE OTTOMAN

L'Etat n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie

RECEPTION

De Pour

Mots Date H. M.

Voie Indic. Eventuelles

Belge No : 2242

TELGRAFNAME

Mahreci (Çıktığı yer) Harbiye Nazırı Konağı

On Üçüncü Kolordu Kumandan vekili Yusuf Ziya Bey vasıtasıyla Nurettin Beye verilmek üzere Nazır Paşa Hazretleri tarafından ifadedir.

"Irak Kumandanı Nurettin Beye"

Bir sureti kumandanlığa verilmiştir.
8.10.331 21.12.1915

Telgrafınızı aldım siz kemâ-fi-sâbık (Eskisi gibi) Irak Kumandanısınız ve emriniz altında evvelce orada bulunan Fırkalarla (tümenlerle) 18 nci Kolordu bulunacaktır. On üçüncü Kolordu Kumandanlığı ihdâs edilmeyerek (kurulmayarak) Fırkalar doğruca müstakilen size merbût (bağlı) bulunacaktır. Bu kuvvetlerin sevk ve idaresi hususundaki icrâatınıza Golç Paşa Hazretleri tarafından hiçbir vechile (suretle) müdahale edilmeyecektir. Müşârün-ileyh Umum Irak ve İran havalisi Kumandanı olarak izâm ediliyor (gönderiliyor). Kendisine vazife ve salâhiyetiniz hakkında burada şifâhen talimat verildiği gibi bu kere 18 nci Kolordu ile iki fırkanın emir ve kumandanız altında bulunacağı ve icrâattaki serbestiniz hakkında telgrafla tekıd-i keyfiyet edilmiştir (durum yinelenmiştir). Kendisi size umumi olarak beyân-ı fikir edecek ve teferruata müdahale edemeyecektir. Her bir vilayetlerin umur-ı mülkiyyesi (mülki işleri) de kâmilen (tamamen) sizin elinizde bulunacaktır. Binâenaleyh müteessir olmanıza mahal yoktur. Son vaziyet hakkında malûmat veriniz bekliyorum.

Başkumandan vekili
Enver

19 Teşrin-i sâni 331(2 Aralık 1915)

Arşiv No : 4-10481
Klasör No : 3610
Dosya No : 33
Fihrist No : 2-1

کوت الامارہ دہ انگلیز قشلاقی قومانداننه

A	4-10481
D	316
F	44-4

221/9/20

افندم ،

محترم قومندانم ، خانه‌ده دوقتار شوشن دهشت براحه‌ده بوله‌جاغی . حدی بر حرکتک مقاومتکزی کسرتمی جهتیله . بونه قاعده مسکونه برقچه حوادثنی مناسبتیله قواعد بینیه‌یه کلیاً مغایردر . بوحوادثده قانه دوکلکه اجنابا وتجاره معلوم اهالی بلده‌یه صیانه سزی تسلیم اولنه‌جق وقت ایدیوردم . بوحوادثی بر وظیفه‌ناشانه ایفا ایتمه‌اولدیغمی سزل‌ده عین حسیات مدنیه و انسانیتکارانه‌یه اتباع ایدیجکزی امید ایدرم . امیدم اشبو امضالیه جواب ویرمکزی تمنا ایدرم . دیانه خالصانه‌لر قبول ایتمکزدر .

a monsieur le général des troupes ottomans

A	4-10481
D	316
F	44-6

8/ décembre 1915
Kut-el-amara

Monsieur le général — je vous remercie pour la courtoisie de votre lettre, mais naturellement je n'ai pas pour votre telle demande. vous êtes tout à fait et extraordinairement en erreur quand vous dites qu'une ~~ville est~~ occupation d'une ville est contre les lois du monde civilisé! j'ai invité même les habitants arabes (que je trouve des innocents!!) de sortir mais ils préfèrent la sécurité des maisons. aussi je me rappelle que vous autres turcs on fait la même chose et vous aussi les allemands faites l'occupation des villes et les villages

dans une façon même tout à fait spéciale les plus.

Veuillez agréer monsieur le général mes conditions distinguées

C.V.Y. Townshend
major general
General comd.
des troupes
anglais

1

Monsieur le commandant
des troupes Anglaises
à Kut-el-amara

Monsieur le général;

A	4-10481
D	316
F	44-5

Vos faibles troupes sont déjà entourées par notre armée supérieur dans une position tellement étroite

c'est tout naturel qu'un mouvement sérieux de mon armée suffira pour déterminer votre resistance.

Et cependant, choisir un champs de bataille auprès d'une ville habitée est tout à fait contre les lois civilisé.

Pour éviter de laisser couler, en vain, le sang et surtout pour empêcher de détruire, sans raison, les pauvres et innocents habitants de la ville, j'ai l'honneur de vous inviter pour laisser vos armes dans nos mains

ayant accomplis mes devoirs
humanitaires j'espère que vous
sera aussi fidèle aux sentiments
civilisés et humanitaires
vous êtes priée de donner la
réponse par le porteur.

Veuillez agréer monsieur le
général mes considérations
distinguées

25.9.331 (8.12.1915)

Kütülammare'de İngiliz Kıtaâtı (Birlikler) Kumandanlığı'na

Efendim;

Zayıf kuvvetiniz, faik (üstün) ordumuz karşısında ve dar bir sahada mahsur kaldı. Ciddi bir hareketimizin mukâvemetinizi kesretmesi (kırması) tabiidir. Bundan mâadâ (başka) meskûn bir kasaba civarında muharebe etmek kavâid-i medeniyyeye külliyen mugayirdir (Uygarlık koşullarına tamamen aykırıdır). Beyhûde kan dökmekten ictinâben (sakınarak) ve biçare masum ahaliy-i beldeyi siyâneten (kasaba halkını koruyarak) sizi teslim olmağa davet ediyorum. Bu suretle biz vazifeyi insâniyet kârânemizi ifa etmiş (insanlık görevimizi yapmış) olduğumuz gibi sizin de aynı hissiyat-ı medeniyye ve insâniyyet kârâneye ittibâ edeceğinizi (uyacağınızı) ümit ve sâi (haberci) vasıtasıyla cevap vermenizi temenni eder ve beyân-ı muhâleset eylerim. (dostluğumu bildiririm). Efendim.

Arşiv No : 4-10481
Klasör No : 3610
Dosya No : 33
Fihrist No : 44-4

A	4/10481
D	205
F	14

Belge No : 2244

TAMİM

Karargâh

2.10.31 (15.12.1915)

1. İki kısma ayırdığımız düşmandan mahsurînin tazyîkine (kuşatılmış olanın sıkıştırılmasına) ve mütebâkisinin (geri kalanının) Ammare istikâmetinde takibine devam ediyoruz. Hatt-ı muhasara haricine (muhasara hattı dışına) çıkmağa çalışan iki düşman motorundan birisini gark (batırıp) ve diğerini huruç'tan men ettik (çıkışını engelledik). Bir miktar esir aldık ve kereste yüklü altı kayık iğtinâm eyledik (ele geçirdik). Askerimizin gece gündüz devam eden şedîd savletleriyle (şiddetli hücumlarıyla) son günlerde düşmana binden ziyâde (fazla) zayiât verdirilmiştir.

2. Kütülammare'de mahsur İngiliz Kumandanı Ferik (Korgeneral) Tavzent'e kasaba civar ve dahilinde muharebe etmek kavâid-i düveliyye (devletler arası kurallar) ve medeniyye hilâfında (aykırı) olduğunu ve biçare masum ahaliyi sıyânet eylemek (korumak) lâzımgeldiğini işâr etmiş idim (bildirmiştim). Yazdığı cevapnamenin zîrdeki fıkrasını enzâr-ı intibâh-ı âmmeye vaz ederim. (aşağıdaki maddesini kamuoyunun görüşüne sunarım).

Irak Kumandanı

"Arap ahaliyi masum görmüyorum"

Bağdad'da Abdüllatif Efendiye telefonda yazılmıştır.

2 Kânûnıevvel 331 (15.12.1915)

İmza (Mehmet Şakir)

1526 Bağdat Vilayeti'ne

1527 Bağdat Kolordu Kumandanlığı Vekâleti'ne

1528 Musul Kolordu Kumandanlığı Vekâleti'ne

1529 Halep Menzil Müfettişliği'ne

1530 Bedre, Semave, Necef, Aziziye, Cezire Kaymakamlığı'na

1531 Semave Kaymakamlığı vasıtasıyla Kaymakam Ahmet Bey ve Acemi Paşa'ya

1532 Divaniye, Kerbelâ Mutasarrıflığı'na

1533 Bağdad'da Milli Ajansa

1534 K

1535 95

1536

1537

1538

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3611

Dosya No : 34

Fihrist No : 14

Kütülammare'nin 7 Km. garbinden(batısından)

4.10.331 (17.12.1915)

K Saat : 3.30 sanra (15.30)

Ordu Emri

Numro (49)

1. Evvelce Kütülammare'den ricat edebilmiş (geri çekilebilmiş) olan düşman kıtaâtından (birliklerinden) süvarisinin ekserisi Basra'ya gitmiş ve 3-4 bin tahmin olan mütebâkı (geri kalan) düşman kıtaâtının Aliülgarbi, Fileyfile, Ammare mevkilerinde olduğu ve Aliülgarbideki kuvvetinin diğerlerinden fazla bulunduğu anlaşılmıştır.

Nasırıye'de bulunan ve müfrezemizle aşâir (aşiretler) tarafından taht-ı tazyike (baskı altına) alınan düşman müfrezesi ricat hazırlığındadır.

2. Ordu, ileri yürüyüşünde devam etmek için Kütülammare'nin zaptına çalışacaktır.

3. Süvari Livası (Tugayı) Şeyhsaid'den Ammare'ye kadar olan mıntıkayı keşif ve Şeyhsait ile Aliülgarbi arasında düşman muvâlasını katedecektir. (ulaşımını engelleyecektir). Fazıl Paşa kolu Aliülgabri ve civarındaki düşmanı tazyik ve Ammare ile Fileyfile arasında düşmanın muvâlasını katedecektir. Birinci Hecin Alayı Vâdî-i Kelâl'e kadar keşfedecek ve mezkûr (adı geçen) nokta ile Kütülammare arasında düşmanın muvâsalasını kesecektir.

4. 18 nci Kolordu; ateş hattını düşman tel örgülerine kadar yanaştıracak ve mevâ-ni'i feriyyeyi (ikinci derecedeki engelleri) tahrip ettirecektir. Düşmanı fazla cephane sarfına mecbur edecek tedabirin ittihazı mültezimdir (Önlemlerin alınması gereklidir).

13. Kolordu : Kütülammare karşısındaki hattın zaptına çalışmakla beraber sağ sahilde muhtelif nikattan gayr-i muayyen (noktalardan farklı) zamanlarda Kütülammare'ye ve bilhassa düşman topçularına ve mevzilerinin yan ve gerilerine topçu ve piyade ile ateş baskınları yaptıracak ve düşmanı sudan mahrum etmeğe gayret edecektir.

Irak Ordusu Kumandanı

İhtar : Ammare ve Aliülgarbi cihetindeki düşman tarafından Kütülammare'de mahsur bulunan düşmana mektup getirmek üzere muhtelif casuslar ve sâiler (haberciler) gönderildiği haber alınmıştır. Kıtaat müteyakkız (uyanık) bulunmalı ve şüpheli her şahısı der-dest etmelidir (tutuklamalıdır).

yazılmıştır.

18. Kolordu'ya	Süvari ile gönderilmiştir.
13. Kolordu'ya	
Birinci Hecin Süvari Alayı'na süvari ile	İhtiyat zabiti Seyit Hasan Efendi tarafından Helyosta "pırıldak" ile verilmiş ve bir sureti süvari ile gönderilmiştir.
15. Alay Kumandanlığı'na	
Süvari Livası'na	
Fazıl Paşa Hazretlerine	Sâî ile (Haberci ile)
Topçu Kumandanlığı'na	Sûreti yaverine verilmiştir.

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3611

Dosya No : 34

Fihrist No : 23

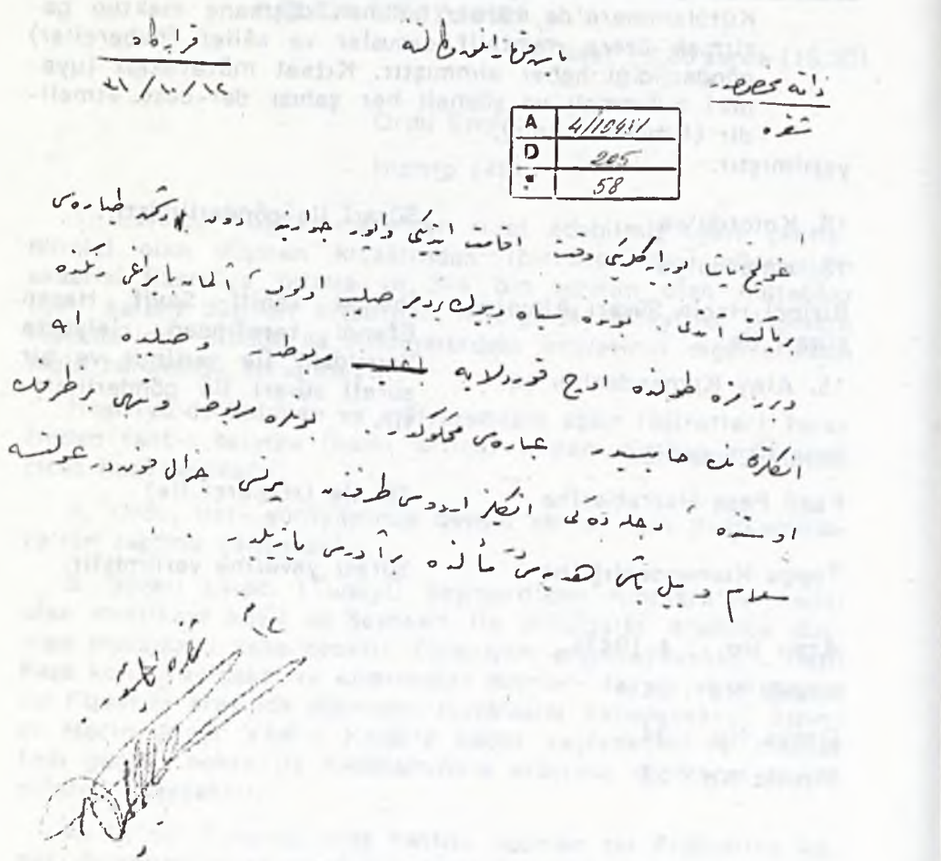

Zata muhsus (kişiye özel) Karargâh

Şifre 12.10.31 (25.12.1915)

Başkumandanlık Vekâleti'ne

Golç Paşa buraya geldiği vakit ikâmet ettiği vapur civarına düşman tayyaresi bir paket attı. Bunda siyah ve büyük bir demir salîb (haç) olup, Alman bayrağı renginde ve birer metre tûlünde (boyunda) üç kordelaya merbuttur (bağlıdır). Ve salibte Allah İngiltere'nin hamisidir (yardımcısıdır) ibaresi mahkûktur (kazılmıştır). Bunlara merbût ve tehi (boş) bir zarfın üstünde, Dicle'deki İngiliz ordusu tarafından Prens Ceneral Fon Der Golts'e selâm ve yılbaşı hediyesidir mealinde (anlamında) bir adres yazılıdır.

12 Minh (De) Şifre edilmiştir.

İmza (okunamadı)

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3611

Dosya No : 34

Fihrist No : 58

التجی اردو قوماندانلغنه

(تلغراف)

قراجاه

٢١/١٠/١٢

ع	4/10481
ت	205
م	67

هاکوره ایشیدلدیکی کبی دونه دخی کوت الاماره اهالیسنك جانخراشه فریاد وفغانلری ایشیدلدی. بو بیچاره‌لر جوارده جرجه‌لره دونه قصه‌نك بر نقطه‌سنه طویلانمشلر واداره آه وانیلری سماء قدر یوکسلیوردی آلمانه معلومات ایچون غیبی قاریه وجرجه‌لف ایشتدر. دکمه طوپچی موضعلری قصه داخل ومحیطنده منصب و میدان محاربه‌نك مرکز ثقلی طوغریسنه قصه‌ده بولندیغندن دیوبایده ادلجه وقوعبولان اخصه انسانبطارانزی انکلیز قوماندانی قبول ایتمدیکندن مسئولیت مادیه ومعنویه کرچه وحتی انکلیزاره عائد ایسه‌ده بز عثمانلی عسکرلری طبیعی محموا ولرجه محاربه‌یه دوام ایتمکله برابر حیات انسانیه ومدنیه‌نی ریجیه ایلمکدن اولیور.

ظهره

قرومه اولاده مثلی مسبوقه ایتمیان شو انکلیز ظلم وتوحشنه نهایت ورلمسی و بو ذوالی اهالی ایدعجزه ونسوانك تخلیص ایچون وسائط سیاسیه‌یه مراجعت بویورلمسنی رجا ایدرز.

مخصوصزه عبد الصاحب

محمد نوماندانی

Belge No : 2247

(Telgraf) Karargâh

13.10.31 (26-12-1915)

Altıncı Ordu Kumandanlığı'na

Her gün işitildiği gibi dün dahi Kütülammare ahalisinin canhıraş feryad ve figanları işitildi. Bu biçareler çoluk çocuklarıyla dün kasabanın bir noktasına toplanmışlar ve orada ah ve emînleri (inlemeleri) semaya kadar yükseliyordu. Alınan malûmata göre hayli kadın ve çocuk telef olmuştur. Düşman topçu mevzileri kasaba dahil ve muhitinde (içi ve çevresinde) ve meydan-ı muharebenin merkez-i sıkleti (ağırlık merkezi) doğrudan doğruya, kasabada bulunduğundan ve bu babda (konuda) evvelce vukû bulan ihtar-ı ihsâniyyet-kârânemizi (insanca uyarılarımızı) İngiliz Kumandanı kabul etmediğinden Mesuliyet-i maddiye ve maneviye (maddi ve manevi sorumluluk) gerçi vahşi İngiliziere ait ise de biz Osmanlı askerleri tabii ve muhikk (haklı) olarak muharebeye devam etmekle beraber hissiyat-ı ihsaniye ve medeniyetimiz rencinde oluyor. Kurûn-ı ulâ-da (ilkçağda) misli mesbûk olmayan (benzeri görülmeyen) şu İngiliz zulûm ve vahşetine nihayet verilmesi ve bu zavallı ahali ile aceze (düşkünlerin) ve nisvânın tahlîsi (kadınların kurtarılması) için vesait-i siyasiyyeye müracaat buyurulması müstarhamdır (Siyasi yollara başvurulması rica olunur).

Irak Kumandanı

Telefonda Abdüllâtif Efendiye

/13 Minh (De)

imza (okunamadı)

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3611

Dosya No : 34

Fihrist No : 67

Belge No. : 2248

Tahsin Efendiye — Kütülammare'den

Harp Ceridesine — 3.11.331 (16.1.1916)

1. Şube

140

Ordu Emri "Numro-3"

1. Kütülammere'nin muhâsarasını refetmek (kuşatmasını kaldırmak) üzere cenûbtan (güneyden) sol sahilden gelen düşman kuvveti On Üçüncü Kolordu kuvvetine fâik (üstün) bulunduğundan muhâsara (kuşatma) hattındaki On Sekizinci kolordu'nun ihtiyâtlarından da (yedeklerinden de) istifade olunmak üzere muhâbere-i katiye (kesin sonuçlu muharebe) Kütülammare'ye yakın akdemce (evvelce) ihzâr olunan (hazırlanan) mevkide kabul edilmelidir. Bunun için On Üçüncü kolordu muhtelif mevzilerde mümkün olduğu kadar düşman harekâtını tehir ede ede (geciktirerek) işbu mevzie çekilecektir. Burada sol cenâh (yan) gerisinde bir fırka (tümen) ve süvari livâsı ihtiyat (tugayı yedek) olarak bulunmalıdır. Sol cenâhtaki horlar şimdiden lâyıkıyla keşfedilecektir. Mevziin de tahkimâtına devam olunmalıdır.

2. Muharebe-i katiyyeye iştirak edebilmek üzere Kütülammare'nin muhâsarasında âtideki tebeddülât icrâ edilecektir (aşağıdaki değişiklikler yapılacaktır) :

a. Henüz tevsî olunmayan (genişletilmeyen) hattı-ı muhâsara hemen tevsî olunacaktır. Birinci hatta düşmanla temasta yalnız kuvvetli postalar bulunacaktır. Bunlar düşmanı tarassud etmek (gözetlemek) ve hurûç (çıkış) için ihzâra (hazırlanmaya) çalışacağı gedik açmak ameliyetini (işini) ateşle akim (sonuçsuz) bırakmalı ve anında düşman teşebbüsünü işarât-ı mukarrere vesâir vesaitle (kararlaştırılmış işaretler ve çeşitli yollarla) geriye haber vermelidirler. Diğer kıtaât (birlikler) ihzâr olunan ikinci mevzie alınacaktır. Bu mevzi her an takviye olunarak az kuvvetle bile melhûz (olası) bir hurûç defedilmelidir (ortadan kaldırılmalıdır). İhtiyat, enaz bir alay olarak ve sol cenâh gerisinde bulunacaktır. Taki On Üçüncü kolordu muharebesine iştirâk edebilsin.

b. Dicle'nin sağ sahilinde Fazıl Paşa süvarileri düşmanla temasta bulunacak ve bunun nezdindeki (yanındaki) iki Süvari Bölüğü'nden biri Kütülammere'nin alt tarafında Şattülhay ve Dicle arasındaki taburun yerine giderek o cihette tarassud

vazifesini alacaktır. Oradaki taburda Şattülhay'a avdet ve geçitleri muhafaza etmek üzere toplu bulunacaktır. Sağ Sahilden çekilecek süvariler için bir Köprübaşı tahkimâtı da yapacaktır.,

Şattülhay Şimalinde (kuzeyinde) bulunan piyade alayları şimdiki muhâsara hattında tarassud postaları terk ile kısm-ı küllîsi (büyük kısmı) Kütülammere'nin yukarı cihetindeki köprüye yakın bulunmak üzere hatt-ı muhâsarayı tevsî edecektir.

3. Topçu mevzilerinde âtîdeki tebeddülât icrâ edilecektir:

a. Dicle'nin sağ sahilindeki toplardan : 12 cm.lik iki top Kütülammare'nin alt tarafındaki Dicle kısmını dövebilmek üzere muhâsara hattının sol cenâhına tabiye olunacaktır (yerleştirilecektir). Mantelli toplar sol sahilde yani işgal olunacak muhâsara hattının ilerisini ateş altına alabilecek vechile tabiye edilmelidir.

İki şnayder topu Şattalhay geçidini müdafaa edecek mevkie tabiye olunacaktır.

b. Sol sahildeki toplardan : 3 adet 12 cm.lik toplar şimdilik eski mevzilerinde kalacaktır. Mantelli batarya bulunduğu mıntıkada merkez ilerisini dövecek surette tebdil-i mevzi edecektir (Mevzi değiştirecektir).

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3611

Dosya No : 39

Fihrist No : 13

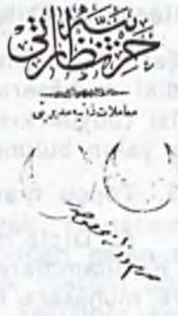

A 4-10481

F 14

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

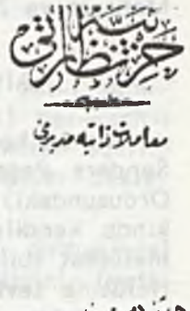

صورت

4-10481

14-1

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ATASE Kütüphanesi

Belge No : 2249

Harbiye Nezâreti

Muâmalât-ı Zâtiyye Müdiriyeti

Mahrem ve Zâta Mahsustur (Gizli ve Kişiye Özeldir).

Altıncı Ordu-yu Hümayûn Kumandanlığı'na

Alman heyet-i askeriyye reisi Müşir (Mareşal) Liman Fon Sanders Paşa Hazretlerinin Ordu-yu Hümayûndaki (Osmanlı Ordusundaki) salâhiyet ve vazifeleri (yetki ve görevleri) hakkında kendilerine gönderdiğim tezkerenin bir sureti berây-ı malûmat (bilgi için) irsâl kılınmıştır (gönderilmiştir). Mündericiâtına tevfîk-i muamele olunması mütemennadır (içeriğine uygun işlem yapılması temenni edilir).

25 Kânûnısânî 331 (7 Şubat 1916)

Riyâset (başkanlık) Başkumandan vekili

Minh/16 (De) ve

K Harbiye Nazırı

Paşaya bildirildi İmza (Enver)

İmza (İsmail Hakkı)

6. Ordu vesâiki miyânına (vesikaları arasına) konacaktır.

331

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3611

Dosya No : 38

Fihrist No : 14

Belge No. : 2249

Harbiyye Nezareti

Muâmelât-ı Zâtiyye Müdiriyeti

Suret

10 Kânûn-ı Sânî 331 (23 Ocak 1916) tarihinde zât-ı sâmîleriyle vukubulan konuşmamıza binaen (dayanarak) ber-vech-i âtî hususâtı işâr ile tahriri cevab-ı sâmîlerine intizâr ederim (Aşağıdaki hususların bildirilmesiyle, yazılı cevabınızı beklerim.)

1. Zât-ı sâmîleri Ordu-yu Osmânîde (Osmanlı Ordusunda) yalnız Ordu Kumandanı salâhiyet ve vazifesini hâizsiniz (yetki ve görevine sahipsiniz).

2. Alman Heyet-i Askeriyyesi reisi sıfatıyla ber-vech-i âtî vezâifi de (vazifeleri) de haiz bulunacaksınız :

a. Hıdmet-i Devlet-i Alîyyede (Osmanlı Devleti Hizmetinde) bulunan Alman Ordusu mensûbîn-i askeriyyesinin umûr-u idarîsinin rüyeti (askeri mensuplarının idari işlerinin görülmesi),

b. Mensûbîn-i mûmâ-ileyhüm (bahs edilen mensuplar) üzerine umûr-ı adliyye ve cezaiyyede sahib-i rey ve hükm bulunmak (yargı ve ceza işlemlerinde görüş ve hüküm sahibi olmak).

c. Heyet-i Askeriyye'ye tahsis kılınmış olan mebâliğin (paranın) sarf ve idaresi

3. Heyet-i askeriyye reisi sıfatıyla bu ana değin istimâl buyurulan (kullandığınız) hukukunuzdan mevadd-ı âtîyeyi (aşağıdaki maddeleri) kaldırıyorum :

a. Zât-ı sâmîlerinin ordunuz dahilinde bulunmayan Almanya mensûbîn-i askeriyyesine vezâif-i mevdûalarını îfa sadedine (verilen görevleri yerine getirme konusunda) hiçbir suretle emir ve müdahaleye hakkı olmayacaktır.

b. Almanya'dan hıdmet-i saltanat-ı seniyyeye zabitân ve efrâd (Osmanlı devleti hizmetine subay ve er) talebi tarafımdan vuku bulacak tebligât üzerine zât-ı sâmîleri marifetiyle (aracılığıyla) icra kılınacaktır,

c. Almanya'dan ordu malzeme ve eşya-yı askeriyyesi celbi doğruca Alman Karargâh-ı Umûmîsi veya Alman Harbiye Nezareti vasıtasıyla olacaktır.

e. Bil-umûm (Bütün) ordulara Alman mensûbîn-i askeriyyesinin tayini ve levâzım ve eşyâ-yı askeriyyesinin tevzîî ihtiyacât-ı harbiyeye nazaran (paylaştırılması harp gereksinimlerine göre) tarafımdan icrâ kılınacaktır (yapılacaktır).

h. Almanya Ordusu mensûbîn-i askeriyyesinin Ordu-yu Hümayûnda müstahdem bulunanların memleketlerine iadeleri benim tasvibime bede-l-iktirân (onayıma sunularak) icra edilecektir.

İşbu tebeddülâta (değişikliklere) dair münasip surette Türk makâmâtına teblîgatta bulunacağımdan Alman Heyet-i Askeriyyesi zâbitânının da sûret-i münâsibde (uygun bir şekilde) malûmatdâr edilmelerini rica eylerim.

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3611

Dosya No : 38

Fihrist No : 14-1

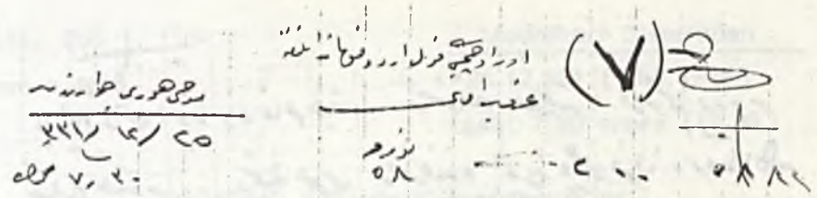

Belge No. : 2250

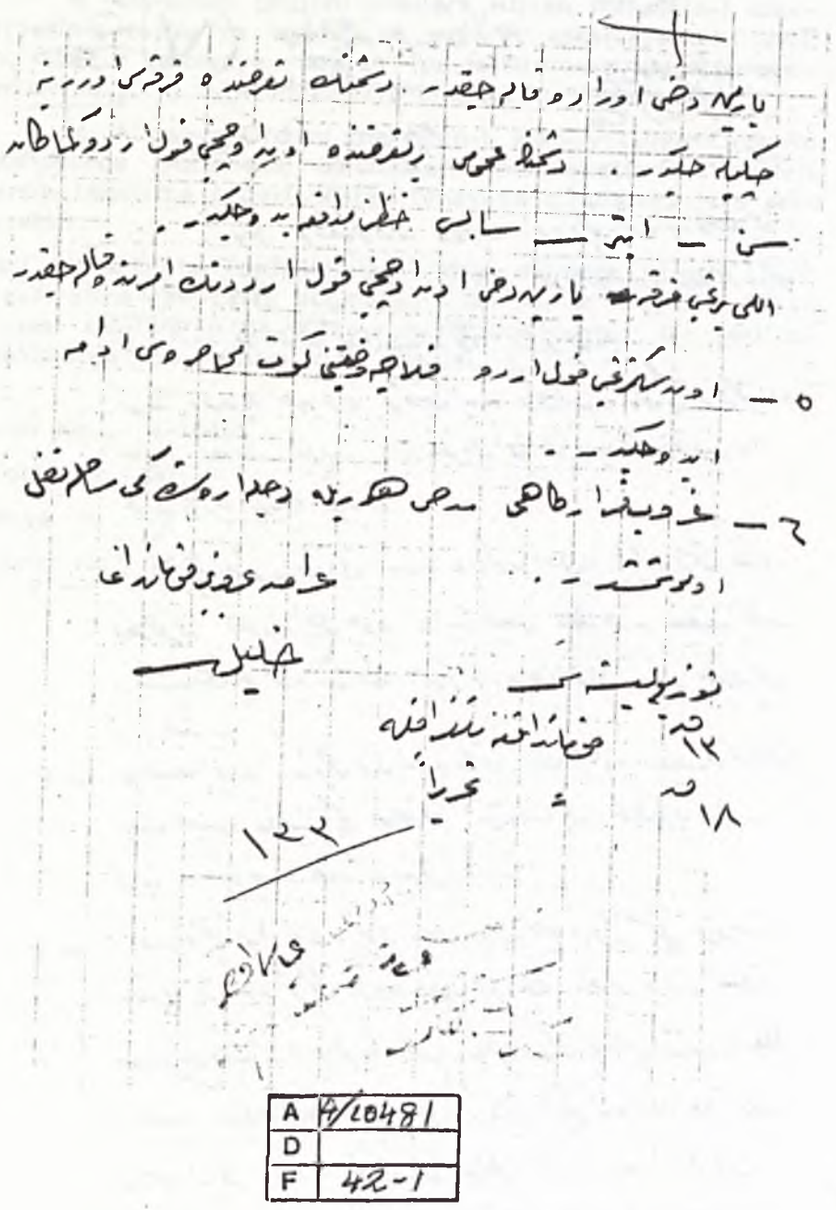

A	A/10481
D	
F	42-1

Belge No : 2250

5881 200 — Medhihori Civarından

Numro : 58 — 25.12.331 (10.3.1916)

saat 7.30 sonra (19.30)

Onüçüncü Kolordu Kumandanlığı'na

Grup Emri

1. Dün ve bugünkü muvaffakiyetlerinden dolayı On Üçüncü Kolordu Kıtâatıyla (birlikleriyle) 51 nci Fırka'yı (Tümen'i) tebrik eyler ve bu harekâtı sevk ve idare eden On Üçüncü Kolordu Kumandanı Ali İhsan Beye teşekkür ederim.

Küt, Felahiye cephelerini tevkif eden (tutan) Kırk Beş ve Elli İkinci Fırkalara da beyân-ı takdirât eylerim. Ordu Kumandanı Golç Paşa Hazretleri de umûm grubu tebrik ediyorlar.

2. Üç bini mütecaviz telefâtla dün ve bugün mağlub edilen düşman mukâbil (karşı) taarruzumuzla Horibrahim cenûbu (güneyi) ve Beytîsa hattına kadar takip edilmiş Seyithaşim obasındaki eski ordugâhları istikâmetine çekildiği görülmüştür.

3. Vaziyet icabı On Üçüncü Kolordu düşmanı daha ziyade takipten sarf-ı nazarla (vazgeçerek) Beytiîsa garbindeki mevziyle, Epter, Sabis, hattında kalmıştır. Küt, Felahiye vaziyetinde tebeddül (değişiklik) yoktur.

4. On Üçüncü Kolordu bu gece bi-t-tercih (tercihle) Otuz Beşinci Fırkası'ndan bir alayını mitralyoz ve iki topla takviye ederek Zemzir tepeleri istikâmetine sevk eyleyecektir (gönderecektir). Bu kuvvet Zemzir tepelerini boş bulduğu takdirde işgâl edip Dicle ile Horibrahim arasını tahkîm edecek ve düşmanla temas edinceye kadar kuvvetli keşif kolları gönderip ateşle tacizât yapacaktır (rahatsız edecektir). Düşman tarafından taarruza uğramadığı takdirde bu müfreze yarın dahî orada kalacaktır. Düşmanın taarruzunda fırkası üzerine çekilecektir. Düşmanın umûmî bir taarruzunda On üçüncü Kolordu kemâ-kân (eskisi gibi) Sin, Epter,Sabis hattını müdâfaa edecektir. Elli Birinci Fırka yarın dahî On Üçüncü Kolordu'nun emrinde kalacaktır.

5. On Sekizinci Kolordu Felahiye vaziyetini Küt muhâsarasını idâme edecektir.

Belge No. : 2250

6. Grup Karargâhı Medhihoriyle Dicle arasındaki sahile nakl olunmuştur.

Irak Grup Kumandanı

Halil

Tevzîî (Dağıtım) listesi

13. Kolordu Kumandanlığı'na telgrafla

18 nci Kolordu Kumandanlığı'na Tahrîren (yazılı olarak) 133

Abbas Efendiyle

İmza (Okunamadı)

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3612

Dosya No : 42

Fihrist No : 42-1

Belge No. : 2251

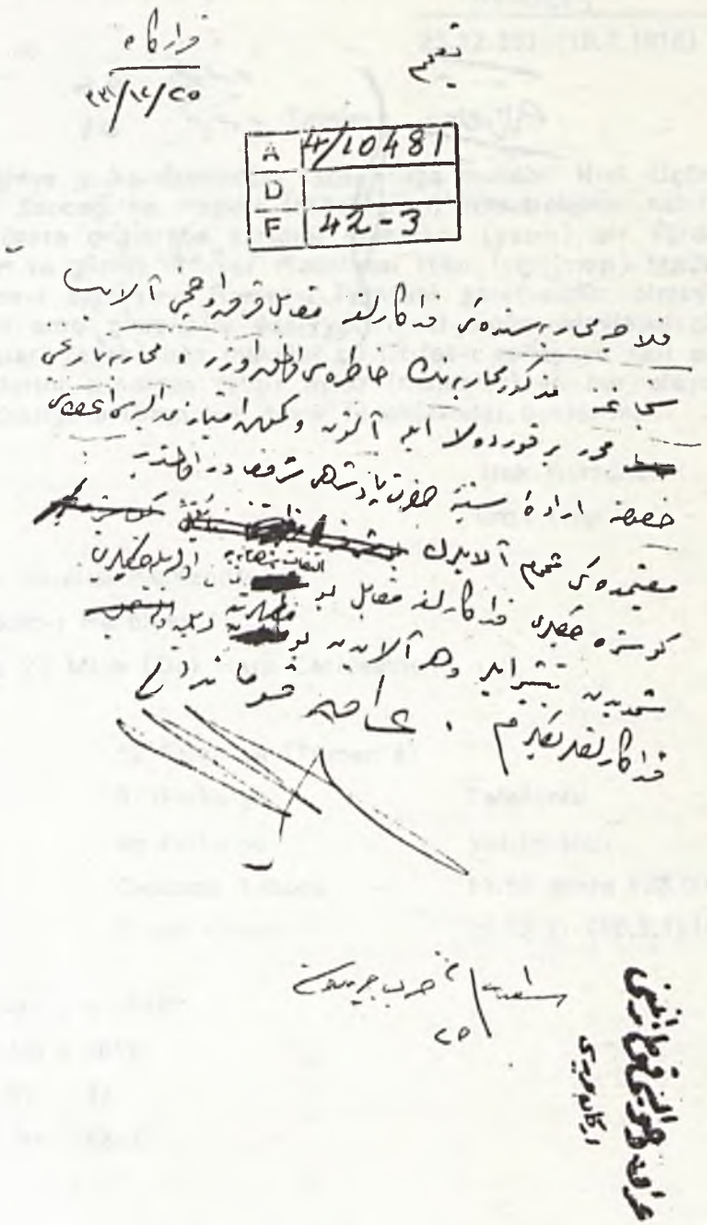

Belge No. : 2251

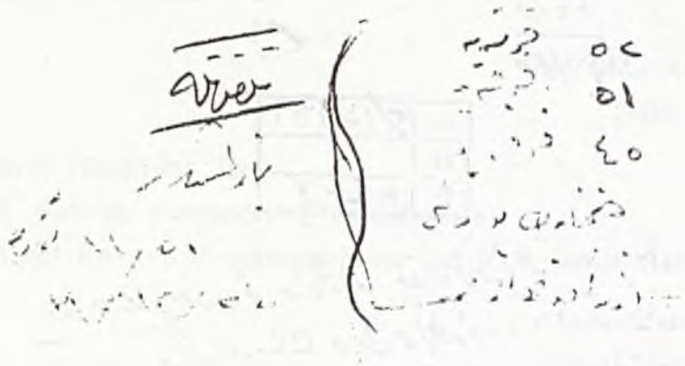

Belge No : 2251

Karargâh

25.12.331 (10.3.1916)

Tamim

Felâhiye muharebesindeki fedakârlığa mukâbil Kırk Üçüncü Alay'ın Sancağı'na mezkûr (bahsolunan) muharebenin hatırası olmak üzere muharebe tarihini muharrer (yazılı) bir kürdele ile altın ve gümüş imtiyaz madalyası itâsı (verilmesi) hususuna irâde-i Seniyye-i Hazret-i Padişâhî şeref-südûr olmuştur (Padişah emri çıkmıştır). Maiyyetimdeki umûm alayların gösterecekleri fedekârlığa mukâbil bu iltifat-ı şahaneye nâil olabileceklerini şimdiden tebşîr eyler (müjdeler) ve her alaydan bu mazhariyete (başarıya) lâyık fedakârlıklar beklerim.

Irak Kumandanı

imza (Halil)

Irak ve Havalisi Kumandanlığı

Erkân-ı Harbiyesi

1. Şube 25 Minh (De) Harp Ceridesine

52 Fırka'ya (Tümen'e)

51 Fırka'ya — Telefonla

45 Fırka'ya — yazılmıştır.

Cephane Taburu — 11.50 sonra (23.00)

Erzak Kolları — 25.12.31 (10.3.1916)

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3612

Dosya No : 42

Fihrist No : 42-3

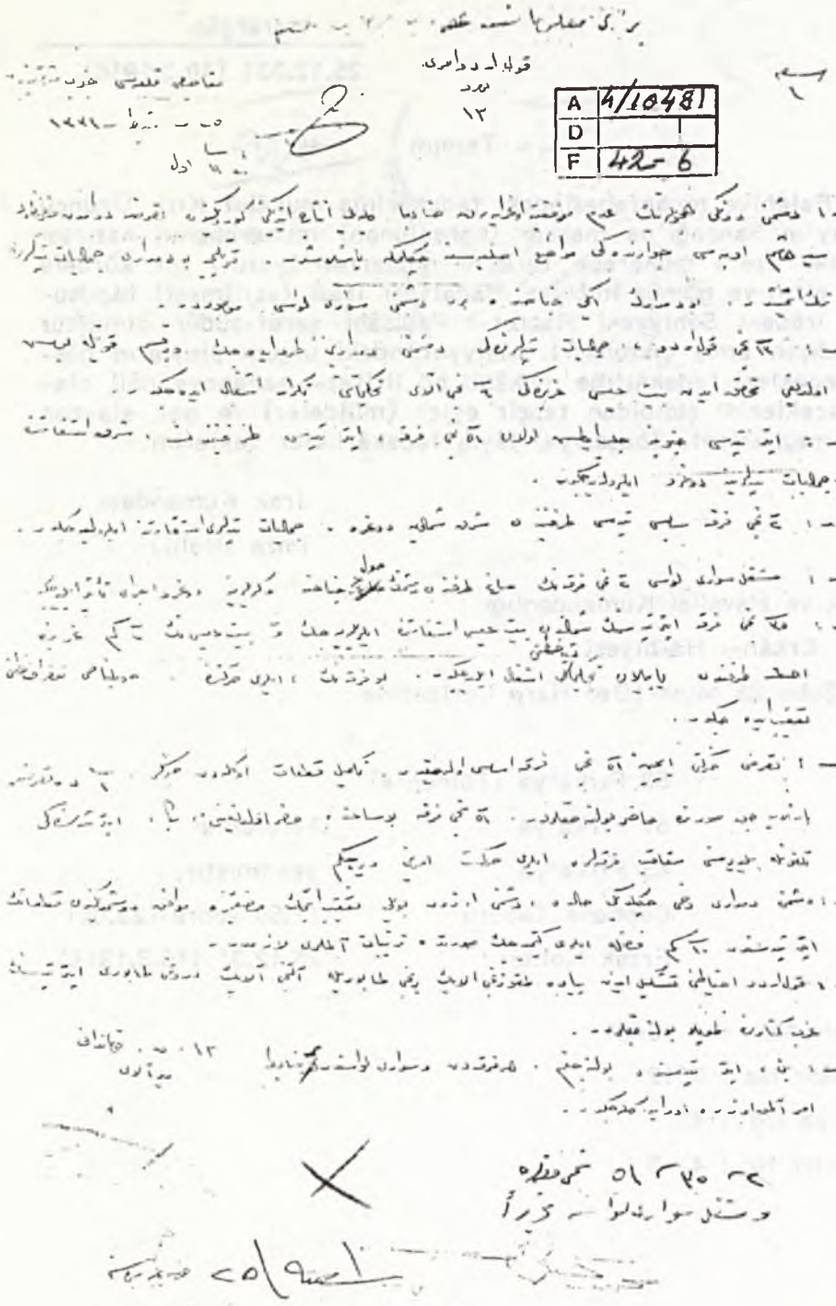

Şube 1

Makasis Kalesi Cenûb-ı Şarkisinde (Güney doğusunda)

25 Şubat 1331 (10 Mart 1916)

saat 11, Dakika 30 evvel (11.30)

Berây-ı Malûmat (Bilgi için) Grup Kumandanlığı'na

Kolordu emri Numro : 13

1. Düşman dünkü hücumlarının adem-i muvaffakiyete (başarısızlığa) uğrayarak zâyiât-ı külliyyeyi intac ettiğini (çok zararlar doğurduğunu) gördüğünden taarruza devamdan sarf-ı nazarla (vazgeçerek) Seyit haşim Obası civarındaki mevâz-i asliyyesine (asli mevzilerine) çekilmeye başlamıştır. Kuvvetlice bir düm-dârı (artçısı) Cemaliyet tepelerinde terk etmiştir. Bu düm-dârın iki cenâhında (yanında) birer düşman süvari livası (tugayı) mevcuttur.

2. 13 ncü Kolordu, Cemaliyet tepelerindeki düşman düm-dârını tardedecek (uzaklaştıracak) ve bir kısım kuvvetiyle boş olduğu tahakkuk eden (anlaşılan) Beytiisa garbindeki (batısındaki) 6 ncı Alay tahkimâtını tekrar işgâl edecektir.

3. Epter Tepesi cenûbuna celbedilmiş (güneyine çekilmiş) olan 51 nci Fırka (Tümen) Epter Tepesi tarafeyninden (iki tarafından), Şark istikâmetinde Cemaliyat tepelerine doğru ilerleyecektir.

4. 2 nci Fırka Sabis Tepesi tarafeyninden şark-ı şimâliye (kuzeydoğuya) doğru, Cemaliyat Tepeleri istikâmetine ilerliyecektir.

5. Müstakil (Bağımsız) Süvari Livası 2 nci Fırka'nın sağ tarafından düşmanın sol cenahına gerilerine doğru icra-yı tesir eyleyecektir (etki yapacaktır).

6. 35 nci Fırka Epter Tepesi'nin Şimalinden Beytiisa istikâmetinde ilerleyecek ve Beytiisanın 2 km. garbinde (batısında) 6 nci Alay tarafından yapılan tahkîmât hattını işgâl eyleyecektir. Bu fırkanın ileri hareketinde sol cenâhı (sol yanı) telgraf takip edecektir.

7. Taarruz hareketi için 51 nci Fırka esas olacaktır. Tekmîl kıtaât (Bütün birlikler) öğleden sonra saat 1 de taarruza başlayacak surette hazır bulunacaklardır. 51 nci Fırka bu sa-

Belge No. : 2252

atte hazır olduğunu bana Epter Tepesi'ndeki telefonla bildirmesini müteâkip fırkalara ileri hareket emrini vereceğim.

8. Düşman düm-dârı dâhi çekildiği halde, düşmanı uzunboylu takip etmek vaziyetimize muvâfık (uygun) düşmediğinden kıtaâtın Epter Tepesi'nden 10 Km. fazla ileri gitmeyecek surette tertibât almaları lâzımdır.

9. Kolordu ihtiyâtını (yedeğini) teşkil eden Piyade Dokuzuncu Alay'ın Birinci Taburu'yla Altıncı Alay'ın Dördüncü Taburu Epter Tepesi'nin Garp kenarında toplu bulunacaklardır.

10. Ben Epter Tepesi'nde bulunacağım. Her fırkadan ve Süvari Livası'ndan bir zabit (subay) emir almak üzere oraya gelecektir.

13. Kolordu Kumundanı Miralay (Albay)

imza (Ali İhsan)

2,35,51 nci Fırkalara

ve müstakil Süvari Livası'na tahrîren

Mehmet Hikmet

1. Şube/25 harp ceridesine

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3612

Dolap No : 42

Fihrist No : 42-6

Belge No. : 2253

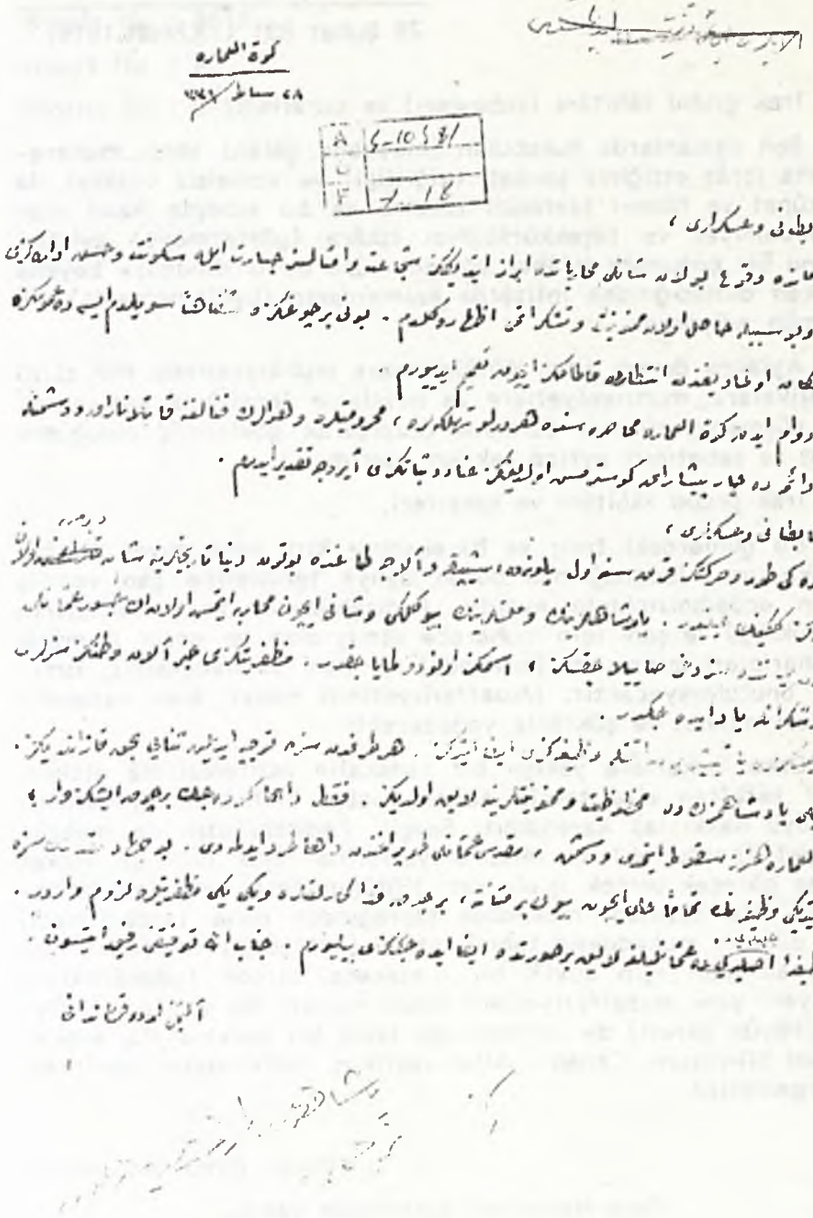

Belge No : 2253

Kütalammare

28 Şubat 331 (13.Mart.1916)

Irak grubu zâbitânı (subayları) ve askerleri,

Son zamanlarda vukubulan (meydana gelen) şanlı muharebâtta ibrâz ettiğiniz şecâatı (yiğitliği) ve emsalsiz cesaret ile sükûnet ve hüsn-i idarenizi takdire ve bu sebeple hasıl olan memnuniyet ve teşekkürâtımızı izhâra (göstermeye) geldim. Bunu bir çoğunuza şifâhen söyledim ise de umumunuza beyâna imkân olmadığından intizârda kalmamanız (beklememeniz) için tamîm ediyorum.

Aylarca devam eden Kütülammare muhâsarasında her türlü tehlikelere, muhrumiyetlere ve havaların fenalığına katlanarak ve düşmanla sûret-i daimede çarpışarak göstermiş olduğunuz inat ve sebatınızı ayrıca takdim ederim.

Irak grubu zâbitânı ve askerleri,

Bu günlerdeki tavır ve hareketiniz kırk sene evvel Plevne, Şipka, ve Alacadağı'nda bütün dünya tarihlerine şan vermiş olan ecdadınızınkinin aynıdır. Padişahlarının ve milletlerinin büyüklüğü ve şanı için muharebe etmiş olan en cesur Osmanlı muharipleri miyanında (arasında) siz dahî sayılacaksınız, isminiz unutulmayacaktır. Muzafferiiyetinizi haber alan vatanınız sizleri minnet ve şükranla yadedecektir.

Cesur askerlere yakışır bir sadakatle vazifenizi ifâ ettiniz. Her taraftan size tevcîh edilen senâyı bi-hakkın (yöneltilen övgüyü hakkıyla) kazandınız. Sevgili Padişahımızın da mahzûziyyet (hoşnutluk) ve memnuniyetlerine lâyık oldunuz. Fakat daha görecek birçok işiniz var; Kütülammare henüz sukût etmedi. Ve düşman, mukaddes toprağından daha tardedilmedi. Bu cihad-ı mukaddesin tahmîl ettiği (yüklediği) vaazifenin tamamen halli için büyük bir metanete, birçok fedakârlıklara ve yeni yeni muzafferiyetlere lüzum vardır. Bu vazife,i celîleyi (böyük görevi) de Osmanlılığa lâyık bir surette ifâ edeceğinizi biliyorum. Cenab-ı Allah tevfîkini refîk etsin (yardımını esirgemesin).

Altıncı Ordu Kumandanı

Paşa Hazretleri tarafından yazıldı.
tercümedir.

Arsiv No : 4-10481

Klasör No : 3612

Dosya No : 40

Fihrist No : 9-18

ATASE Bşk. Kütüphanesi

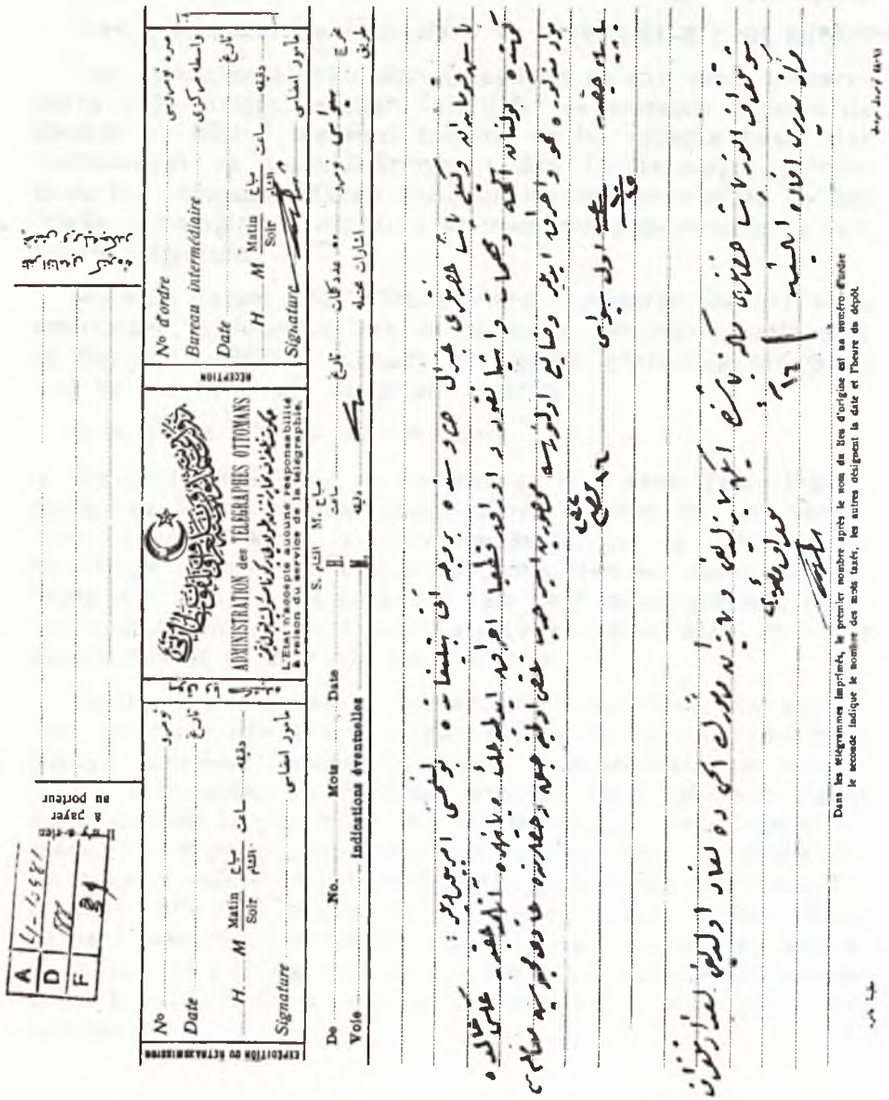

Devlet-i Osmaniyye Posta ve telgraf ve Telefon Nezareti

Memur imzâzı : Şakir

Mahreci (çıkışı) : Sivas

Başkumandan Vekili Paşa Hazretleri General Tavsend'e ber-vech-i âtî (aşağıda olduğu gibi) tebligâtta bulunulmasını emir buyurdular :

Küt'de bulunan esliha (silahlar) ve mühimmât (harp malzemeleri) ve eşya-ı nukud (nakitler) ve evrâk katiyen ihrâk edilmeyecek (yakılmayacak) veya nehre atılmayacaktır. Aksi halde mevadd-ı mezkûre (adı geçen maddeler) mahv ve ihkâk edilir ve zayi olursa mahsûrîn esir-i harp telâkki olunmayacak (harp esiri sayılmayacak) ve haklarında adi mahbûsîn (tutuklu) muamelesi yapılacaktır.

Saat 10/45 evvel (10.45) Sivas 16 Nisan 332 (29 Nisan 1916)

Şu telgraf Enver Paşa Hazretleri makine başında iken yazıldığı ve yazan memurun ismi Nuat olduğunu Bağdat Telgraf Merkez Müdürü ifade eylemiştir.

/16 Minh (De)

Telgraf Memuru
Şakir

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3614

Dosya No : 50

Fihrist No : 31

Belge No. : 2255

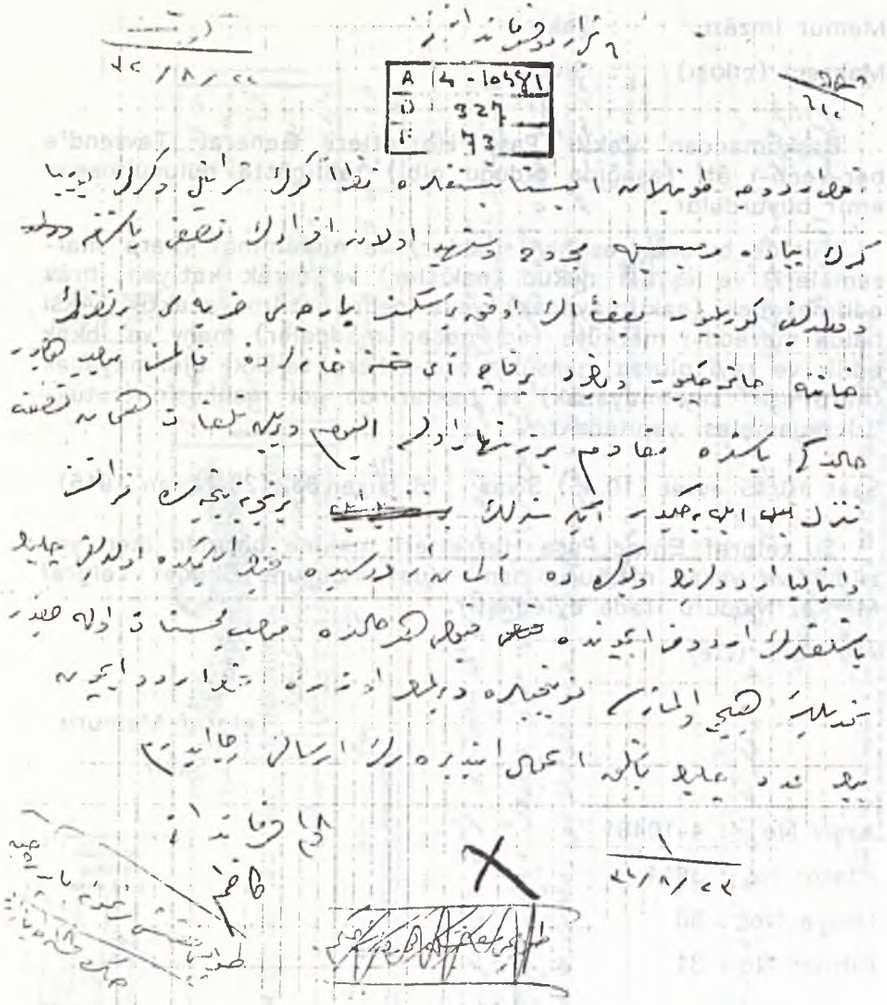

Belge No : 2255

Şube | Küt

612 | 22.8.32 (4.11.1916)

6 ncı Ordu Kumandanlığı'na

Kolorduca tutulan istatistiklere nazaran gerek şarapnel ve gerek bomba gerek piyade mermisiyle mecrûh (yaralı) ve şehit olan efrâdın nıfsı (erlerin yarısı) başından vurulduğu görülüyor, bazen en ufak bir misket parçası darbesi bir neferin hayatına hâtime çekiyor (son veriyor) veyahut birkaç ay hastahanelerde kalmasını mûcib (neden) oluyor. Halbuki başta mukavim (dayanıklı) bir zinhar (koruyucu) olsa el-yevm (hâlâ) verilen telefât hemen nısfına tenezzül eyleyecektir (yarısına inecektir). İki senelik bir tecrübe neticesinde Fransız ve İtalya ordularının ve bu kere de Alman ordusu da kabul eylemekte olduğu çelik başlıkların ordumuz için de kabulü her halde mûcib-i muhassenât (yararlı) olacaktır. Şimdilik hiç olmazsa nöbetçilere verilmek üzere Kolordu için bin aded çelik başlık imâl ettirerek irsâlini (gönderilmesini) rica ederim.

1 | 18 K.(Kolordu) Kumandanı

23.8.32 (5.11.1916) | Kâzım

Topçu Müfettişi bir numune yaptıracak sonra 18. kolordu'ya yazacak.

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3616

Dosya No : 67

Fihrist No : 73

A 4-10687
D 327
F 95

﴿ بیانامه ﴾

١ — باجمله دول معظمه ومتمدنه‌ده اولدیغی کبی ، دولت عثمانیه‌دخی ، قارشیلغی تماماً تأمین ایدرك اوراق نقدیه جیقارمش واوراق مذکوره‌نك طبق نقدکی تداولی قبول ایتمشدر . اوراق نقدیه‌نك ، دولت ابد مدت عثمانیه‌نك تحت ضمانی وکفالتنده اولمسنه رغماً ، نفع ذاتیلری عمومك مضرتنده آرایان محتکرلر ، نقد ایله اوراق نقدیه آراسنده بر تجارت فرق احداثنه چالیشدیلر .

٢ — سلاحیتمی استعمال ایدرك ، آرتق بونلرك دوام احتکارلرینه سد چکیورم و آلتنجی اردو منطقه‌سنده [بغداد ، موصل ولایتلری ، زور متصرفلغی وبصره ولایتنك المزده اولان قسمی] آلتون مسکوکاتی موقع تداولدن رفع ایدیورم .

٣ — باجمله اهالی یدنده ومؤسساتده وشرکتلرده ودوائر حکومتده موجود مسکوکات ذهبیه ، تا ٣٠ تشرین ثانی سنه ٣٣٢ نجی کونه قدر محلی مال صندقلرینه تسلیم ومقابلنده اوراق نقدیه اخذ اولنه‌جقدر .

٤ — تسلم ایدیلان آلتون مسکوکات حکومتجه حفظ ایدیله‌جکدر .

٥ — ١ کانون اول سنه ٣٣٢ دن اعتباراً اردو منطقه‌سنده یالکز اوراق نقدیه تداول ایده‌جکدر .

٦ — اشبو مدت مهلیه داخلنده ، آلتون مسکوکاتی بولندیغی محلدن خارجه قاچیرانلرك ، قاچیردقلری آلتون حکومتجه مصادره اولنه‌جق و آلتون صاحبلریله قاچیرمغه توسط ومعاونت ایدنلر اردو منطقه‌سی خارجنه طرد ایدیله‌جکدر .

٧ — ١ کانون اول سنه ٣٣٢ دن اعتباراً آلتون مسکوکاتی سورن و آلانلرله ، یاپیله‌جق تحریات نتیجه‌سنده آلتون مسکوکاتی صاقلامش اولانلر حقنده ٦ نجی ماده وجهله جزا ومصادره معامله‌سی یاپیله‌جقدر

یا ١٠ تشرین ثانی سنه ٣٣٢

آلتنجی اردوی همایون
قوماندانی
خلیل

"Beyannâme"

1. Bilcümle Düvel-i Muazzama ve müdemeddine'de (bütün büyük medeni devletlerde) olduğu gibi, Devlet-i Osmaniye dahi karşılığını tamamen temin ederek evrâk-ı nakdiyye (kağıt para çıkarmış ve evrak-ı mezkûrenin (bahsolunan paranın) tıpkı nakd (maden para) gibi tedâvülünü (kullanılmasını) kabul eylemiştir. Evrâk-ı nakdiyyenin Devlet-i ebed müddet-i Osmaniyye'nin tâht-ı zaman ve kefaletinde (sonsuza dek sürecek olan Osmanlı Devleti'nin garantisi altında) olmasına rağmen, nef'i zâtilerini (kişisel çıkarlarını) umumun mazarratında (zararlarında) arayan muhtekirler (vurguncular), nakid ile evrâk-ı nakdiyye arasında bir ticaret farkı ihdâsına (meydana getirmeye) çalıştılar.

2. Selâhiyyetimi istimâl ederek, artık bunların devam-ı ihtikârlarına set çekiyorum (vurgunculuklarının devamına engel oluyorum.) Ve Altıncı Ordu mıntıkasında "Bağdat, Musul vilayetleri, Zor mutasarrıflığı ve Basra Vilayetinin elimizde olan kısmı" altın meskûkâtı mevki-i tedâvülden ref ediyorum (Altın paraları kullanım alanından kaldırıyorum).

3. Bil-cümle ahali yedinde (elinde) ve müessesâtta (Müesseselerde) ve şirketlerde ve Devâir'i Hükümütte (Hükümet Dairelerinde) mevcut meskûkât-ı zehebîye (altın paralar), 30 Teşrîn-i sânî sene 332 nci (13 Kasım 1916) gününe kadar mahallî mal sandıklarına teslim ve mukâbilinde evrâk-ı nakdiyye ahzolunacaktır (alınacaktır).

4. Teslim edilen altın meskûkât hükümetce hıfzedilecektir (saklanacaktır).

5. Kânunuevvel sene 332 (14 Aralık 1916) den itibaren Ordu mıntıkasında yalnız evrâk-ı nakdiyye tedâvül edecektir.

6. İşbu müddet-i mehliye (vâde) dahilinde, altun meskûkatı bulunduğu mahalden harice kaçıranların, kaçırdıkları altun Hükümütçe müsâdere olunacak (el konulacak) ve altun sahipleriyle kaçırmaya tavassut ve muavenet (aracılık ve yardım) edenler Ordu mıntıkası haricine tardedilecektir (uzaklaştırılacaktır).

7. 1 Kanunuevvel sene 332 den itibaren altun meskûkâtı süren ve alanlarla yapılacak taharriyyât (araştırmalar) neticesinde altun meskûkâtı saklamış olanlar hakkında 6 ncı madde vechiyle ceza ve müsâdere muamelesi yapılacaktır (Mallarına el konulacaktır).

Belge No. : 2256

10 Teşkîn-i sânî sene 332 (23 Kasım 1916)

Altıncı Ordu-yû Hümayûn
Kumandanı
Halil

Arşiv No : 4-10481
Klasör No : 3616
Dosya No : 67
Fihrist No : 95

Belge No. : 2257

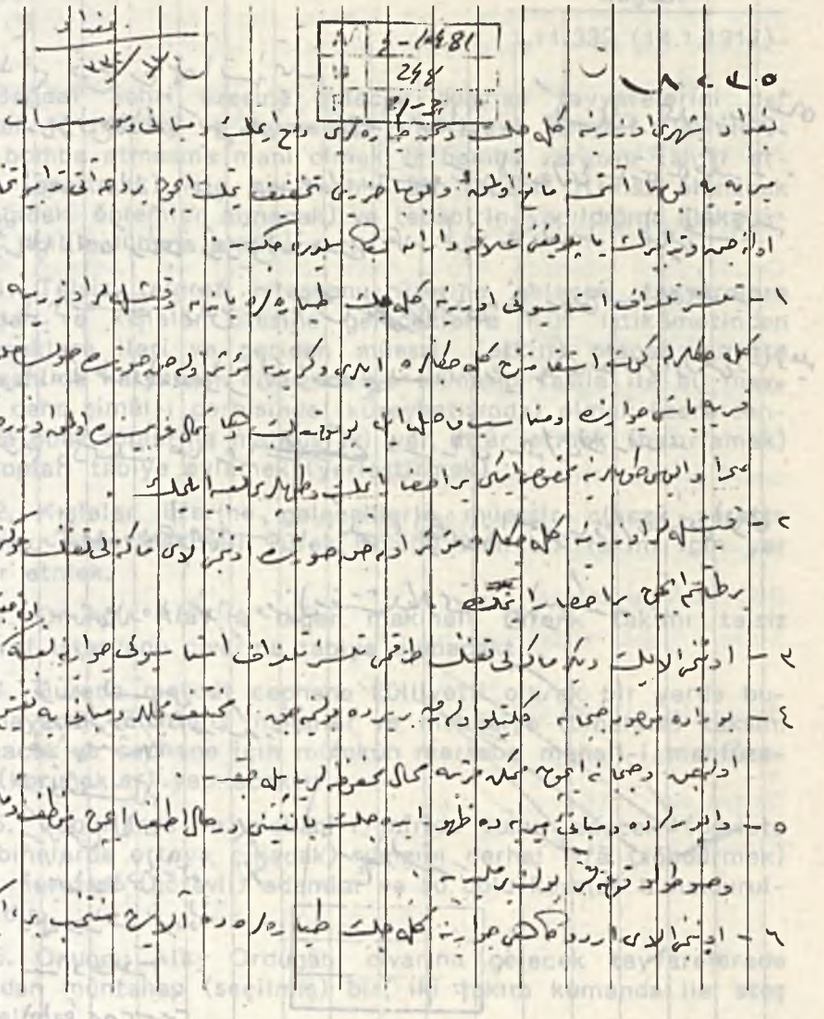

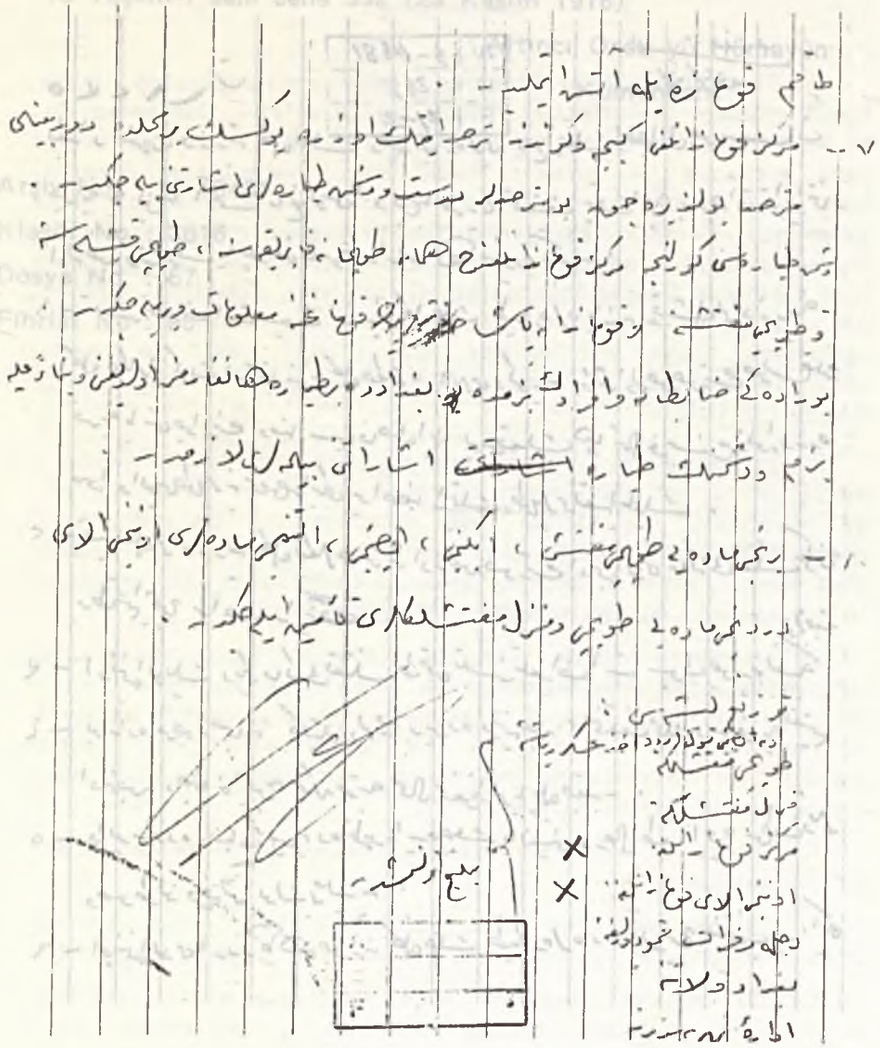

18235 Bağdat

1.11.332 (14.1.1917)

Bağdat Şehri üzerine gelecek düşman tayyarelerini def etmek ve mebânî ve müessesât-ı miriyeye (Devlet Dairelerine) bomba atmasına mani olmak ve bomba zararını tahfîf etmek (azaltmak) için ber-vech-i âtî tedâbir ittihâz olunacak (aşağıdaki önlemler alınacak) ve tedâbirin yapıldığını alâkadâran ilgililer) bana bildirecektir.

1. Telsiz telgraf istasyonu üzerine gelecek tayyarelere yandan ve kışlalar üzerine geleceklerle Küt istikâmetinden geleceklere ileri ve geriden müessir (etkili) olacak surette sol sahilde karyabaşı civarında ve münasip fasıla ile bu mevkiin daha şimâl-i garbisinde (kuzeybatısında) olmak üzere sahra ve obüs toplarına mahsus iki yer ihzâr etmek (hazırlamak) ve topları tabiye eylemek (yerleştirmek).

2. Kışlalar üzerine geleceklerle müessir olacak surette Onuncu Alay Makineli Tüfek Bölüğü'nden bir takım için yer ihzâr etmek.

3. Onuncu Alay'ın diğer makineli tüfenk takımı telsiz telgraf istasyonu civarına tabiye olunacaktır.

4. Burada mevcut cephane külliyetli olarak bir yerde bulunmayacak, muhtelif mahaller ve mebânîye (binalara) taksim olunacak ve cephane için mümkün mertebe mahall-i mahfûzalar (korunaklar) yapılacaktır.

5. Vapurlarda ve mebânî-i mîrîde zuhur edecek (devlete ait binalarda ortaya çıkacak) yangını derhal itfâ (söndürmek) için muvazzaf (görevli) adamlar ve su dolu kovalar bulundurulmalıdır.

6. Onuncu Alay Ordugâhı civarına gelecek tayyarelerede alaydan müntahap (seçilmiş) bir, iki takım kumanda ile ateş etmelidir.

7. Merkez Kumandanlığı gece ve gündüz tarassud etmek (gözlem yapmak) üzere yüksek bir mahalde dürbünlü mutarassıd (gözetleyici) bulunduracak bu matarassıdlar dost ve düşman tayyareleri işaretini bilecektir.

Düşman tayyaresi görülünce Merkez Kumandanlığı'ndan hemen Tophane Fabrikası'na, Topçu Kışlası'na ve Topçu Müfettişliği'ne ve Kumandan Paşa Konağı'na malûmat verilecek-

tir. Buradaki zâbitân ve efrâdın bizim de Bağdad'da bir tayyare hangarımız olduğunu ve binâen-aleyh bizim ve düşmanın tayyare işârâtını (işaretlerini) bilmeleri lâzımdır.

8. Birinci maddeyi Topçu Müfettişi, ikinci, üçüncü, altıncı maddeleri Onuncu Alay dördüncü maddeyi Topçu ve Menzil Müfettişlikleri temin eyleyecektir.

Tevzî (Dağıtım) listesi :

On Üçüncü Kolordu Ahz-ı Asker Riyaseti'ne (Askere Alma Başkanlığı'na)

Topçu Müfettişliği'ne

Menzil Müfettişliği'ne

Merkez Kumandanlığı'na Tebliğ olunmuştur.

Onuncu Alay Kumandanlığı'na

Dicle ve Fırat Komodorluğu'na (Nehir araçları Komutanlığı)

Bağdat Vilayeti'ne

İdare-i Nehir Müdüriyeti'ne

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3618

Dosya No : 76

Fihrist No : 21-3

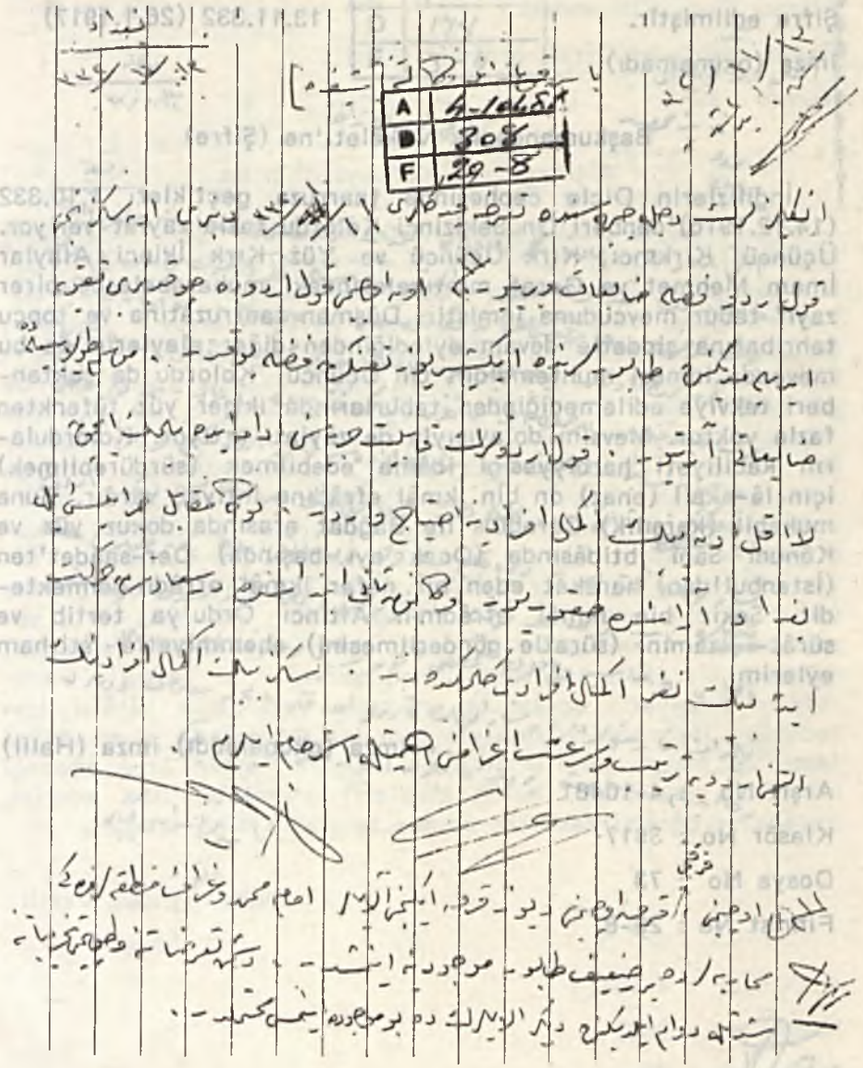

Belge No : 2258

13.11.32 (26.1.1917) Bağdat

Şifre edilmiştir. 13.11.332 (26.1.1917)

imza (okunamadı)

Başkumandanlık Vekâleti'ne (Şifre)

İngilizlerin Dicle cephesinde taarruza geçtikleri 1.10.332 (14.12.1916)'denberi On Sekizinci Kolordu fazla zayiat veriyor. Üçüncü, Kırkıncı, Kırk Üçüncü ve Yüz Kırk İkinci Alaylar İmam Mehmet ve Garaf mıntıkalarındaki muharebelerde birer zayıf tabur mevcuduna inmiştir. Düşman taarruzâtına ve topçu tahribatına şiddetle devam eylediğinden diğer alayların da bu mevcuda inmesi muhtemeldir. On Üçüncü Kolordu da çoktanberi takviye edilemediğinden taburlarında ikişer yüz tüfenkten fazla yoktur. Mevsim dolayısıyla de zâyiatı artıyor. Kolorduların kabiliyeti harbiyyesini idâme edebilmek (sürdürebilmek) için lâ-akall (enaz) on bin ikmâl efrâdına ihtiyaç vardır. Buna mukabil (karşılık) Cerablus ile Bağdat arasında dokuz yüz ve Kânunı Sânî ibtidâsında (Ocak ayı başında) Der-saâdet'ten (İstanbul'dan) hareket eden bir nefer ikmâl efrâdı gelmektedir. Sekiz bin ikmâl efrâdının Altıncı Ordu'ya tertib ve sürât-i izamını (süratle gönderilmesini) ehemmiyetle istirham eylerim.

imza (okunamadı) imza (Halil)

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3617

Dosya No : 73

Fihrist No : 20-8

Belge No. : 2259

A	4-10481
D	178
F	3-4

Belge No : 2259

Halil — Musul

Altıncı Ordu Kumandanı — 11.12.5.33 (11.12.5.1917)

Gayet mahremdir (çok gizlidir)

Numro : 2842

Altıncı Ordu Kumandanlığı'na

Altıncı Ordu'nun muvâsalat (varışını) ve geri hidemâtını (hizmetlerini bizzat görüp mıntıkanın iaşe vaziyetine ve ordunun tabiye ve sevk-ül-ceyşi vaziyetine nazaran (satratejik durumuna göre) Sonbaharda yapılacak büyük taarruzun derece-i muvaffakiyeti hakkında tedkikatta (incelemelerde) ve zât-ı alîleri ile Ordu Erkân-ı Harbiye Reisi (Kurbay Başkanı) ile görüşmek üzere Birinci Ferik Fon Falkenhaym bu günlerde Altıncı Ordu'ya müteveccihen (gitmek üzere) hareket edecektir. Tarruzun icrası takarrür ettiği (kararlaştırıldığı) takdirde Alman Başkumandanlığı ile kararlaştığı veçhile müşârün-ileyhi (adı geçen şahsı) taarruzun idaresine memur edeceğim ve kumanda edeceğiniz Altıncı Ordu ile henüz ordu kumandanı tayin edilmemiş diğer bir orduyu müşârün-ileyhin taht-ı emrine (emri altına) vereceğim. Birinci Ferik Fon Falkenhaym'ın temüryolunun (demiryolunun) nokta-yı müntehasında (sonunda) münasip bir zâbit tarafından karşılanmasını ve Musul'a kadar seferin emniyetle icrası ve münasip konakların tahsisi için tedâbir-i lâzimenin ittihaziyle (gerekli önlemlerin alınmasıyla) Musul'da bizzat karşılamanızı ve müşârünileyhin arzu edeceği bil-cümle malûmatı (bütün bilgileri) vermenizi rica ederim. Seyahat proğramı takarrür edince telgrafla bildireceğim.

Başkumandan Vekili

Enver

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3621

Dosya No : 93

Fihrist No : 3-4

Belge No. : 2260

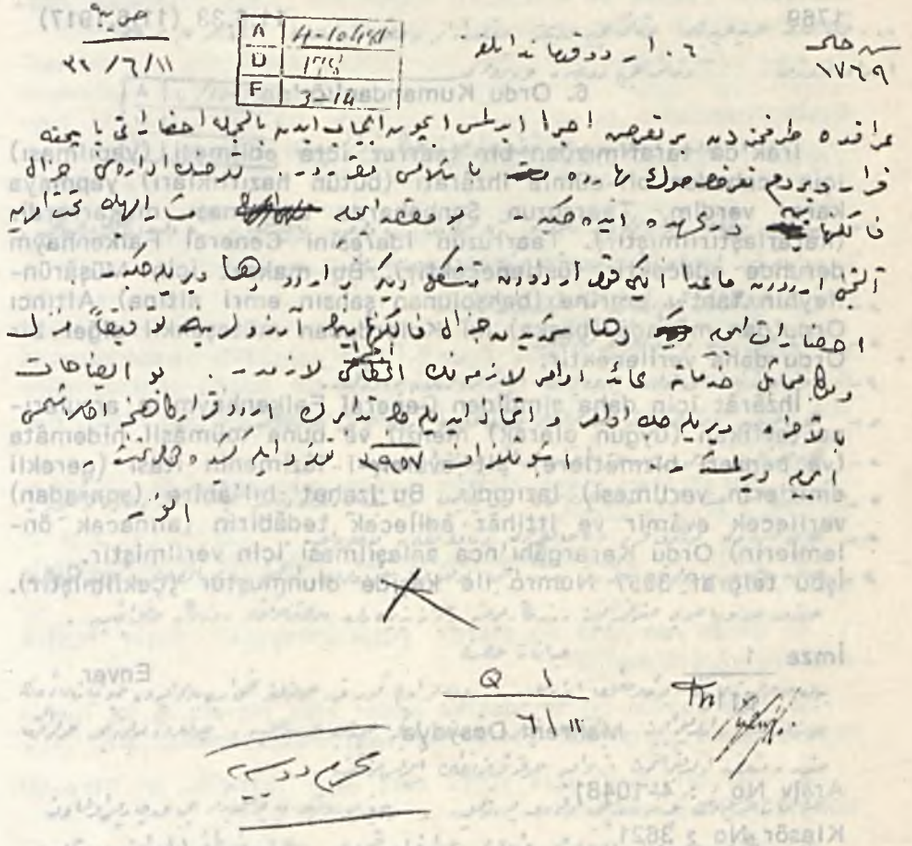

Belge No : 2260

S.Halli (şifre çözümü) — Harbiye

1769 — 11.6.33 (11.6.1917)

6. Ordu Kumandanlığı'na

Irak'da tarafımızdan bir taarruz icra edilmesi (yapılması) için icabeden bil-cümle ihzârâtı (bütün hazırlıkları) yapmaya karar verdim. Taarruzun Sonbaharda başlaması mukarrerdir (kararlaştırılmıştır). Taarruzun idaresini Ceneral Falkenhaym deruhde edecektir (üstlenecektir). Bu maksat için Müşârün-ileyhin taht-ı emrine (bahsolunan şahsın emri altına) Altıncı Ordu'dan mâ-adâ (başka) iki Kolordudan müteşekkil diğer bir Ordu daha verilecektir.

İhzârât için daha şimdiden Ceneral Falkenhaym'ın arzularına tevfîkan (uygun olarak) menzil ve buna mümâsil hidemâta (ve benzeri hizmetlere) ait evâmir-i lâzimenin itası (gerekli emirlerin verilmesi) lazımdır. Bu izahat bil'âhire (sonradan) verilecek evâmir ve ittihâz edilecek tedâbirin (alınacak önlemlerin) Ordu Karargâhı'nca anlaşılması için verilmiştir.
İşbu telgraf 3957 Numro ile keşîde olunmuştur (çekilmiştir).

İmza 1 — Enver

6113

Mahrem Dosyaya

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3621

Dosya No : 93

Fihrist No : 3-14

Belge No. : 2261

A 4/10481

F 16-31

Belge No : 2261

18. Kolordu Harp Cerîdesi Vesâik-i Harbiye Dosyasında Müteallik Evâmir ve Hususat-ı Mühimme (Harp vesikaları dosyasıyla ilişkili emir ve önemli hususlar)

13.7.33 (13.7.1917)

Evrâk Numrosu

Vesâik-i Harbiye Dısyasında sıra numrosu

Çölde Yürüyüş Yapacak Kıtaâtın Sûret-i Harekâtına (birliklerin harekât tarzına) Dair Talimaât

1. Yürüyüşler mutlaka güneş bulunmadığı zamanlarda 7.00 sonradan (19.00 dan) 4.00 evvele (4.00'ye) kadar yaptırılmalıdır. 4.00 evvelde derhal çadır kurulmalıdır. Efrâd (Erler) gündüz uyutulmalıdır. Yürüyüşten iki saat evvel yemek yemiş bulunmalıdır.

2. Hareketten evvel efrâdın umum mataraları su ile doldurulmuş bulunmalıdır.

3. Göğüsler açık olmalı ve belleri pek sıkı bulunmamalıdır.

4. Efrâd yan yana sık olarak yürütülmeyerek ikişer metre aralıkla yürütülmelidir.

5. Her saatte bir on dakika kadar kısa molalarla ve nısf-ı leylde (gece yarısında) ayrıca bir saat mola verilmelidir.

6. Her bir nefer için yirmi dört saat zarfında on litre su bulundurulması zaruridir.

7. Gündüz istirahat halinde güneş çarpmasından vikaye (korunmak) için portatif çadırların üzerine çalı, ot vesaire konulmalıdır.

8. Her taburdaki yorgun efrâd veya çantaları vesâit-i nakliyeye (nakliye araçlarına) yükletilmelidir.

9. Güneş ve sıcak çarpmalarında hastanın başına açık göğsüne bolca su dökülmeli, oğmalı, bez ıslatılıp koymalı herhalde soğuk su veya suyu soğutmak için rüzgâr yoksa bir hayvana bindirerek süratli hareketle rüzgâr hasıl etmelidir.

Belge No. : 2261

Hayvanat Hakkında

Büyük molalar zamanında yükler mutlaka indirilmelidir. Develer üç gün kadar susuzluğa tahammül edebilirler ise de hayvant-ı sairenin susuzluğa tahammülü az olduğu için hayvanata kuyulara tesadüf edildikçe sık sık su verilmelidir. Çöllerde bulunacak sular ekseriye şor müteaffin (tuzlu kötü kokulu) olduğu için kabil ise soğutulduktan sonra içirilmesi muvafıktır (uygundur). Hayvanât toplu değil yek-diğerinden (birbirinden) açık olarak yürütülmelidir. Ve sıkı yürüyüşler yapmamalıdır ki sıcak çarpması olmadan sam rüzgârı estiği zaman yapılacak tavlalar hayvanların kıçları samın estiği tarafa olmak üzere yapılmalıdır. Gündüz istirahat esnasında güneş çarpması olması muhtemeldir. Buna mani olmak için hayvanların başlarını mümkünse bezlerle ve bellerini hafif bellemeler veya semerlerle örtmeyi unutmamalıdır.

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3621

Dosya No : 91

Fihrist No : 16-2

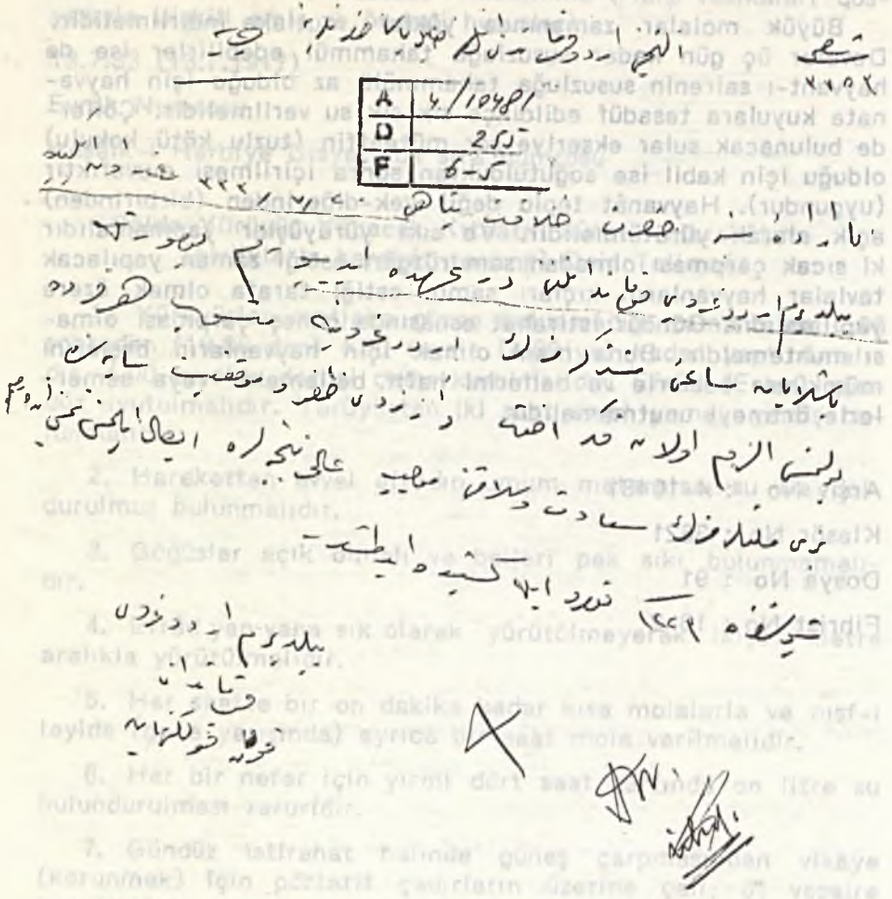

Şube Harbiye

3753

Altıncı Ordu Kumandanı Halil Paşa Hazretlerine

Bâ-irâde-i Seniyye-i Hazret-i Hilâfet-penâhî (Padişah emriyle) 20.7.333 (20.7.1917) saat on ikide Yıldırım Grubu Kumandanlığı'nı deruhde ediyorum (üstleniyorum). Bu suretle başlayan mesai-yi müşterekemizin Ordu grubuna mensup her ferde bulunması elzem olan fikr-i uhuvvet (kardeşlik fikri) ve arzu-yu zafer ve muvaffakiyet (kazanmak ve başarmak isteği) sayesinde bizi milletlerimizin saâdet ve selâmetini mûcib âlî neticelere îsâl eylemesini (yüksek sonuçlara getirmesini) temenni ederim.

İşbu Şifre 1223 Numro ile keşîde edilmiştir (çekilmiştir.)

Yıldırım Ordu Grubu
Kumandanı
Fon Falkenhaym

Arşiv No : 4-10481
Klasör No : 3620
Dosya No : 87
Fihrist No : 6-5

Belge No. : 2263

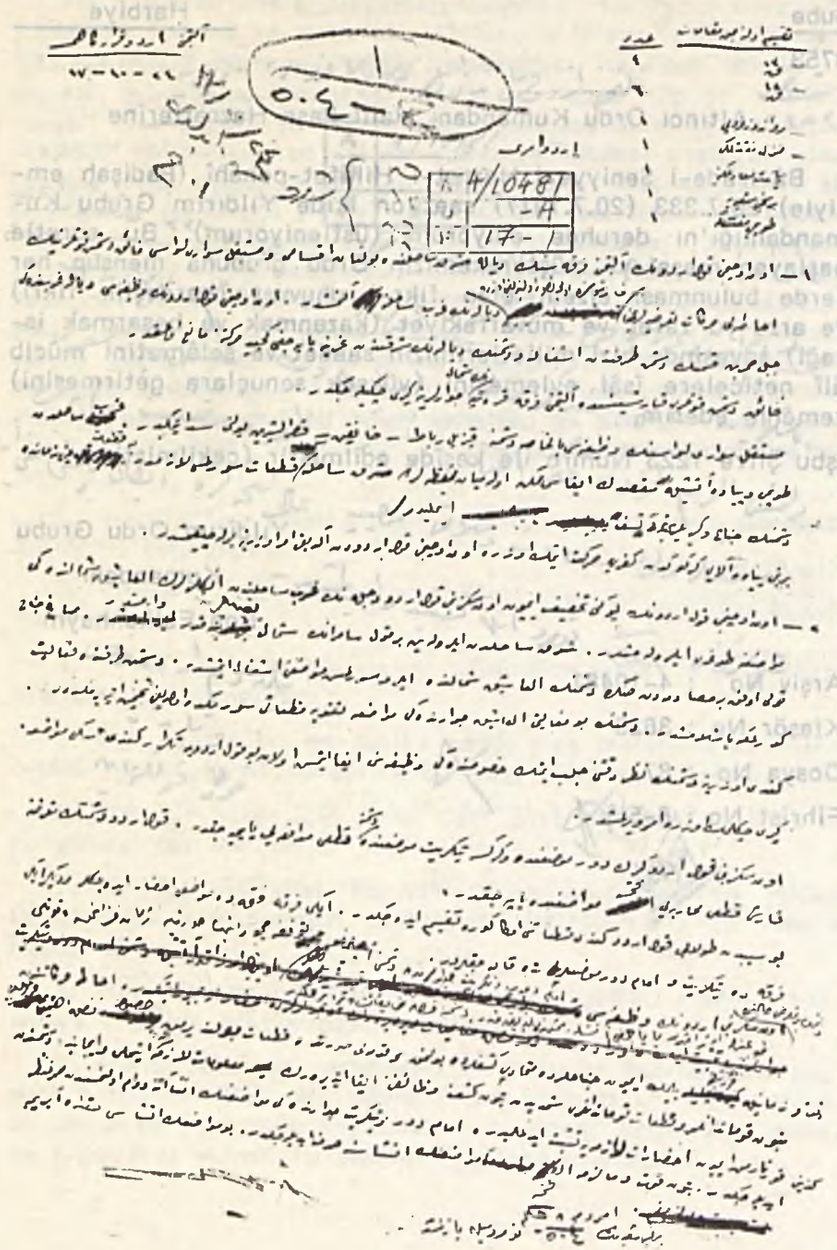

Belge No : 2263

Taksîm olunacak Makamât (Makamlar) Altıncı Ordu Karargâhı

24.10.17

	Adet
13 Kor.K.	4
18 Kor.K.	6
Revandüz Grubu	1
Menzil Müfettişliği	1
Riyaset Muavinliği'ne	1
Birinci Şube'ye	1
Topçu Müfettişliği'ne	1

Ordu Emri

1. On Üçüncü Kolordu'nun Altıncı Fırkası'nın (Tümeni'nin) Diyale Şark (Doğu) sahilinde bulunan aksâmı (bölümleri) ve Müstakil Süvari Livası fâik (üstün) düşman kuvvetlerinin ihatalı (kuşatmalı) harekât-ı taarruziyeleri (taarruz hareketleri) karşısında evvelce tasavvur olunduğu üzere Diyale'nin garp sahiline alınmıştır. On Üçüncü Kolordu'nun vazifesi Diyale garbındaki Cebelihamrin kısmının düşman tarafından işgaline ve düşmanın Diyale'nin şarkından garbına yapacağı geçit hareketine mani olmaktır. Fâik düşman kuvvetleri karşısında Altıncı Fırka Karatepe'nin şimal (kuzey) civarlarına geri çekilecektir.

Müstakil Süvari Livası'nın vazifesi bilhassa düşmana Kızılribat-Hanikin-Kasrışirin yolunu sed etmektir (kapamaktır). Garp-ı sahilden topçu ve piyade ateşiyle bu maksadın ifâsı mümkün olmayan noktalardan Şark-ı sahiline kıtaât (birlikler) sürülmesi lâzımdır. Bu kıtaât aynı zamanda düşmanın cenâh (yan) ve gerilerini keşfetmelidirler.

Birinci Piyade Alayı Kerkük'ten Kefergir'e hareket etmek üzere On Üçüncü Kolordu'dan aldığı emir üzerine yola çıkmıştır.

2. On Üçüncü Kolordu'nun yükünü tahfîf (azaltmak) için On Sekizinci Kolordu Dicle'nin garp sahilinden İngilizlerin Elaşık şimalindeki Mevâziine (mevzilerine) doğru ilerlemiştir. Şark-ı sahilden ilerleyen bir kol Sahra'nın şimal yakınlarına kadar varmıştır.

Belge No. : 2263

Sağ cenah kolu ufak bir müsâdemeden (çarpışmadan) sonra düşmanın Elaşık Şimâlinde ileri sürülmüş mevâziini işgal etmiştir. Düşman tarafında faaliyet görülmeye başlamıştır. Düşmanın bu faaliyeti Elaşık civarındaki mevâzie takviye kıtaâtı sürmekte olduğunu tahmin ettirmektedir. Kendi üzerine düşmanın nazar-ı dikkatini celbetmek (dikkatini çekmek) hususundaki vazifesini ifâ etmiş olan bu Kolordu'ya tekrar kendi eski mevâziine geri çekilmek üzere emir verilmiştir. On Sekizinci Kolordu gerek Dur mevziinde ve gerekse Tikrit mevziinde düşmana kat'î müdafaayı yapmayacaktır. Kolordu düşmanın taarruzuna karşı kat'î muharebeyi Fetha mevziinde yapacaktır.

Bu sebepten dolayı Kolordu kendi kıtaâtını ona göre taksim edecektir. İki Fırka Fetha'da mevâzii ihzar edecekler (mevzileri hazırlayacaklar) ve diğer iki Fırka da Tikrit ve İmamdur mevzilerinde kalacaklardır. Düşmanın bir taarruzu halinde On Sekizinci Kolordu'nun vazifesi İmamdur ve Tikrit civarlarında düşmana açılmaya ve tevakkufa (durmaya) mecbur etmek suretiyle zaman kazanmak ve kuvvetli topçusunun uzaktan yapacağı ateşle mümkün olduğu kadar düşmana fazla zayiat verdirmektir. İhâta (Kuşatma) harekâtından dikkat ve zamanıyla kurtulabilmek için cenahlarda mütemadi keşiflerde bulunmak ve kademeli surette kıtaât bulundurmak hususuna fazla ehemmiyet vermektir.

Bütün kumandanlar ve kıtaât Kumandanları şimdiden bütün keşif vezâifini (görevlerini) ifâ ettirerek malûmatı lâzime (gerekli bilgileri) elde etmeli ve icabında düşmandan kendini kurtarmak için ihzârât-ı lâzimeye (gerekli önlemlere) teşebbüs edilmelidir. İmamdur ve Tikrit civarındaki mevâziin inşaatına devam olunmasından sarf-ı nazar edilecektir (vazgeçilecektir). Bütün kuvvet ve malzeme Fetha mevâziin inşasına sarf edilecektir. Bu mevâziin inşaası hakkında ayrıca emir vereceğim.

Birinci Şube'nin 504 numrosuyla yazılmıştır.

Arşiv No : 4-10481 imza (Halil)

Klasör No : 3622

Dosya No : 99

Fihrist No : 17-1

Belge No. : 2264

Belge No : 2264

1 Musul

A-561 7.11.333 (7.11.1917)

On Üçüncü Kolordu Kumandanlığı'na

Şifre

1. Aynıhalid menbaındaki (kaynağındaki) su halen bir alaya kifâyet edecek (yetecek) derecede değildir. Binâen-aleyh mahall-i mezkûre (bundan dolayı bahs olunan yere) gönderilen müfrezenin bu cihęti nazar-ı dikkate (gözönüne) alarak Aynıhalid ve daha gerilerdeki sulardan istifade edecek veçhile vaziyet alması lâzımdır. Bu mıntıkanın kolordunuzca yaptırılan keşfiyâtını (keşiflerin) harita ve raporları suretlerinin mefrezeye verilmiş olacağı tabiidir.

2. Alayın, Aynıhalid menbalarını ve ıslah ve havuzlar inşa ve Vadi-i Rahle'de mevcud kuyuları tathîr ve teksîr etmesi (temizlemesi ve çoğaltması) suretiyle su ihtiyacını temine çalışması ve buna muktezi (gerekli) malzeme ve vesâitin (araçların) Kerkük menziliyle bil-muhâbere (haberleşerek) temin ve irsâlini (gönderilmesini) rica ederim.

Birinci Şube'nin 561 numrosuyla yazılmıştır.

Altıncı Ordu Kumandanı

Halil

7.11.333

a.h. Şifre edildi

Arşiv No : 4-10481

Klasör No : 3623

Dosya No : 101

Fihrist No : 24